

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΑΤΥΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Σπουδαστές :
Αγαρίστη Ι. Σκαράκη
Πανίκος Ι. Ιωαννίδης

Επιβλέπων Καθηγητής
Νικόλαος Κωνσταντόπουλος
Καθηγητής Τ.Ε.Ι.

ΠΑΤΡΑ 2001

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5989
----------------------	------

Περιεχόμενα

Περίληψη μελέτης.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Εισαγωγικό σημείωμα	
1. Το πρόβλημα.....	6
2. Σκοπός μελέτη.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ιστορικότητα της παιδικής εργασίας : Από τις αγροτικές ασχολίες της Ελληνικής υπαίθρου στο βιομηχανικό εργοστάσιο	
ΕΝΟΤΗΤΑ Α : Προβιομηχανική περίοδος (έως το 1870)	
1. Η οικονομική αξία του παιδιού στην Ελληνική Κοινωνία.....	8
2. Η απασχόληση των παιδιών στις Ελληνικές Πόλεις.....	9
ΕΝΟΤΗΤΑ Β : Ελληνική εκβιομηχάνιση (1870)	
1. Η τομή της βιομηχανικής επανάστασης. Το παιδί στο εργοστάσιο.....	11
2. Οι συνθήκες εργασίας.....	13
2.1. Ο χώρος εργασίας.....	13
2.2. Η προστασία του εργαζόμενου παιδιού.....	14
2.3. Το ωράριο.....	14
2.4. Η αμοιβή.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Η εργασία των παιδιών : Απαντήσεις σε ερωτήματα που συνθέτουν το φαινόμενο	
1. Τι είναι η παιδική εργασία ;.....	16
2. Ποιες είναι οι ρίζες της παιδικής εργασίας ;.....	17
2.1 Η εκμετάλλευση της φτώχειας.....	18
2.2 Η απουσία σχετικής εκπαίδευσης.....	19
2.3 Οι περιορισμοί της παράδοσης.....	21
3. Ποιοι είναι οι τύποι της παιδικής εργασίας.....	21
3.1 Εργασία στο σπίτι.....	21
3.2 Εξαναγκασμένη και δουλκή εργασία.....	22
3.3 Εμπορική – σεξουαλική εκμετάλλευση.....	22
3.4 Βιομηχανική εργασία και εργασία σε καλλιέργειες.....	26
3.5 Εργασία στο δρόμο.....	30
3.6 Εργασία για την οικογένεια.....	35
3.7 Εργασία κοριτσιών.....	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Η προστασία του εργαζόμενου παιδιού

ΕΝΟΤΗΤΑ Α : Τα δικαιώματα του παιδιού. Διεθνείς και κρατική κινητοποίηση

1. Τα δικαιώματα του παιδιού σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ (1989).....	37
1.1 Το δικαίωμα στην ισότητα (άρθρο 2).....	40
1.2 Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του (άρθρο 12).....	41
1.3 Το δικαίωμα στην υγεία και στις ιατρικές υπηρεσίες (άρθρο 24).....	42
1.4 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 28 και 29).....	43
1.5 Το δικαίωμα στην ανάπαυση και στην ψυχαγωγία (άρθρο 31).....	43
1.6 Το δικαίωμα της προστασίας από την εκμετάλλευση της εργασίας (άρθρο 32).....	44
1.7 Το δικαίωμα της προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική και άλλες μορφές εκμετάλλευσης (άρθρο 34,35,36).....	45
1.8 Το δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση και παραμέληση (άρθρο 19).....	46
2. Κινητοποίηση στην Ελλάδα για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού.....	46
2.1 Κρατικές πρωτοβουλίες με τη συνεργασία θεσμών, φορέων και οργανώσεων.....	46
2.2 Πρωτοβουλίες, προγράμματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις.....	49
ΕΝΟΤΗΤΑ Β : Η νομοθεσία για το εργαζόμενο παιδί.	
1. Τι προβλέπει η Ελληνική νομοθεσία για το εργαζόμενο παιδί.....	51
1.1 Η κατηγοριοποίηση των ανηλίκων.....	51
1.2 Ανάλυση των νόμων για τη παιδική εργασία.....	52
2. Τι προβλέπει η Ελληνική νομοθεσία για το εργαζόμενο παιδί σε συνάρτηση με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	61
2.1 Παιδική ηλικία, Ελληνικό Σύνταγμα και ΣΔΠ.....	61
2.2 Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή, η Ελληνική νομοθεσία και η ΣΔΠ.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Η πρόληψη της παραβίασης των δικαιωμάτων

του εργαζόμενου παιδιού.

1. Προτάσεις – εισηγήσεις.....	63
1.1 Η δύναμη της εκπαίδευσης.....	64
1.2 Νομοθεσία.....	65
1.3 Ενδυνάμωση της θέσης των φτωχών.....	65
1.4 Κοινωνική κινητοποίηση.....	66
1.5 Εκστρατείες για εταιρίες.....	66
2. Συμπεράσματα.....	67

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Οργανισμοί και φορείς έρευνας, πληροφόρησης και

παροχής υπηρεσιών.....	69
1. Διεθνείς και Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί.....	69
2. Ελληνικοί Οργανισμοί και Υπηρεσίες.....	80
2.1 Ερευνητικοί Οργανισμοί.....	80
2.2 Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας.....	80
2.3 Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας και Παιδικής Προστασίας.....	82
2.4 Υπηρεσίες Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.....	84
2.5 Υπηρεσίες Υπουργείου Δικαιοσύνης.....	84
2.6 Άλλοι οργανισμοί και μη – κυβερνητικές οργανώσεις.....	85

Παράρτημα 4 : Χρήσιμες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο.....

91	
Βιβλιογραφία.....	93

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ένα από τα προβλήματα, τα οποία αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες παγκοσμίως, είναι το φαινόμενο της **παιδικής εργασίας**. Η παιδική εργασία απασχόλησε τους μελετητές της πτυχιακής αυτής εργασίας με την έννοια της παιδικής εκμετάλλευσης. Η μελέτη επικεντρώνεται στην ανάλυση του φαινομένου μέσα στα όρια του Ελλαδικού χώρου. Ο χρόνος που καλύπτουμε είναι από το 19ο έως τον 21ο αιώνα δίνοντας έτσι μεγαλύτερη βαρύτητα και αναλύοντας κυρίως την κατάσταση που επικρατεί στη **σύγχρονη Ελλάδα**.

Σκοπός μας είναι η ενημέρωση για ένα φλέγον ζήτημα με αποκαλυπτικά νούμερα – ποσοστά και στατιστικές – για την Ελληνική πραγματικότητα. Τροχοπέδη στην έρευνα μας αποτελεί το γεγονός ότι η παιδική εργασία είναι δύσκολο να εντοπιστεί διότι κινείται στο χώρο της παραοικονομίας, στα σπίτια και στους αγρούς. Ωστόσο πιστεύουμε ότι μέσα από τα πέντε κεφάλαια της μελέτης μας δίνουμε μια αντιπροσωπευτική εικόνα του προβλήματος σε όλες τις πτυχές του.

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το εισαγωγικό μας σημείωμα στο οποίο εξηγούμε συνοπτικά το φαινόμενο της παιδικής εργασίας, και διατυπώνουμε τους σκοπούς της μελέτης μας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί το ιστορικό κομμάτι της εργασίας. Είναι μια ιστορική αναδρομή που κινείται γύρω από την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης στην Ελλάδα (1870). Έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον γιατί οι σκηνές που περιγράφουμε μοιάζουν να έχουν ξεπηδήσει από ελληνική ταινία αλλά δεν παύουν να αποτελούν την σκληρή πραγματικότητα για τα Ελληνόπουλα εκείνης της εποχής.

Περνώντας στο τρίτο κεφάλαιο περνάμε και στο πιο ουσιαστικό μέρος στο οποίο δίνουμε τον ορισμό της παιδικής εργασίας, προσδιορίζουμε τις ρίζες της, και διακρίνουμε τους τύπους της. Τα στοιχεία είναι συγκλονιστικά καθώς βλέπουμε ανατριχιαστικές διαστάσεις της εκμετάλλευσης των παιδιών όπως είναι η παιδική πορνεία.

Στο επόμενο κεφάλαιο, το τέταρτο δηλαδή, αποτελεί το νομικό μέρος της εργασίας. Στο κεφάλαιο αυτό παραθέτουμε το νομικό καθεστώς που ισχύει στην

Ελλάδα για το εργαζόμενο παιδί καθώς επίσης και τα δικαιώματα που αφορούν γενικά το παιδί.

Στο τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης μας προτείνουμε τρόπους οι οποίοι πρέπει να εφαρμοστούν για να λυθεί ή τουλάχιστον να περιορισθεί το πρόβλημα. Τέλος συγκεντρώνουμε τα συμπεράσματα μας από την έρευνα αυτή και δίνουμε με αριθμούς τη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στα παραρτήματα παραθέτουμε όλους τους φορείς – κυβερνητικούς και μη – που προστατεύουν το παιδί πολλούς εκ των οποίων επισκεφτήκαμε προκειμένου να μας βοηθήσουν στην ολοκλήρωση της ερευνάς μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το Πρόβλημα

Σε μια εποχή ταχύτητας και εκσυγχρονισμού και ενώ το Ελληνικό κράτος προσπαθεί να εξευρωπαϊστεί παραμελεί κάποιες καταστάσεις οι οποίες αποτελούν πληγές για την Ελληνική Κοινωνία.

Η παιδική εργασία είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στη χώρα μας. Στη μελέτη αυτή, έχουμε προσεγγίσει το θέμα της παιδικής εργασίας με την έννοια της παιδικής εκμετάλλευσης. Δηλαδή μια κατάσταση μέσα στην οποία παιδιά από την ηλικία των 6 χρόνων – ίσως και μικρότερα – έρχονται από πολύ νωρίς σε επαφή με μια αγορά εργασίας που κύρια χαρακτηριστικά έχει την εκμετάλλευση, την αδικία και την ανισότητα εκτελώντας εργασίες επικίνδυνες για την σωματική, πνευματική, ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ωστόσο η εργασία των παιδιών μπορεί να είναι ωφέλιμη. Αυτό συμβαίνει όταν το ίδιο το παιδί επιλέγει να εργαστεί, χωρίς να εξαναγκάζεται, ενώ παράλληλα συνεχίζει την εκπαίδευση του στο σχολείο. Το παιδί με αυτόν τον τρόπο νιώθει χρήσιμο, και υπεύθυνο, συνειδητοποιεί τις ικανότητές του, παίρνει μια ιδέα από τον κόσμο των ενηλίκων για το δικό του μέλλον. Όλα αυτά συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας υγιούς και ισορροπημένης προσωπικότητας.

Το πρόβλημα υφίσταται γιατί στην πλειοψηφία τους τα εργαζόμενα παιδιά έχουν πέσει θύματα εκμετάλλευσης από εργοδότες οι οποίοι προκειμένου να μειώσουν το κόστος εργασίας χρησιμοποιούν τη φθηνή παιδική εργατική δύναμη.

Αν και το θέμα αυτό έχει πολυσυζητηθεί δεν έχει γίνει καμία πετυχημένη προσπάθεια για την εξάλειψή του. Η συλλογή στοιχείων προκειμένου να αντιμετωπιστεί το θέμα είναι δύσκολη αφού η παιδική εργασία είναι "αόρατη" κινούμενη στο χώρο της παραοικονομίας, στις οικιακές υπηρεσίες, στο σπίτι και στους

αγρούς. Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας έχει στη διάθεση της στοιχεία που αφορούν τις ηλικίες από 14 χρονών και πάνω και όχι μικρότερες προφανώς με το σκεπτικό ότι κάτι το οποίο δεν υπάρχει δεν μπορεί να καταγραφεί και να περιλαμβάνεται στα επίσημα στοιχεία.

Τα παιδιά απασχολούνται κυρίως σε αγροτικές εργασίες, σε εργοστάσια, σε σπίτια ως οικιακοί βοηθοί, στους δρόμους ή εκδίδονται. Οι λόγοι οι οποίοι σπρώχνουν τα παιδιά στην εργασία είναι η φτώχεια με την ταυτόχρονη προσπάθεια κάποιων "εργοδοτών" να την εκμεταλλευτούν, η απουσία σχετικής εκπαίδευσης και οι περιορισμοί της παράδοσης σε συνδυασμό με τα κοινωνικά πρότυπα.

Το πρόβλημα μπορεί να περιοριστεί αν όχι να λυθεί με την ανάπτυξη της εκπαίδευσης, τη θέσπιση νόμων, την ενίσχυση των φτωχών οικογενειών, τη συλλογή στοιχείων για το θέμα και τον εξονυχιστικό έλεγχο.

2. Σκοπός της μελέτης

Η μελέτη αυτή συγκεντρώνει όλες τις έρευνες που έχουν γίνει από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Οι έρευνες που έχουν γίνει είναι ελάχιστες και πολύ λίγοι φορείς (κρατικοί και μη) έχουν ασχοληθεί με αυτό το θέμα.

Σκοπός λοιπόν της μελέτης αυτής είναι να ενημερώσουμε, να πληροφορήσουμε τους ενήλικους σχετικά με την κατάσταση των εργαζομένων παιδιών στον Ελλαδικό χώρο.

Η μελέτη αυτή, ελπίζουμε ότι θα λειτουργήσει ως μια πηγή πληροφοριών για ένα εύρος θεμάτων τα οποία θα ευαισθητοποιήσουν όλους εμάς τους μεγάλους για την προστασία των εργαζομένων παιδιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΙΣΤΟΡΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΣΤΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

ΠΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΕΩΣ ΤΟ 1870)

1. Η οικονομική αξία του παιδιού στην Ελληνική αγροτική κοινωνία.

Η εργασία των παιδιών δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο, αποτέλεσμα της βιομηχανικής επανάστασης. Στις παραδοσιακές κοινωνίες της προβιομηχανικής εποχής το παιδί έβρισκε τη θέση του στον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, στο πλαίσιο της αγροτικής οικογένειας. Η αγροτική οικογένεια, αυτόνομη μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης, ανέθεσε στα μέλη της τις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες ανάλογα με τη φυσική κατάσταση, την ηλικία και το φύλο του καθενός.

Τα παιδιά βοηθούσαν στις εργασίες των ενηλίκων ή αναλάμβαναν ασχολίες ανάλογες με τις σωματικές τους ικανότητες. Η εργασία του παιδιού περιοριζόταν, τις περισσότερες φορές, στα όρια της οικογενειακής ιδιοκτησίας, χωρίς βέβαια να αποκλείονται οι περιπτώσεις όπου το παιδί εργαζόταν ως ημερομίσθιος εργάτης, με την οικογένειά του ή μόνο, σε άλλη ιδιοκτησία. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι η εργασία των παιδιών δεν ήταν συνεχής. Ακολουθούσε τον εποχιακό κύκλο και συνήθως ήταν πιο εντατική τους καλοκαιρινούς μήνες, εξου και η παράδοση των μακρών καλοκαιρινών διακοπών. Με άλλα λόγια, στις προβιομηχανικές αγροτικές κοινωνίες το παιδί αποκτούσε την οικονομική του σημασία στο πλαίσιο ενός συστήματος συγγενικής αλληλεγγύης, που αποσκοπούσε στην επιβίωση και την

αναπαραγωγή του οικογενειακού κυττάρου, καθώς και στη διατήρηση της ιδιοκτησίας.

Στην αγροτική κοινωνία η ανάπτυξη επέρχεται γρήγορα και η εργασία από νεαρή ηλικία κάνει τα σώματα δυνατά. Παιδιά 10 και 12 χρονών σκάβουν σαν άντρες και στην ηλικία των 14 χρονών δεν θεωρούνται υποδεέστεροι των αντρών. Οι οικογενειακές στρατηγικές της απασχόλησης καθορίζονταν, όπως ήδη αναφέρθηκε, με βάση το φύλο και τη φυσική κατάσταση των παιδιών. Τα πιο αδύναμα παιδιά γίνονται τεχνίτες, υπηρέτες, ή βοσκοί ενώ τα πιο δυνατά μένουν στο σπίτι και εκτελούν γεωργικές εργασίες. Τα κορίτσια ασχολούνταν κυρίως με την επεξεργασία του καπνού, την καλλιέργεια της γης την κτηνοτροφία και τις διάφορες οικοτεχνικής μορφής εργασίες.

Η παρέμβαση του κράτους στην παιδική εργασία της υπαίθρου εκδηλώθηκε με ένα νόμο του 1920, ο οποίος απαγόρευε στους μαθητές κάτω των 14 χρονών να εγκαταλείπουν τις παραδόσεις στο σχολείο για να εργαστούν στα χωράφια. Η εργασία επιτρεπόταν μόνο πριν ή μετά τις ώρες του σχολείου και εφ' όσον δεν εμποδίζεται κατ' ουδένα τρόπο η σχολική επίδοση. Ωστόσο η σπουδαιότητα που είχε η εργασία των παιδιών για την οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση φαίνεται από ένα νόμο του 1913, ο οποίος επέτρεπε το κλείσιμο, για ένα μήνα, των δημοτικών σχολείων στις καπνοπαραγωγούς περιοχές, έτσι ώστε οι παραγωγοί να χρησιμοποιούν τα ανήλικα παιδιά τους στις καπνοκαλλιέργειες.

2. Η απασχόληση των παιδιών στις Ελληνικές Πόλεις

Οι φτωχές αποδόσεις της γεωργικής παραγωγής, ως αποτέλεσμα της έλλειψης τεχνολογικής ανάπτυξης επέφεραν ακόμη μεγαλύτερη αναβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης με αποτέλεσμα η αγροτική οικογένεια να στέλνει στην πόλη τα πλεονάζοντα ή ανίκανοι για γεωργικές εργασίες νεαρά μέλη της, αγόρια και κορίτσια, προς αναζήτηση καλύτερης τύχης. Ο βασικός τροφοδότης των πόλεων σε παιδιά ήταν κυρίως τα νησιά και οι ορεινές περιοχές της Πελοποννήσου. Στην πλειονότητά τους τα παιδιά που έρχονταν στις πόλεις, αν επρόκειτο για αγόρια, εργάζονταν σε

διάφορα καταστήματα συντοπιτών τους ως υπηρέτες ή βοηθοί, με αμοιβή, στέγη και τροφή, προσδοκώντας να διαδεχθούν το αφεντικό τους ή να ξεκινήσουν μια νέα δική τους δουλειά. Μερικές φορές η πόλη αποτελούσε ενδιάμεσο σταθμό στο δρόμο για τη «γη της επαγγελίας», την Αμερική. Τα κορίτσια απασχολούνταν ως υπηρέτριες σε διάφορες αστικές οικογένειες, οι οποίες πρόσφεραν για αντάλλαγμα στέγη και τροφή, ενώ μετά την πάροδο ορισμένων χρόνων αναλάμβαναν να τα προικίσουν.

Παιδιά ηλικίας κάτω των 14 χρόνων εργάζονταν χωρίς καμιά νομική προστασία σε εμπορικά καταστήματα, διάφορα γραφεία, ιατρεία ή οδοντιατρεία. Από τα 225 καταστήματα, τα 71 δεν είχαν ιδιαίτερους χώρους για τη διανυκτέρευση του προσωπικού. Έτσι τα παιδιά ήταν αναγκασμένα να κοιμούνται όπου έβρισκαν και κυρίως σε χαμηλά ξύλινα δάπεδα, τα οποία χρησιμοποιούνταν και ως αποθήκες υλικών, για κρεβάτια δε είχαν κενούς σάκους από τρόφιμα. Οι μικρές υπηρέτριες αποτελούσαν ένα αρκετά διαδεδομένο φαινόμενο στα μεσαία στα ανώτερα αστικά στρώματα της Αθήνας και του Πειραιά. Η ηλικία τους κυμαινόταν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό μεταξύ 10 και 20 χρόνων.

Οι συνθήκες εργασίας των μικρών κοριτσιών αλλά και των αγοριών που εργάζονταν στα σπίτια ήταν κάθε άλλο παρά ιδανικές. Σύμφωνα με τους επιθεωρητές εργασίας, τα παιδιά εργάζονταν περισσότερες από δέκα ώρες την ημέρα, ενώ συχνά γίνονταν αντικείμενα υπερβολικής εκμετάλλευσης και απάνθρωπης μεταχείρισης από τους υποτιθέμενους προστάτες τους, ιδιαίτερα μάλιστα όταν προέρχονταν από απομακρυσμένες περιοχές. Στις μικρές υπηρέτριες ξεσπούσαν τα νεύρα της νοικοκυράς και όλα τα ένστικτα των αγοριών ή και του κυρίου, κάτω από τη σιωπηλή σκέπη της οικογενειακής ηθικής.

Το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα εμφανίστηκε μια μορφή σωματεμπορίας παιδιών από τις ορεινές επαρχίες της Κορινθίας και της Γορτυνίας. Τα παιδιά αυτά εκμισθώνονταν από τους γονείς τους με ετήσιο συμβόλαιο και έναντι ορισμένου χρηματικού ποσού σε συμπατριώτες τους, τους λεγόμενους «μάστορες». Τα συμβόλαια δεν ήταν δυνατόν να ακυρωθούν λόγω του ανήλικου των παιδιών, γιατί στην περίπτωση αυτή ο νόμος υποστήριζε την πατρική εξουσία. Στις αρχές του αιώνα, μετά τη φιλανθρωπική δράση του συλλόγου «Παρνασσός» και την ίδρυση από αυτόν της «Σχολής απόρων παιδών» το 1872, το φαινόμενο είχε σχεδόν εξαλειφθεί παρ' όλα αυτά, πλήθος παιδιών εξακολουθούσε να απασχολείται σε πλανόδια

επαγγέλματα κέντρα διασκεδάσεως, με αποτέλεσμα οι οδοί των Αθηνών και των άλλων πόλεων να είναι γεμάτες από ανήλικους μικροπωλητές καθ' όλη τη νύκτα και ιδίως το καλοκαίρι. Σε όλα αυτά τα ευκαιριακά εποχικά μικροεπαγγέλματα, όπως μικροπωλητής, γκαρσόνι, λαχειοπώλης βοηθός καταστημάτων, τα οποία απέφεραν άμεσες απολαβές, απασχολούνταν κυρίως αγόρια. Τα παιδιά αυτά προέρχονταν από φτωχές οικογένειες, όπου ο κανόνας για την εξασφάλιση του βίου ήταν οι πολλαπλές παράλληλες απασχολήσεις των μελών τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ (1870)

1. Η τομή της βιομηχανικής επανάστασης. Το παιδί στο εργοστάσιο

Η εμφάνιση της βιομηχανίας στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1870 δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας. Η ζήτηση όμως που δημιουργήθηκε αφορά τη συγκέντρωση κυρίως παιδικού εργατικού δυναμικού. Η εισαγωγή των τεχνολογικών μεταβολών στους εργασιακούς χώρους εξηγεί κατά ένα μόνο μέρος τη μαζική χρησιμοποίηση της παιδικής εργασίας στη βιομηχανία. Στην πραγματικότητα, η εισαγωγή των μηχανών και οι βαθιές τομές που προκάλεσαν στην οργάνωση της εργασίας δημιούργησαν την ανάγκη αλλαγών στις μέχρι τότε νοοτροπίες για την εργασία. Το εργοστάσιο απαιτούσε ένα άλλου τύπου εργατικό δυναμικό, υπάκουο και πειθαρχημένο, το οποίο θα εργαζόταν όχι πλέον με τους δικούς του φυσικούς ρυθμούς που ίσχυαν μέχρι τότε στο εργαστήριο, αλλά με τους τεχνητούς, μη ανθρώπινους ρυθμούς που επέβαλλαν οι μηχανές. Με άλλα λόγια, ήταν πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, άτομα που είχαν περάσει την ηλικία της εφηβείας να αποτελέσουν χρήσιμα βιομηχανικά χέρια, ανεξαρτήτως του αν προέρχονταν από αγροτικές ή βιοτεχνικές απασχολήσεις. Για τον ελεύθερο άνθρωπο, το εργοστάσιο, στο οποίο εισερχόταν απλώς ως ανειδίκευτη εργατική δύναμη, ήταν κάτι αντίστοιχο με τη σκλαβιά γι' αυτό, με εξαίρεση τους πολύ πεινασμένους, οι εργάτες προσπαθούσαν να το αποφύγουν.

Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι το παιδί, σε αντίθεση με τους ενήλικες γονείς του, μπορούσε να βρίσκεται μόνιμα στο χώρο του εργοστασίου, αφού δεν ήταν υποχρεωμένο – στον ίδιο έστω βαθμό με τους ενήλικες – να συμμετέχει στις αγροτικές εργασίες ή να υπηρετήσει στρατιωτική θητεία. Με άλλα λόγια, το παιδί προστάτευε τη βιομηχανική ροή από τις εποχιακές ή συγκυριακές διαταραχές και εξασφάλιζε τη συνέχεια της.

**Κατανομή των εργαζομένων – 18 χρόνων
κατά βιομηχανικούς κλάδους (σύνολο). 1922**

Αγόρια

Κορίτσια

Κλάδο	Αγόρια		Κορίτσια	
	Σύνολο	%	Σύνολο	%
Βιομηχανία τροφίμων	2.385	14,56	643	7,44
Χημική βιομηχανία	382	2,33	154	1,78
Κατεργασία ορυκτών	421	2,57	114	1,32
Παραγωγή κιν. Δύναμης	149	0,91	-	1,00
Μεταλλουργία, Μηχανουργία	2.622	16,01	130	1,50
Βιομηχανία ξύλου	1.497	9,14	126	1,46
Βιομηχανία δέρματος	5.895	35,99	415	4,80
Υφαντουργία	550	3,36	2.043	3,65
Βιομηχανία ενδυμάτων	1.201	7,33	3.418	39,56
Βιομηχανία χαρτιού	612	3,74	845	9,78
Βιομηχανία καπνού	666	4,07	752	8,70
Σύνολο	16.350	100,00	8.640	100,00

2. Οι συνθήκες εργασίας

2.1 Ο χώρος εργασίας

Οι συνθήκες που επικρατούσαν στους εργασιακούς χώρους κατά τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας, στα μεγάλα εργοστάσια ήταν πολύ κακές για τα μέτρα όχι μόνο των ανηλίκων αλλά και των ενηλίκων εργατών. Οι χώροι εργασίας ήταν σε γενικές γραμμές ακατάλληλοι και ανθυγιεινοί. Έτσι δεν είναι παράξενο ότι η φυματίωση και άλλες αρρώστιες μάστιζαν τα νεαρά άτομα στις «λαϊκές» κυρίως τάξεις. Τα μικρά αυτά εργαστήρια ήταν εγκατεστημένα σε ένα χώρο ο οποίος βρισκόταν πίσω από το κυρίως κατάστημα με ένα χώρισμα από σανίδι με αποτέλεσμα ο χώρος αυτός να είναι εντελώς σκοτεινός.

Τα διάφορα είδη βιομηχανικών εργοστασίων δε διέθεταν τους στοιχειώδεις όρους υγιεινής, όπως αποχωρητήρια και «νερό της πόλης» καθώς επίσης και μέτρα προστασίας από τα εργατικά ατυχήματα. Ειδικότερα για την κλωστοϋφαντουργία, η οποία απασχολούσε το μεγαλύτερο αριθμό ανηλίκων κοριτσιών, οι επιθεωρητές εργασίας σημείωναν ότι υπάρχουν εργοστάσια τα οποία ενώ δαπανούν μεγάλα ποσά προς αλλαγή της κινητήριας δύναμης ή των μηχανών ύφανσης, χάριν οικονομίας δεν αποφασίζουν να εγκαταστήσουν ούτε τα κατάλληλα μέσα υδρεύσεως του προσωπικού τους. Επίσης, η έλλειψη συστημάτων απορρόφησης της σκόνης που προκαλούν οι ίνες του βαμβακιού και του μαλλιού προκαλούν φυματίωση, νοσήματα των ματιών, των αναπνευστικών και πεπτικών οργάνων, του δέρματος κ.λ.π., τα οποία μαστίζουν κυρίως το πολύ αδύνατο και ευπαθές ανήλικο εργατικό δυναμικό.

2.2 Η προστασία του εργαζόμενου παιδιού

Σε ορισμένες περιπτώσεις και για λόγους οικονομίας, οι βιομήχανοι παράγγελλαν τα μηχανήματα των εργοστασίων τους χωρίς τα αντίστοιχα προστατευτικά τους καλύμματα, γεγονός που αποτελούσε και την κυριότερη αιτία των εργατικών ατυχημάτων.

Ο αριθμός των παιδιών και των νεαρών ατόμων που έπεφτε θύμα εργατικών ατυχημάτων ήταν μεγάλος. Οι κλάδοι στους οποίους σημειώθηκαν τα περισσότερα θανατηφόρα ατυχήματα και ακρωτηριασμοί νεαρών ατόμων ήταν η υφαντουργία και η μηχανουργία. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα οι αποζημιώσεις για τα εργατικά ατυχήματα ήταν μηδαμινές και στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς καμία ασφαλιστική κάλυψη.

Εργατικά ατυχήματα, 1927		
Ηλικία εργατών	Αριθμός	%
12 - 14	114	3,24
15 - 18	791	22,48
18 - 20	351	9,98
20 - 30	1.084	30,81
30 +	1.178	33,48
Σύνολο	3.518	100,00

2.3 Το ωράριο

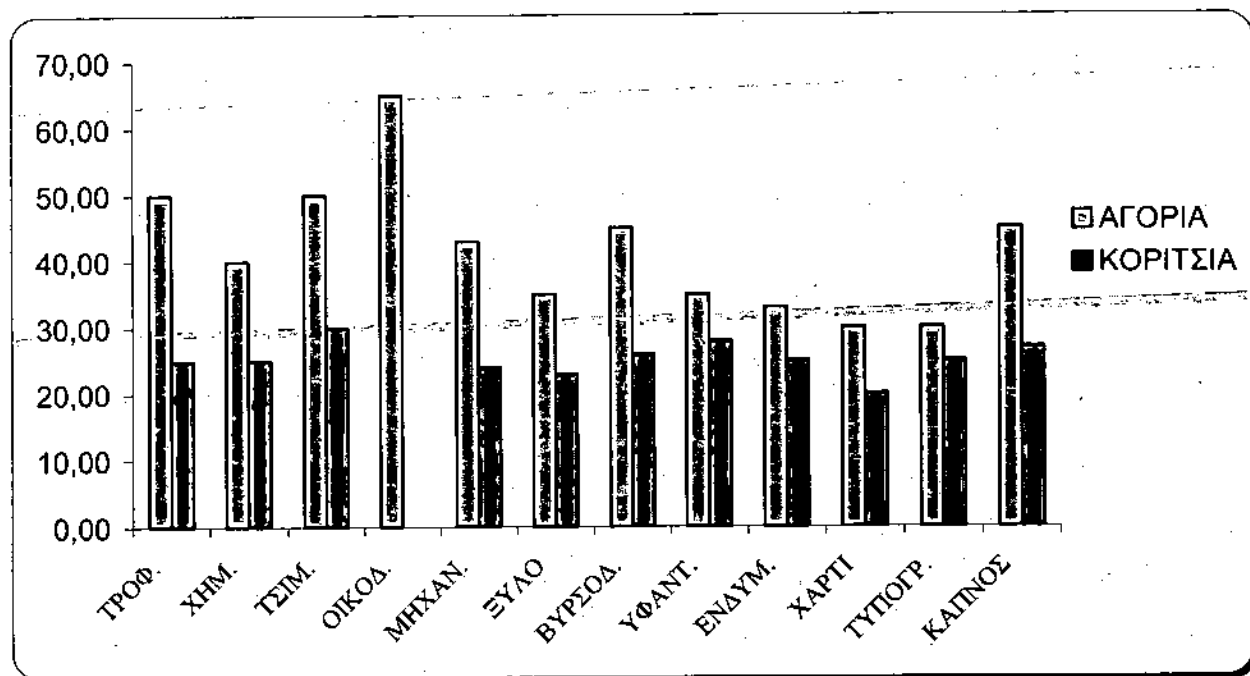
Οι ώρες εργασίας των ανήλικων εργατών δεν διέφερα από αυτές των ενήλικων συναδέλφων τους. Στις αρχές του 20ού αιώνα ο χρόνος εργασίας στη βιομηχανία και στη βιοτεχνία είχε μειωθεί σε δέκα ώρες, με δύο ώρες ανάπαυση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και μία ώρα τους χειμερινούς. Στη βιομηχανία το δεκάωρο παραβιαζόταν κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία. Ορισμένες φορές το ρολόι των εργοστασίων ήταν ρυθμισμένο έτσι ώστε οι εργάτριες να εργάζονται ένα τέταρτο με μισή ώρα παραπάνω από το κανονικό ωράριο. Ειδικότερα κατά τις ημέρες των

εορτών, λόγω της αυξημένης ζήτησης, το ωράριο ουσιαστικά έπαυε να ισχύει. Έτσι, κορίτσια ηλικίας 12 – 16 χρόνων υποχρεώνονταν από τις μοδίστρες – εργοδότης τους να εργάζονται επί 16 συνεχείς ώρες.

2.4 Η αμοιβή

Το ημερομίσθιο του παιδιού που απασχολείτο ως εργάτης στο βιομηχανικό εργοστάσιο αντιπροσώπευε, θεωρητικά, τουλάχιστον, το κόστος της εργατικής του δύναμης. Το επίπεδο του ημερομισθίου ήταν συνάρτηση της φύσης, της εργασίας (ειδικευμένης ή ανειδίκευτης και κατά συνέπεια, του χρόνου και της δαπάνης που είχε επενδυθεί στην επαγγελματική διαμόρφωση του εργάτη. Επίσης, σημαντικό ρόλο μπορεί να κατείχε η ύπαρξη ισχυρών επαγγελματικών ιεραρχιών και οι σημαντικές μισθολογικές διαφοροποιήσεις που υπήρχαν κατά την ανέλιξη, ανάμεσα στις διάφορες εργατικές βαθμίδες. Ένας άλλος διαφοροποιητικός παράγοντας ήταν η αμοιβή με βάση την αποδοτικότητα της εργασίας, την οποία συναντάμε στη μεγάλη βιομηχανία και ιδιαίτερα στην κλωστοϋφαντουργία. Τέλος, μισθολογικές διαφοροποιήσεις μπορούσαν να υπάρξουν και σε σχέση με το φύλο του εργάτη. Έτσι, το ημερομίσθιο εργάτριας είναι δυσανάλογα μικρό συγκριτικά με τις απολαβές των ανδρών.

Ημερομίσθιο εργατών 10 – 19 χρόνων, Αθήνα / Πειραιάς, 1930

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ : ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1. Τι είναι η παιδική εργασία ;

Ο όρος "παιδική εργασία" αγκαλιάζει μια σύνθετη πραγματικότητα. Πρέπει να δούμε την παιδική εργασία ως μέρος μιας ενότητας με συνέχεια, με την καταστροφική δουλειά ή την εκμετάλλευση στο ένα άκρο και την ωφέλιμη δουλειά - που προωθεί ή διευρύνει την παιδική ανάπτυξη χωρίς να παρεμποδίζει τη φοίτησή τους, την ψυχαγωγία και την ξεκούραση - στο άλλο άκρο. Και ανάμεσα στους δύο πόλους είναι οι αχνές εκτάσεις της δουλειάς που δεν βλάπτει απαραίτητα την ανάπτυξη του παιδιού.

Η αντιμετώπιση της παιδικής εργασίας ως το ίδιο απαράδεκτη σε όλες τις μορφές της μπορεί να μπερδέψει και να αποπροσανατολίσει από το θέμα - καθιστώντας δυσκολότερη την εξάλειψη της παιδικής εργασίας. Γι' αυτό το λόγο είναι σημαντικό να γίνει διαχωρισμός ανάμεσα στη δουλειά που είναι επωφελής για το παιδί και αυτήν που είναι απαράδεκτη - και να κατανοήσουμε ότι μεγάλο μέρος της παιδικής εργασίας εμπίπτει στη γκριζα περιοχή ανάμεσα στα δύο άκρα.

Η παιδική εργασία είναι μορφή εκμετάλλευσης αν περιλαμβάνει :

- πλήρη απασχόληση σε πολύ νεαρή ηλικία .
- πολλές εργάσιμες ώρες
- εργασία που απαιτείται υπερβολική φυσική, κοινωνική και ψυχολογική προσπάθεια
- εργασία και ζωή στους δρόμους, σε άσχημες συνθήκες .
- ανεπαρκή αμοιβή
- υπερβολική ευθύνη
- εργασία που αποτρέπει την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

- εργασία που προσβάλλει την αξιοπρέπεια και αυτοεκτίμηση των παιδιών όπως η σκλαβιά, η δουλεία και η σεξουαλική εκμετάλλευση.
- εργασία αποτρεπτική - για την πλήρη κοινωνική και ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών

Μερικά από τα στοιχεία της παιδικής ανάπτυξης που τίθενται σε κίνδυνο με την εργασία είναι τα ακόλουθα:

- φυσική ανάπτυξη - περιλαμβάνει όλα τα θέματα υγείας, τη δύναμη, την όραση και την ακοή
- γνωστική ανάπτυξη - περιλαμβάνει την ανάγνωση, την αριθμητική και την απόκτηση της αναγκαίας γνώσης για μια ομαλή ζωή
- συναισθηματική ανάπτυξη - περιλαμβάνει την αυτοεκτίμηση, τους οικογενειακούς δεσμούς, και τα αισθήματα αγάπης και αποδοχής
- κοινωνική και ηθική ανάπτυξη - περιλαμβάνει την αίσθηση της ομαδικής ταυτότητας, την ικανότητα να συνεργάζεται με άλλους και να διαχωρίζει το σωστό από το λάθος.

2. Ποιες είναι οι ρίζες της παιδικής εργασίας ;

Τα παιδιά ωθούνται σε μορφές εργασίας που βλάπτουν την ανάπτυξή τους από τρεις παράγοντες κλειδιά.

Αυτοί είναι οι εξής :

1. Η εκμετάλλευση της φτώχειας
2. Η απουσία σχετικής εκπαίδευσης
3. Οι περιορισμοί της παράδοσης

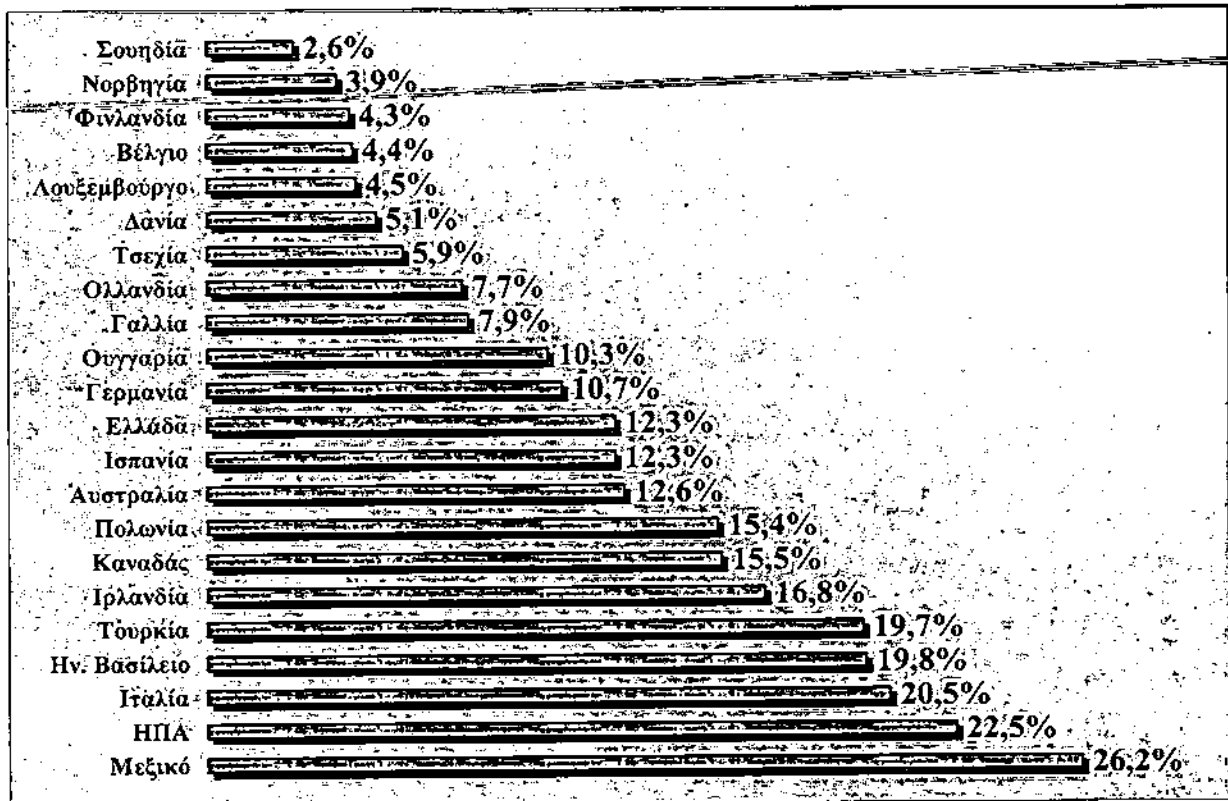
2.1 Η εκμετάλλευση της φτώχειας

Όπου η κοινωνία χαρακτηρίζεται από φτώχεια και όχι από δικαιοσύνη το γεγονός της παιδικής εργασίας δεν θα εκλείψει ποτέ. Για τις φτωχές οικογένειες η μικρή συνεισφορά του εισοδήματος των παιδιών είναι απαραίτητη για την επιβίωσή τους. Η φτώχεια οδηγεί τα παιδιά σε επικίνδυνες εργασίες. Παρ' όλα αυτά αν οι εργοδότες δεν ήταν έτοιμοι να εκμεταλλευτούν τα παιδιά, δεν θα υπήρχε παιδική εργασία. Οι γονείς των εργαζόμενων παιδιών είναι συχνά άνεργοι ή υποαπασχολούμενοι μια και δεν προσφέρεται εργασία σ' αυτούς αλλά στα παιδιά τους λόγω του ότι είναι λιγότερο αμειβόμενα, πιο ανίσχυρα και γενικά ευκολότερα εκμεταλλεύσιμα.

Πολλοί εργοδότες δικαιολογούν αυτή την εκμετάλλευση μιλώντας για τη δική τους σχετική φτώχεια και την ανάγκη τους να πληρώσουν τους χαμηλότερους μισθούς για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο συναγωνισμό και να επιβιώσουν. Άλλοι πάλι περισσότερο εδιάντροποι βλέπουν την εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας σαν φυσικό και απαραίτητο τμήμα της υπάρχουσας κοινωνικής προσταγής.

Η εκμετάλλευση των φτωχών και των αδυνάμων δεν σημαίνει μόνο ότι τα παιδιά προσλαμβάνονται για να δουλεύουν σε επικίνδυνες και επίπονες συνθήκες. Επίσης σημαίνει μια ζωή ανεκπαιδευτής δουλειάς και άγνοιας και για τις γενιές των παιδιών που έρχονται. Κάθε μικρό, βραχυπρόθεσμο οικονομικό κέρδος για την οικογένεια, μακροπρόθεσμο οδηγεί σε ανυπολόγιστη απώλεια. Η φτώχεια γεννά παιδική εργασία, η παιδική εργασία γεννά έλλειψη εκπαίδευσης και η έλλειψη εκπαίδευσης γεννά πάλι φτώχεια. Έτσι είναι αδύνατο να ξεφύγει κανείς απ' αυτό το φαύλο κύκλο.

Στον πίνακα 1 βλέπουμε το επίπεδο της παιδικής φτώχειας στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες του πλανήτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Επίπεδα Παιδικής Φτώχειας

2.2 Η απουσία σχετικής εκπαίδευσης

Οι περικοπές στα κοινωνικά έξοδα έχουν χτυπήσει την εκπαίδευση, τη μοναδική εναλλακτική ενασχόληση στην παιδική εργασία. Στις χώρες όπου η οικονομική κατάσταση είναι πολύ δύσκολη τα τελευταία χρόνια, η κατά κεφαλή δαπάνη για την εκπαίδευση έχει μειωθεί αισθητά

Η εκπαίδευση υποχρηματοδοτείται και ακολουθεί καθοδική πορεία. Αλλά το εκπαιδευτικό σύστημα πλήττεται κι από άλλες αιτίες εκτός της έλλειψης πόρων. Είναι συχνά αυστηρό και χωρίς έμπνευση, με διδακτέα ύλη που είναι άσχετη με τις ανάγκες της ζωής των παιδιών. Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών για άλλες μορφές κοινωνικοποίησης και προετοιμασίας για τη ζωή. Το μάθημα δεν γίνεται με ελκυστικό για τους μαθητές

, ενώ το σχολικό πλαίσιο δεν διευκολύνει τη δημιουργική αλληλεπίδραση ανάμεσα σε μαθητές και καθηγητές. Έρευνα (1999) σε πανελλήνιο δείγμα μαθητών γυμνασίου και λυκείου έδειξε ότι : 63% των μαθητών αναφέρεται σε βαρετή και μονότονη διδασκαλία, όπου οι ομαδικές εργασίες σπανίζουν (71,5%), ενώ η σχολική γνώση δεν συνδέεται με την επικαιρότητα (62%). Επίσης 75% των μαθητών δήλωσαν ότι οι καθηγητές "δουλεύουν μόνο με μερικούς μαθητές". Ανάλογο ποσοστό μαθητών αναφέρεται στην "παντοδυναμία" του λόγου του καθηγητή. Εύλογο είναι ότι, όλα τα ευρήματα, αναφέρονται σε μειωμένη ή παντελή έλλειψη συμμετοχής των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ως αποτέλεσμα, το να συνεχίσουν τα παιδιά τη φοίτηση είναι ακόμη δυσκολότερο από το να ξεκινήσουν το σχολείο.

Τα τελευταία 15 χρόνια συνολικά 30.000 Ελληνόπουλα δεν ολοκλήρωσαν τη φοίτησή τους ούτε καν στο Δημοτικό Σχολείο. Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν 120.000 νέοι (15 – 19 ετών) που δεν έχουν τελειώσει το Γυμνάσιο.

Οι περισσότεροι από αυτούς μετά την εγκατάλειψη των θρανίων εργάστηκαν – έστω και περιστασιακά – συνήθως με συνθήκες εκμετάλλευσης, χωρίς να είναι καν ασφαλισμένοι. Το χειρότερο, όμως, είναι ότι πολλοί από αυτούς τους εφήβους θα ενταχθούν, στο άμεσο μέλλον, στις στρατιές των ανέργων. Όταν θα διεκδικήσουν τα πλήρη εργασιακά δικαιώματά τους – ή έστω την ασφάλισή τους – θα απολυθούν. Υπάρχουν άλλοι νεότεροι που θα τους αντικαταστήσουν. Χωρίς κάποια στοιχειώδη εκπαίδευση, πολύ δύσκολα θα βρουν κανονική δουλειά. Έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που οδηγεί τους νέους αυτούς από την εκμετάλλευση- όταν είναι παιδιά – στην ανεργία μόλις ενηλικιωθούν.

2.3 Οι περιορισμοί της παράδοσης

Η παράδοση και τα κοινωνικά πρότυπα παίζουν σημαντικό ρόλο στη συμμετοχή των παιδιών σε επικίνδυνες εργασίες. Όσο πιο δύσκολη και επικίνδυνη είναι μια εργασία, τόσο πιο πιθανό είναι να απασχολούνται εκεί φτωχοί και αδύναμοι, οι χαμηλότερες τάξεις και οι εθνικές μειονότητες.

Εκτός όμως από τα παραδοσιακά μέτωπα που σπρώχνουν τα παιδιά να εργαστούν, ο πολιτισμός που επικεντρώνεται στον καταναλωτισμό, κεντρίζει την επιθυμία και την αγωνία για καταναλωτικά αγαθά, οδηγώντας έτσι τα παιδιά στην εργασία και απομακρύνοντάς τα κατά συνέπεια απ' το σχολείο και την εκπαίδευση.

3. Ποιοι είναι οι τύποι της παιδικής εργασίας

Οι πολλές εκφάνσεις της παιδικής εργασίας μπορούν να ταξινομηθούν σε επτά κύριους τύπους :

1. εργασία στο σπίτι,
2. εξαναγκασμένη και δουλική εργασία,
3. εμπορική - σεξουαλική εκμετάλλευση,
4. βιομηχανική εργασία και εργασία σε καλλιέργειες,
5. εργασία στο δρόμο,
6. εργασία για την οικογένεια και
7. εργασία των κοριτσιών.

3.1 Εργασία στο σπίτι

Τα παιδιά εργαζόμενα ως οικιακοί βοηθοί είναι ίσως τα πιο ευάλωτα και εκμεταλλεύσιμα απ' όλα τα παιδιά καθώς είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστούν και να προστατευτούν. Συχνά πληρώνονται υπερβολικά φτωχά ή και καθόλου, στερούνται το σχολείο, το παιχνίδι, την κοινωνική δραστηριότητα, τη συναισθηματική υποστήριξη της οικογένειας και των φίλων τους. Είναι ευάλωτα στη σωματική και

σεξουαλική κακοποίηση, η οποία θεωρείται από τους εργοδότες τους σαν μέρος των εργατικών τους καθηκόντων. Ακόμη και εάν δεν κακοποιούνται σεξουαλικά τα παιδιά οικιακοί βοηθοί υποφέρουν από ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα . Ψυχολόγοι που ασχολήθηκαν με αυτά τα παιδιά «για όλες τις δουλειές» περιέγραψαν καταστάσεις κατάθλιψης, παθητικότητας, ανωμαλίας του ύπνου και του φαγητού καθώς επίσης χρόνιο φόβο και ανησυχία. Η παιδική ηλικία έχει εκλείψει από αυτά και η ζωή τους βρίσκεται ολοκληρωτικά στα χέρια των εργοδοτών τους. Στην Ελλάδα σύμφωνα με επίσημα στοιχεία εργάζονται 397 παιδιά ηλικίας 15 – 19.

3.2 Εξαναγκασμένη και δουλική εργασία

Ο όρος «εξαναγκασμένη» εργασία υποδηλώνει ότι τα παιδιά διδάσκονται να δέχονται τις συνθήκες των ζωών τους και να μην τις προκαλούν. Η κατάστασή τους όμως δεν σταματά στην αποδοχή των φτωχών συνθηκών. Πολύ συχνά βρίσκονται να είναι δούλοι. Οι γονείς τους τα δίνουν σε ιδιοκτήτες εργοστασίων ως αντάλλαγμα για μικρά δάνεια όσο όμως κι αν υπηρετούν αυτούς τα χρέη τους ποτέ δεν μειώνονται.

3.3 Εμπορική – σεξουαλική εκμετάλλευση

Η ψυχική και φυσική Ζημιά που προξενείτε στα παιδιά που είναι θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης την καθιστά ως την πιο επικίνδυνη μορφή εργασίας. Τα εμπλεκόμενα παιδιά έχουν να αντιμετωπίσουν σοβαρούς κινδύνους για την υγεία τους κάθε μέρα, όπως διάφορες μολυσματικές ασθένειες, περιλαμβανόμενου του AIDS και σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και χρήση ναρκωτικών.

Κανένας κοινωνικός τομέας δεν μπορεί να αποποιηθεί τις ευθύνες. Οι οικογένειες, που πρέπει να μεριμνούν για τη φροντίδα, την τροφή και την ανάπτυξη των παιδιών - μπορεί να είναι συνένοχοι και να επιτρέπουν την σεξουαλική τους εκμετάλλευση και οι έρευνες αποδεικνύουν ότι η αιμομιξία και η κακοποίηση από τους

γονείς είναι συχνά τα πρώτα στάδια πριν την σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών με εμπορικούς σκοπούς. Ακόμη, εκτός από τους ανθρώπους που αγοράζουν το παιδικό σεξ, είναι όλοι αυτοί που κερδίζουν όπως οι έμποροι, οι πράκτορες και οι μεσάζοντες. Υπάρχουν επαγγελματίες εγκληματίες και συνδικάτα που λειτουργούν τους οίκους ανοχής. Υπάρχουν οι επιχειρηματίες που οργανώνουν ταξίδια για σεξ.

Η υπόγεια φύση της παράνομης και προσοδοφόρας βιομηχανίας της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών, καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη της συλλογή αξιόπιστων στοιχείων.

Η παιδική πορνεία «ανθεί» στην Ελλάδα και η παιδική αθωότητα παζαρεύεται στη Αθήνα. Εικόνες ντροπής στο κέντρο της Αθήνας, που θυμίζουν Ινδίες, Μανίλα, Μπαγκόγκ και Σρι Λάνκα. Οι πολυσύχναστες περιοχές στις οποίες εκατοντάδες παιδιά «πουλάνε» καθημερινά το κορμί τους, είναι η Ομόνοια, η Σόλωνος, η Σωκράτους το Πεδίο του Άρεως, όπως επίσης και η πλατεία Βάθης, η πλατεία Κολωνακίου και η πλατεία Κουμουνδούρου.

Για πολλά χρόνια η πλατεία Κουμουνδούρου συγκέντρωσε δεκάδες νεαρούς. Αργότερα όμως, επειδή έγιναν προσπάθειες βελτίωσης του χώρου από τους δημότες της περιοχής, οι νεαροί αναζήτησαν «στέκια» στις οδούς Αγησιλάου και Μυλλέρου. Η Αγησιλάου ανήκει κατά κύριο λόγο στα παιδιά από την Ελλάδα, ενώ η Μυλλέρου συγκεντρώνει παιδιά από την Αλβανία. Συχνά περιπολικά αλλά και άντρες της Ασφάλειας, κάνουν την εμφάνισή τους - αλλά όπως αναφέρουν οι νεαροί - παρά τις αλλεπάλληλες προσπάθειες των ανδρών της Αστυνομίας να τους διώξουν αυτοί επιστρέφουν.

Από την άλλη, η πλατεία Βάθης είναι μικρότερο «στέκι» και χρησιμοποιείται κυρίως από Αλβανούς. Το... παζάρι γίνεται από τον «προστάτη» του παιδιού και οι τιμές είναι χαμηλότερες. Αντίθετα, στο Πεδίο του Άρεως και στο Ζάππειο, η συνδιαλλαγή γίνεται απευθείας ανάμεσα στα παιδιά και τους πελάτες.

Η παιδική πορνεία στην Ελλάδα έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις. Τα διεθνή κυκλώματα παιδεραστίας χρησιμοποιούν στα ταξίδια προς τη χώρα μας ειδικό οδηγό, που αναφέρει 264 «στέκια» από τα οποία τα 89 βρίσκονται στην Αθήνα και 175 είναι διασκορπισμένα σε τριάντα πόλεις της επαρχίας, από την Κέρκυρα μέχρι τη Ρόδο και από τη Μακεδονία μέχρι την Κρήτη. Σε αυτό τον κατάλογο αναφέρονται ονόματα εστιατορίων, πλαζ και ζαχαροπλαστειών, με τηλέφωνα και διευθύνσεις.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ

Το 60% των ανηλίκων που εκδίδονται, σύμφωνα με καταγραφές από το Σεπτέμβριο του 1995 έως το Μάρτιο του 1997 είναι Ελληνικής καταγωγής. Ωστόσο υπάρχει και μια ισχυρή μειονότητα από τα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή, ενώ συνεχώς αυξάνεται και ο αριθμός των παιδιών από τη γειτονική Αλβανία. Από τα 3.000 ανήλικα που εκδίδονται, τα 2.400 είναι κοριτσάκια, ενώ τα υπόλοιπα αγόρια. Όσον αφορά στις ηλικίες το 92% των ανηλίκων που εκδίδονται αποτελείται από κορίτσια και αγόρια 13 έως 17 χρόνων, ενώ το υπόλοιπο 8% περιλαμβάνει ηλικίες από εννιά ετών, πιθανότατα όμως και μικρότερες, μέχρι και 12 ετών.

Σχετικά με τα έσοδα από την παιδική πορνεία, ένα ποσό της τάξης των 6,5 δισεκατομμυρίων δραχμών, προέρχεται από την εκμετάλλευση ανηλίκων κάτω των 13 ετών, ενώ ένα ιδιαίτερα μεγάλο ποσό της τάξης των 16,5 δισεκατομμυρίων δραχμών από ανήλικα κοριτσάκια που εκδίδονται. Το κέντρο της πορνείας ανηλίκων είναι η Αθήνα, ωστόσο 400 με 500 παιδιά, εκδίδονται στην επαρχία και σε άλλα αστικά κέντρα της χώρας κυρίως στη Θεσσαλονίκη. Επίσης, τους καλοκαιρινούς μήνες παρατηρείται μια μετακίνηση των παιδιών αυτών προς τις παραθεριστικές περιοχές, όπως η Μύκονος, η Ρόδος, η Χαλκιδική, αλλά και του Πήλιο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ασφάλειας Θεσσαλονίκης είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις ανηλίκων που εκδίδονται και επισημαίνονται από την αστυνομία. Από τις αρχές του 1999 έχουν εντοπιστεί στη Θεσσαλονίκη δύο κυκλώματα που εξέδιδαν μικρά κορίτσια. Πρόκειται για δύο Ελληνίδες, μία 17χρονη και μία 14χρονη, καθώς και δύο 16χρονες Αλβανίδες, οι οποίες πήγαιναν σε ραντεβού, που έκλειναν οι προαγωγοί τους κατόπιν συνεννόησης με τους πελάτες μέσω κινητών τηλεφώνων.

Αμοιβές

Όπως έχει προκύψει για τα ανήλικα παιδιά δεν υπάρχουν συγκεκριμένες «πιότσες». Για το λόγο αυτό υπάρχουν πολλές διακυμάνσεις στις τιμές, καθώς ο υποψήφιος πελάτης από την πλευρά του δεν μπορεί να είναι σίγουρος ότι θα βρει και άλλο ανήλικο για να ικανοποιήσει τις «επιθυμίες» του, ενώ και προαγωγός δεν το διακινδυνεύει να χάσει κάποιον πελάτη και έτσι πολλές φορές συμβιβάζεται με το ποσό που εκείνος του προτείνει.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα που κατέγραψαν οι μελετητές κατά τη διάρκεια της έρευνας είναι ότι ένα ραντεβού με ανήλικο παιδί μπορεί να φτάσει μέχρι και τις 500.000 δραχμές, εάν ο πελάτης επιστρέψει το ανήλικο με κακώσεις είτε αυτές προβλέπονταν από τη συμφωνία με τον προαγωγό είτε όχι. Η αύξηση τα τιμής στην περίπτωση αυτή δεν έχει να κάνει με την ευαισθησία του προαγωγού, αλλά με το γεγονός ότι το παιδί θα αργήσει να «ξαναχρησιμοποιηθεί», δηλαδή να πηγαινεί σε ραντεβού ή μπορεί να υποστεί τραύματα που τα θα του αφήσουν σημάδια και κατά συνέπεια θα μειώσουν τη μελλοντική χρηματική του απόδοση.

Για ραντεβού με κορίτσι ηλικίας 13 έως και 14 ετών η τιμή κυμαίνεται από 25.000 μέχρι και 80.000 δρχ. μόνο για τα «βασικά», ενώ όσο μικρότερη είναι η ηλικία του παιδιού η τιμή ξεκινάει από 50.000 δρχ. και φτάνει μέχρι και τις 150.000δρχ. Όταν ο πελάτης ζητάει δώρο ραντεβού η τιμή αυξάνεται από 20% μέχρι και 50%, εάν ζητάει να μείνει με το παιδί όλο το βράδυ του χρηματικό ποσό που ζητάει ο προαγωγός είναι διπλάσιο, ενώ στην περίπτωση που ο πελάτης θέλει να κρατήσει το ανήλικο μέχρι και δύο 24ωρα η τιμή ξεπερνάει τις 200.000δρχ.

Για τους εφήβους και τους άντρες που εκδίδονται οι τιμές είναι αρκετά χαμηλότερες αφού ξεκινάνε από 8.000 δρχ. το ραντεβού και φτάνουν μέχρι και τις 15.000 δρχ.

Προαγωγοί

Το 1996 υπήρχαν περίπου 170 μικροπροαγωγοί, ο αριθμός των οποίων όμως αυξομειωνόταν ανάλογα με την περίοδο του χρόνου. Συγκεκριμένα το καλοκαίρι έφταναν περίπου τους 130 ενώ τα Χριστούγεννα ξεπέρασαν τους 200.

Οι «ισχυροί» προαγωγοί διαθέτουν τρία με επτά παιδιά ο καθένας, καθώς και καταλόγους βασικών πελατών, τους οποίους ενημερώνουν τακτικά. Επίσης, προσπαθούν να δικτυωθούν με προαγωγούς της δυτικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής, καθώς και με άτομα, που θα μπορούν να τους προμηθεύσουν παιδιά από χώρες των Βαλκανίων, τη Μέση Ανατολή, αλλά και την ανατολική Ευρώπη.

3.4 Βιομηχανική εργασία και εργασία σε καλλιέργειες

Σε ιδιαίτερα σκληρές εργασίες απασχολούνται από Έλληνες εργοδότες χιλιάδες ανήλικοι με αρνητικές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία τους. Τα στοιχεία για την παιδική εργασία αποκαλύπτουν μία ακόμη κρυφή πληγή της ελληνικής κοινωνίας, που είναι μάλιστα και ενδεικτική των αντιφάσεων οι οποίες κυριαρχούν στον τομέα της απασχόλησης. Τη στιγμή που ένας στους δύο νέους - ηλικίας από 25 ως 29 ετών - είναι άνεργος, πάνω από 80.000 ανήλικοι - ηλικίας από 15 ως 19 ετών - δουλεύουν ακόμη και σε βαριά επαγγέλματα.

Συγκεκριμένα σχεδόν 5.000 Έλληνες ανήλικοι μόλις 14 ετών δουλεύουν συστηματικά στη βιομηχανία και στις κατασκευές. Υπολογίζεται επίσης, ότι ο αριθμός των ανηλίκων που δουλεύουν είναι σημαντικά μεγαλύτερος από αυτόν που αναφέρεται στα επίσημα στοιχεία. Στον σχετικό πίνακα δεν καταγράφονται τα παιδιά τα οποία αυτοαπασχολούνται ή εργάζονται σε οικογενειακές επιχειρήσεις.

Όπως βλέπουμε στον πίνακα 1 τα 14χρονα παιδιά που εργάζονται είναι 4.816(επισήμως) ενώ τα παιδιά από 15 - 19 ανέρχονται στις 83.989. Συγκεκριμένα στον τομέα της βιομηχανίας εργάζονται 556 και 16.470 παιδιά αντίστοιχα. Ενώ στις κατασκευές 273 και 8.857 αντίστοιχα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Κατηγορίες		Ηλικία
Οικονομικής δραστηριότητας	14	15-19
Γεωργία, κτηνοτρόφια κ.λ.π.	3.053	22.798
Αλιεία	30	679
Ορυχεία, Λατομεία	-	32
Βιομηχανία	556	16.470
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος	-	-
Φυσικού αερίου και νερού	-	58
Κατασκευές	273	8.857
Εμπόριο	664	16.373
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	199	8.074
Μεταφορές κ.λ.π.	-	1.766
Τράπεζες	-	448
Άλλες δραστηριότητες	41	3.654
Παροχή υπηρεσιών	-	4.384
Οικιακό προσωπικό	-	397
ΣΥΝΟΛΟ	4.816	83.989

ΠΙΝΑΚΑΣ : 1

Συνολικά υπάρχουν 86 εργασίες – κυρίως τεχνικής φύσεως – στις οποίες απαγορεύεται να απασχολούνται έφηβοι κάτω των 18 χρόνων.

Μερικές από αυτές είναι :

- 1) Εργασίες που ανατίθενται ως σύννηθες έργο και υποχρεώνουν τον εργαζόμενο να παίρνει αφύσικη στάση (π.χ. σιδερωτής) ή να διατηρεί μέλη του σώματός του για ικανό χρονικό διάστημα σε μη φυσική θέση (π.χ. τα χέρια σε επίπεδο ψηλότερο των ώμων). Εργασίες που συνεπάγονται την χρήση ατομικών αναπνευστικών μέσων ή ωπασπίδων εκτός αν αυτό επιβάλλεται για την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστατικών ή την εκτέλεση καθήκοντος μικρής χρονικής διάρκειας.
- 2) Η παραγωγή, η κατεργασία και η σύμμιξη μολύβδου. Η εργασία σε εργοστάσια κατασκευής συσσωρευτών μολύβδου.

- 3) Η εργασία σε εργοστάσια παρασκευής ζωικής κόλλας, οστεόκολλας σε βυρσοδεψία και σε αποθήκες ακατέργαστων δερμάτων .
- 4) Η εργασία σε στοιχειοθετήρια, σε στερεοτυπεία, στις λινοτυπικές μηχανές, στα χυτήρια μονοτυπίας και στη τσιγκογραφία.
- 5) Η εργασία και παραμονή σε χώρους υαλουργείων στους οποίους κατεργάζεται η πρώτη ύλη, καθορίζονται οι κλίβανοι, εμφυσούνται οι ύαλοι, κόβονται τροχίζονται ή λειαίνονται.
- 6) Η εργασία σε βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες.
- 7) Η εργασία σε εργοστάσια ή εργαστήρια ή τμήματα εργοστασίων στα οποία ή παράγονται ή αποστώνται : εκρηκτικές ύλες, πυροτεχνήματα, φωτιστικά αέρια, πεπιεσμένα αέρια, εύφλεκτα υλικά, εύφλεκτα προϊόντα. Επίσης εν γένει στα εργοστάσια στα οποία αναπτύσσονται σκόνες και δημιουργούν κίνδυνο εκρήξεως.
- 8) Οι υπόγειες εργασίες στα μεταλλεία και στα λατομεία.
- 9) Ο χειρισμός γερανών, γερανογεφυρών και βαρούλκων ή άλλων παρόμοιων μηχανών και μηχανημάτων.
- 10) Ο χειρισμός εργοταξικών μηχανημάτων.
- 11) Ο χειρισμός μηχανημάτων οικοδομών .

Όσον αφορά τον **αγροτικό τομέα** παρατηρούμε σύμφωνα με τον πίνακα 1 ότι το 63% των 14χρονων εργαζομένων απασχολείται στην αγροτική παραγωγή. Συγκεκριμένα υπάρχουν 3.053 παιδιά ηλικίας 14 ετών και 22.798 από 15 – 19 ετών.

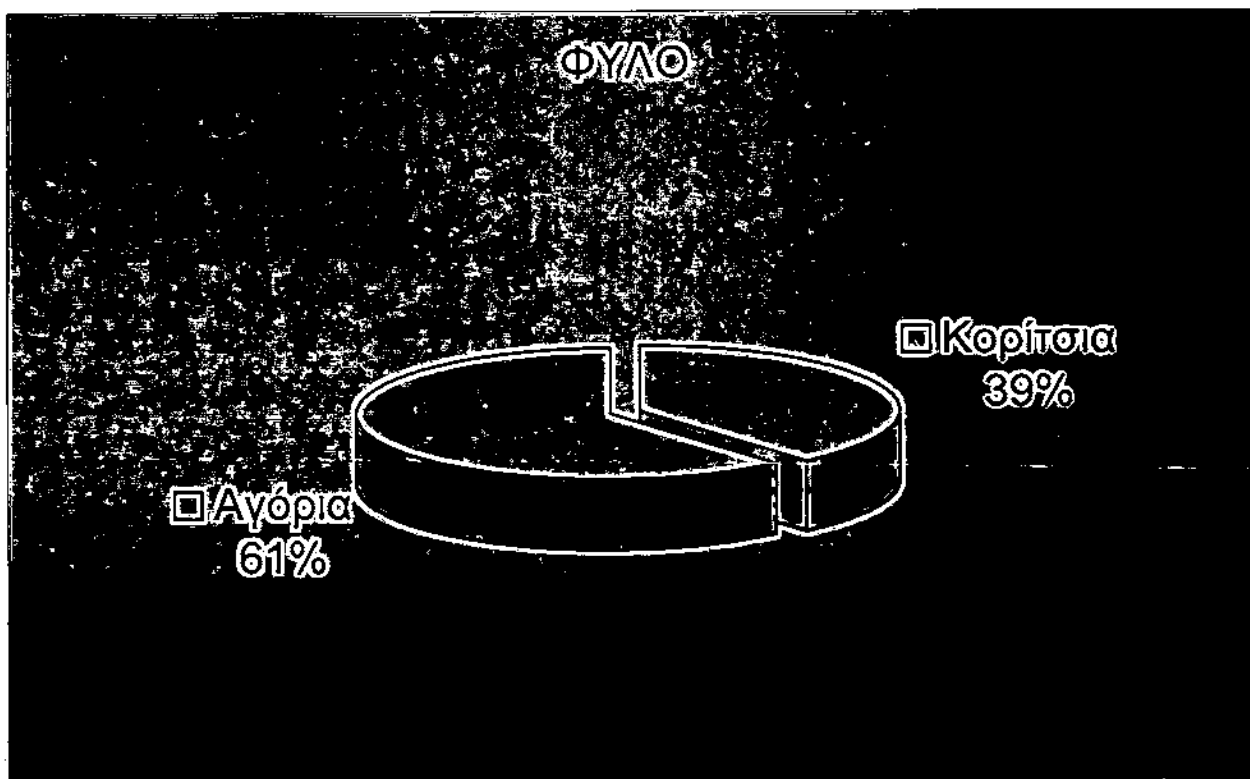
Για τα παιδιά - αγρότες οι κίνδυνοι είναι πολλαπλοί. Μαζεύουν τα εσπεριδοειδή που είναι ραντισμένα από εντομοκτόνα ή τα ψεκάζουν μόνα τους. Αντιμετωπίζουν δηλητηριώδη φίδια και έντομα ή κόβονται από τα εργαλεία που χρησιμοποιούν για να κόψουν τα φυτά. Γυρίζοντας απ' τη δουλειά το σούρουπο, στο κρύο, συχνά ξυπόλυτα και ντυμένα με ακατάλληλα ρούχα, αναπτύσσουν χρόνια κρυολογήματα και πνευμονία. Εργάζονται πολλές ώρες 8-10 ημερησίως και πολλές φορές χωρίς να πουν νερό. Δερματικά, αναπνευστικά, νευρολογικά ή προβλήματα όρασης υπάρχουν

σε παιδιά εκτεθειμένα σε αγροτικά φάρμακα ή που ασχολούνται με το μάζεμα των καλαμιών .Τα παιδιά που μαζεύουν καπνό __έχουν την εμπειρία της ναυτίας, του εμετού και της λιποθυμίας από δηλητηριασμένη νικοτίνη. Συχνά βαριές μεταφορές και επαναλαμβανόμενα ατυχήματα των μυών μπορούν να τραυματίσουν μόνιμα τους σπονδύλους και να κουράσουν φοβερά εκείνα που μετά τη δουλειά τους πάνε στο σχολείο.

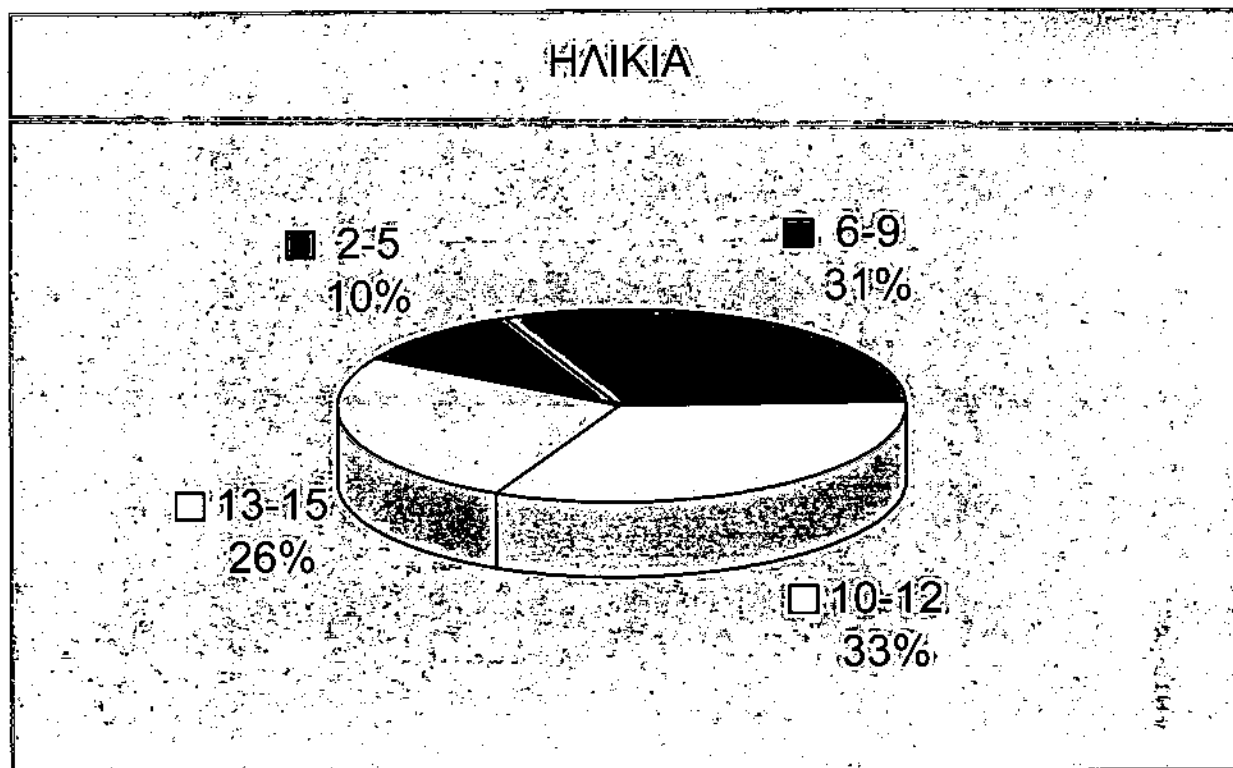
Σε γενικές γραμμές, η δουλειά στα χωράφια είναι από τις πιο βαριές και χαμηλά αμειβόμενες εργασίες και το σημαντικότερο δεν υπάρχει σχετική νομοθεσία που να απευθύνεται στα παιδιά - αγρότες προστατεύοντάς τα από τους κινδύνους της αγροτικής ζωής.

3.5 Εργασία στο δρόμο

Συγκλονιστικά, είναι τα στοιχεία από την πρώτη έρευνα – μελέτη που πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας για τα "παιδιά των φαναριών". Πρόκειται για έρευνα που έγινε από την εταιρεία "ALKO" για λογαριασμό της "UNICEF" από τις 17 έως και τις 29 Νοέμβρη του 2000 με δείγμα 995 παιδιών (61,5% αγόρια και 38,5% κορίτσια) όπως βλέπουμε στο **σχήμα 1 "ΦΥΛΟ"** και ηλικίας 2 – 15 ετών στο Λεκανοπέδιο Αττικής όπως βλέπουμε στο **σχήμα 2 "ΗΛΙΚΙΑ"**.

ΣΧΗΜΑ 1 : ΦΥΛΟ

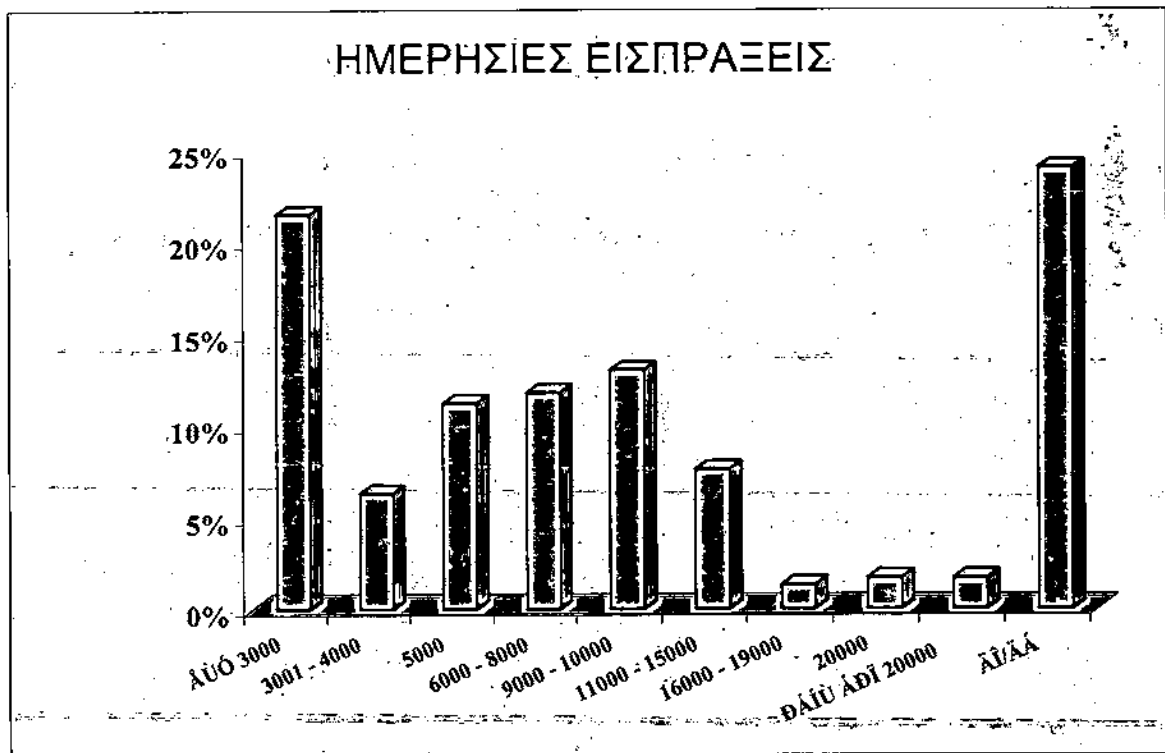
ΣΧΗΜΑ 2 : ΗΛΙΚΙΑ

Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτή την έρευνα τα παιδιά στην Ελλάδα που ζουν και εργάζονται το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους στους δρόμους, υπολογίζονται σε 5.800. Τα παιδιά αυτά, Ελληνόπουλα και μετανάστες, αποφέρουν κατά τις συντηρητικές εκτιμήσεις περίπου 1 δισ. δραχμές τον μήνα στους εργοδότες τους (περίπου 172.000 δραχμές το κεφάλι). Θα πρέπει πάντως εδώ να υπάρξει σαφής διάκριση ανάμεσα στα "παιδιά των φαναριών" και στο σύνολο των παιδιών κάτω των 16 χρόνων που εργάζονται στην Ελλάδα. Κι αυτό γιατί ο αριθμός των παιδιών που εργάζονται στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη ΓΣΕΕ, είναι πολύ μεγαλύτερος και αγγίζει τις 150.000! Μάλιστα σε αυτό το νούμερο δεν υπολογίζονται τα "συμβοηθούντα μέλη" οικογενειών, κυρίως σε αγροτικές εργασίες ή σε άλλες ήπιες μορφές εργασίας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις που έδωσαν τα συγκεκριμένα παιδιά σε πολύ συγκεκριμένα ερωτήματα. Στην ερώτηση "ποιος είναι ο

εργοδότης σας;" το 12% αρνήθηκε να απαντήσει, το 79,3% όσων απάντησε δήλωσαν "οι γονείς μου" και το 8,7% δήλωσε "άλλος". Η απάντηση "άλλος" φαίνεται να ανεβαίνει σε ποσοστό, όταν η ερώτηση απευθύνεται σε παιδιά οικονομικών μεταναστών ή προσφύγων. Είναι ενδεικτικό ίσως πως τα παιδιά κουρδικής καταγωγής σε ποσοστό 27,3% δήλωσαν πως τα εκμεταλλεύονται "άλλοι", ενώ το 14,6% των Αλβανών, το 12,2% των Σέρβων και το 25% των Ιρακινών αρνήθηκαν να απαντήσουν.

Στην ερώτηση "ποιες είναι οι ημερήσιες εισπράξεις σας;" το 19,6% αρνήθηκε και πάλι να απαντήσει. Πάντως, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσε το υπόλοιπο ποσοστό, η μέση ημερήσια εισπράξη κάθε παιδιού ανέρχεται σε 7.000 – 8.000 δρχ. Υπάρχει ωστόσο κι ένα ποσοστό της τάξης του 1,7% που δήλωσε πως οι καθημερινές του εισπράξεις ξεπερνούν τις 20.000 δραχμές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΗΜΕΡΗΣΙΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ

"Ποιο είναι το ωράριο εργασίας σας;" είναι ένα ακόμα ερώτημα που απευθύνεται στα 955 παιδιά. Δυστυχώς το μεγαλύτερο ποσοστό (26%) δήλωσε πως εργάζεται και το πρωί και το απόγευμα, ενώ το 23% απάντησε "όλη την ημέρα". Τα ποσοστά στην απάντηση "όλη την ημέρα" αυξάνονται ανά εθνικότητα : 18,3% για τα παιδιά Αλβανικής καταγωγής, 31,6% τα Σερβόπουλα, 36,4% για τα παιδιά Κουρδικής καταγωγής και 30% τα παιδιά Ιρανικής καταγωγής.

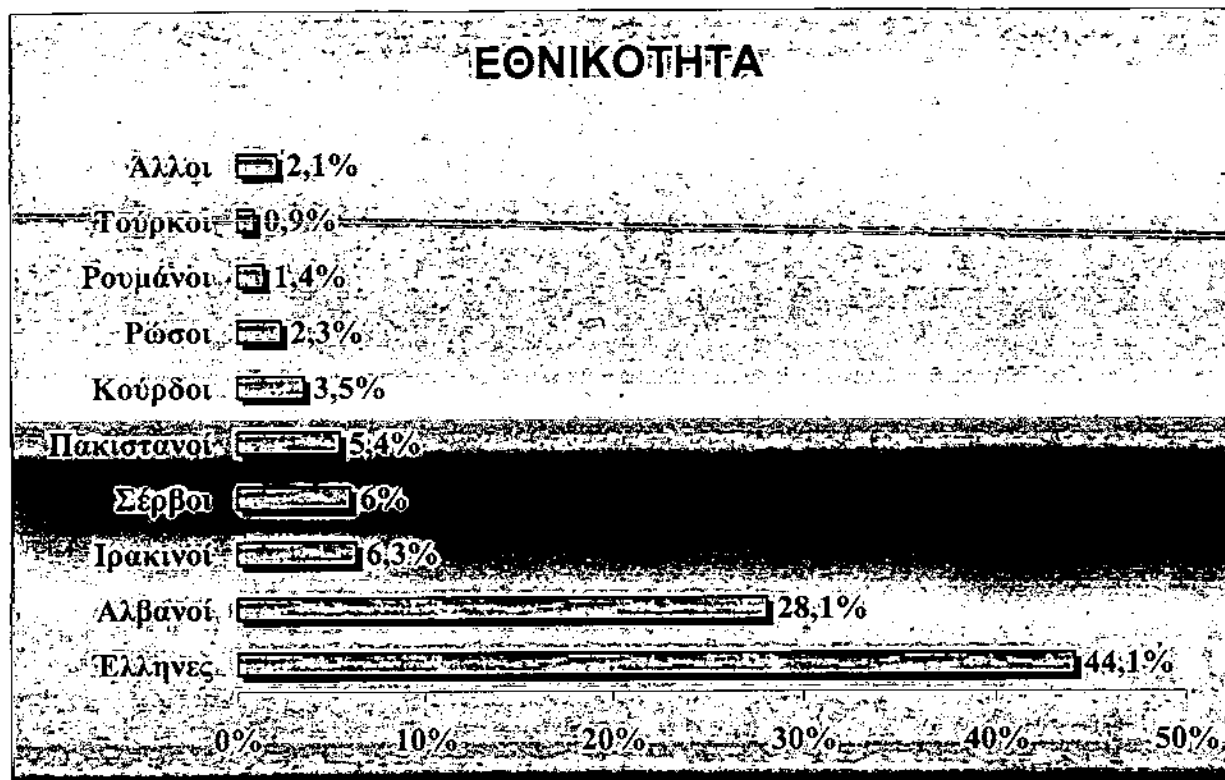
Στην ερώτηση "που μένουν" το 4,5% απαντά σε πρόχειρο καταυλισμό, το 16,4% σε υπόγειο πολυκατοικίας, το 11,4% σε ισόγειο, το 6,7% σε εγκαταλειμμένα σπίτια, το 24,5% σε παλιά μονοκατοικία και το 6,7% σε σκηνή – παράγκα ή τροχόσπιτο. Υπάρχει πάντως ένα 16,8% που δεν απάντησε ούτε σε αυτή την ερώτηση, ενώ ένα 0,4% δήλωσε πως κοιμάται σε βαγόνια τρένων και ένα 1,8% δήλωσε "άστεγος". Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι το 8,7% των ερωτηθέντων παιδιών απάντησε πως ζει χωρίς τους γονείς του, ένα ποσοστό που στα παιδιά κουρδικής καταγωγής φτάνει στο 39,4%. Πολλά δε από αυτά τα παιδιά (17,4%) απάντησαν πως γνωρίζουν ελάχιστα την ελληνική γλώσσα, μόλις ένα 2,9% πηγαίνει σχολείο, ενώ 19,7% απάντησε πως δεν πηγαίνει σχολείο αλλά θα ήθελε. Τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά (26,8%) πουλά χαρτομάντιλα, το 15,9% πουλά λουλούδια, το 13,5% καθαρίζει τα τζάμια των αυτοκινήτων μας, ενώ μεγάλω εμφανίζεται το ποσοστό των παιδιών που επαιτεί (20%). Το ποσοστό αυτό είναι ιδιαίτερα αυξημένο στα Σερβόπουλα, αφού το 43,9% δήλωσε πως καθημερινά ζητιανεύει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 :ΕΙΔΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Ανατριχιαστικές, πάντως, είναι οι απαντήσεις των παιδιών στο αν τιμωρούνται όταν δεν πάνε στη δουλειά ή όταν η είσπραξη τους είναι χαμηλή. Το 38,6% αρνήθηκε να απαντήσει, αλλά πολλά παιδιά δήλωσαν σαν τιμωρία εκτός από το ξύλο, το γεγονός ότι όταν συμβαίνει αυτό δεν τους δίνουν φαγητό να φάνε ή ότι τα απειλούν να τα διώξουν από το μέρος όπου διαμένουν!

Τέλος, στην ερώτηση "τι θέλετε να κάνετε όταν μεγαλώσετε;" τα όνειρα αυτών των παιδιών φαίνεται ότι ξεκινάνε και καταλήγουν σ' ένα πιάτο φαί και σ' ένα ζεστό κρεβάτι. Πάντως το μεγαλύτερο ποσοστό (36,2%) απαντά "δεν ξέρω", ενώ ένα 4,3% θέλει να κάνει οικογένεια και παιδιά. Ο,τι δηλαδή τους λείπει...

ΣΧΗΜΑ 3:ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ

3.6 Εργασία για την οικογένεια

Η εργασία για την οικογένεια είναι δυνατό κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να αποβεί ωφέλιμη.

Όταν το εργαζόμενο παιδί, προκειμένου να ενισχύσει οικονομικά την οικογένειά του, επιβαρύνεται με εργασίες που απειλούν την ανάπτυξη του (φυσική, συναισθηματική, κοινωνική) και την εκπαίδευση του τότε πρόκειται για παιδική εκμετάλλευση.

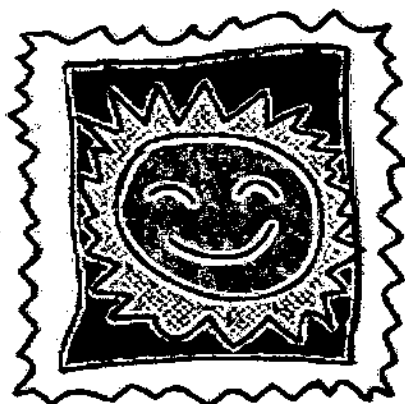
Όταν όμως το παιδί εργάζεται παράλληλα με το σχολείο του σε εργασίες που προβλέπονται από το νόμο εφόσον φυσικά έχει συμπληρωθεί το 15^ο έτος της ηλικίας του μαθαίνει να στηρίζεται στα πόδια του, αποκτά αυτοεκτίμηση και αυτονομία.

Η εργασία του μπορεί να είναι μέσα στο χώρο του σπιτιού όπως για παράδειγμα να βοηθήσουν στο νοικοκυριό, να ετοιμάσουν το φαγητό, να φροντίσουν τα νεαρότερα

αδέρφια τους, ή εξωτερική όπως π.χ. στα χωράφια αρκεί να μην είναι κουραστική αλλά να τα γεμίζει με ένα αίσθημα αυτοεκπλήρωσης.

3.7 Εργασία κοριτσιών

Το φαινόμενο δεν έχει πάρει διαστάσεις στη χώρα μας σε αντίθεση με άλλες περιοχές της Κεντροανατολικής και Βόρειας Αφρικής όπως επίσης και στη Νότια Ασία όπου τα εργαζόμενα κορίτσια εργάζονται σκληρότερα από τα αγόρια όπως επίσης περισσότερο κορίτσια από αγόρια δεν έχουν πάει ποτέ σχολείο ή το έχουν εγκαταλείψει για να εργαστούν. Η διάκριση αυτή γρήγορα φέρνει την εκμετάλλευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τα δικαιώματα του παιδιού σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ (1989).

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ, αποτελεί νόμο του Ελληνικού κράτους από το Δεκέμβριο του 1992 (ΦΕΚ 192 / Τεύχος 1ο / Ν.2101 / 2.12.92).

Πρόκειται για ένα κείμενο 54 άρθρων, που αναφέρεται στο δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και επιβίωση, την ανάπτυξη και εξέλιξη, καθώς και την προστασία και συμμετοχή. Τα δικαιώματα αυτά κινούνται στους άξονες **παροχές – προστασία – συμμετοχή**, οι οποίοι αλληλεπιδρούν δυναμικά σε πρακτικό επίπεδο.

Από αυτά τα 40 αναφέρονται στα δικαιώματα του παιδιού ενώ τα υπόλοιπα 14 στο πρακτικό μέρος έτσι ώστε να τηρηθούν όλα όσα συμφωνήθηκαν απ' τα συμβαλλόμενα κράτη.

Συνοπτικά είναι τα εξής :

Ά ρ θ ρ ο 1 : «Ορισμός του παιδιού».

Ά ρ θ ρ ο 2 : «Μη - διάκριση».

Ά ρ θ ρ ο 3 : «Το συμφέρον του παιδιού».

Άρθρο 4 : «Υποχρεώσεις Κρατών».

Άρθρο 5 : «Γονική καθοδήγηση».

Άρθρο 6 : «Το δικαίωμα για ζωή».

Άρθρο 7 : «Όνομα και Εθνικότητα».

Άρθρο 8 : «Κατοχύρωση της ταυτότητας».

Άρθρο 9 : «Γονική φροντίδα και το δικαίωμα να μην αποχωρίζεται το παιδί από τους γονείς του».

Άρθρο 10: «Επανένωση της οικογένειας».

Άρθρο 11: «Παράνομη μεταφορά και μη - επιστροφή»

Άρθρο 12: «Δικαίωμα έκφρασης γνώμης».

Άρθρο 13: «Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης».

Άρθρο 14: «Ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας».

Άρθρο 15: «Ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι».

Άρθρο 16: «Δικαίωμα προστασίας του παιδιού από παράνομη επέμβαση στην ιδιωτική του ζωή».

Άρθρο 17: «Πρόσβαση σε κατάλληλη πληροφόρηση»

Άρθρο 18: «Ανατροφή του παιδιού και εξασφάλιση της ανάπτυξής του».

Άρθρο 19: «Προστασία από την κακομεταχείριση».

Άρθρο 20: «Στέρηση του οικογενειακού περιβάλλοντος».

Άρθρο 21: «Υιοθεσία».

Άρθρο 22: «Παιδιά πρόσφυγες».

Άρθρο 23: «Παιδιά με ειδικές ανάγκες».

Άρθρο 24: «Υγεία και ιατρικές υπηρεσίες».

Άρθρο 25: «Περιοδική επιθεώρηση της οικογενειακής τοποθέτησης».

Άρθρο 26: «Κοινωνική ασφάλεια».

Άρθρο 27: «Βιοτικό επίπεδο».

Άρθρο 29: «Στόχοι της Εκπαίδευσης».

Άρθρο 30: «Δικαιώματα πολιτιστικά, θρησκευτικά και γλωσσικά».

Άρθρο 31: «Ανάπαυση και διασκέδαση».

Άρθρο 32: «Εργασία των παιδιών».

Άρθρο 33: «Χρήση ναρκωτικών».

Άρθρο 34: «Σεξουαλική εκμετάλλευση».

Άρθρο 35: «Πώληση, εμπόριο και απαγωγή».

Άρθρο 36: «Άλλες μορφές εκμετάλλευσης».

Ά ρ θ ρ ο 37: «Βασανισμός και θανατική ποινή».

Ά ρ θ ρ ο 38: «Ένοπλες συρράξεις».

Ά ρ θ ρ ο 39: «Επαναπροσαρμογή».

Ά ρ θ ρ ο 40: «Μεταχείριση σε θέματα ποινικού νόμου».

Για τη μελέτη αυτή επιλέξαμε 8 βασικά δικαιώματα με βάση ένα ή περισσότερα άρθρα της Σύμβασης.

Αυτά καλύπτουν τα εξής πεδία:

- Το δικαίωμα στην ισότητα (άρθρο 2)
- Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του (άρθρο 12)
- Το δικαίωμα στην υγεία και τις ιατρικές υπηρεσίες (άρθρο 24)
- Το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 28)
- Το δικαίωμα στην ανάπαυση και ψυχαγωγία (άρθρο 31)
- Το δικαίωμα της προστασίας από την εκμετάλλευση της εργασίας (άρθρο 32)
- Το δικαίωμα της προστασίας από τη σεξουαλική και τις άλλες μορφές εκμετάλλευσης (άρθρα 34,35,36)
- Το δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση και την παραμέληση (άρθρο 19)

1.1 Το δικαίωμα στην ισότητα (άρθρο 2)

Πρόκειται για γενικό άρθρο που δηλώνει την ανάγκη να λάβουν όλα τα κράτη τα απαραίτητα μέτρα έτσι ώστε κάθε παιδί, χωρίς διάκριση, να απολαμβάνει τα δικαιώματά του. Οι διακρίσεις αυτές είναι δυνατόν να συνδέονται με το χρώμα, τη φυλή, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις του παιδιού ή των γονιών του ή και με τα εθνικά, κοινωνικά, οικονομικά και άλλα χαρακτηριστικά της οικογένειάς του. Άτομα, ομάδες ή πληθυσμοί παιδιών που ζουν

κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, στερούνται του δικαιώματος στην ισότητα.

Το μήνυμα του άρθρου 2 είναι : Όλα τα παιδιά είναι ίσα, όσο διαφορετικά και αν είναι μεταξύ τους.

1.2 Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του (άρθρο 12)

Η εφαρμογή του δικαιώματος αυτού μέσα και έξω από την οικογένεια, όπως και στα πλαίσια των θεσμών, δηλώνει τη θέση των παιδιών αλλά και της παιδικής ηλικίας σε κάθε κράτος ή κοινωνία. Πρόκειται για ουσιαστικό άρθρο της Σύμβασης που αναφέρεται στον άξονα της Συμμετοχής. Η ελληνική οικογένεια, παρ' όλο που έχει περιγραφεί ως παιδοκεντρική, γενικά παραβλέπει το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει στα ζητήματα της οικογένειας που αφορούν το ίδιο αλλά και όλα τα μέλη της.

Η υπερπροστασία, η θεώρηση των παιδιών ως "ανώριμων" και ως "μη ολοκληρωμένων ατόμων", στερούν από τα παιδιά το δικαίωμα της συμμετοχής, και μέσω αυτής, της φυσιολογικής πορείας προς την ωριμότητα.

Σε επίπεδο θεσμών, το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να προάγει τη συμμετοχή των παιδιών μέσα από τα σχολικά συμβούλια, το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας. Το σύστημα δικαιοσύνης οφείλει επίσης να μετεξελιχθεί έτσι ώστε να εξασφαλίζει με το συμφερότερο για το παιδί θύμα τρόπο, την εκπροσώπησή του στο δικαστήριο. Η βιντεοσκόπηση της συνέντευξης του παιδιού με ειδικά εκπαιδευμένο επαγγελματία (ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό, παιδοψυχίατρο, αστυνομικό) και η παρουσίασή της στο δικαστήριο, συμβάλλει στην αποφυγή της επαναθυματοποίησης του παιδιού στα πλαίσια του ίδιου του συστήματος που έχει ως στόχο την προστασία του.

1.3 Το δικαίωμα στην υγεία και στις ιατρικές υπηρεσίες (άρθρο 24)

Η ανάπτυξη σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες και το αυταπόδεικτο της εξασφάλισης ενός ικανοποιητικού επιπέδου υγείας για όλα τα παιδιά, φαίνεται ότι δεν εξασφαλίζουν την ισότητα των ευκαιριών και τη μη - διάκριση στα παιδιά της Ευρώπης, ιδιαίτερα σε πληθυσμούς και κατηγορίες που ζουν κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, μεταβατικές ή μόνιμες. Ως ομάδες με μεταβατικές συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού μπορούν να θεωρηθούν οι οικονομικοί και πολιτικοί πρόσφυγες που διακινούνται σε χώρες με σκοπό τη μόνιμη εγκατάσταση, ενώ ως μόνιμες ομάδες και πληθυσμοί θεωρούνται οι τσιγγάνοι, καθώς και πληθυσμοί που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας.

Ανισότητες στο επίπεδο υγείας και στην πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας παρατηρούνται μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, ιδιαίτερα μεταξύ βορρά και νότου, ενώ ανάλογες συνθήκες υπάρχουν και μεταξύ διαφορετικών περιοχών κάθε χώρας.

Το άρθρο 24 της Σύμβασης υπαγορεύει και συνδυάζει την εξασφάλιση ενός καλού επιπέδου υγείας για κάθε παιδί, την πρόσβαση και αξιοποίηση των υπηρεσιών υγείας και αποκατάστασης, τη γνώση για την αυτοφροντίδα και την πρόληψη, και τη διεθνή συνεργασία για την ανταλλαγή της επιστημονικής γνώσης.

Ακολουθώντας τον ορισμό για την υγεία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (WHO 1978), ως ψυχοσωματική και κοινωνική "ευεξία" παρά ως έλλειψη αρρώστιας, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού δίνει έμφαση στην προαγωγή της υγείας, με στόχο την πρόληψη.

Η συμβολή των γονέων είναι σημαντική, έτσι ώστε η διαδικασία της κοινωνικοποίησης κάθε παιδιού να στηρίζεται σε σύγχρονες γνώσεις και πρακτικές που εξασφαλίζουν την καλύτερη δυνατή σωματική και ψυχική υγεία και την κοινωνική προσαρμογή.

Το σχολείο είναι το επόμενο πλαίσιο κοινωνικοποίησης για το παιδί που οφείλει να προάγει την υγεία, όχι ως συγκεκριμένο μάθημα αλλά ως θέση και στάση στο περιεχόμενο όλης της εκπαιδευτικής ύλης και διαδικασίας.

Ο ρόλος της πολιτείας στην εξασφάλιση της υγείας για όλα τα παιδιά δεν εξαντλείται μόνο με τη θέσπιση νόμων, αλλά και με την εξασφάλιση της εφαρμογής

και των συνεπειών από τη μη εφαρμογή του δικαιώματος που έχει κάθε παιδί στην υγεία και στην επαρκή ιατρική φροντίδα.

1.4 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρα 28 και 29)

Για την παρούσα Σύμβαση, η εκπαίδευση είναι εξίσου σημαντική με την υγεία, εφ' όσον κάθε κράτος πρέπει να εξασφαλίζει δωρεάν πρόσβαση των παιδιών σε αυτήν, σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο. Η άρση των ανισοτήτων και οι μη - διακρίσεις θεωρούνται αναγκαίες προϋποθέσεις, έτσι ώστε κάθε παιδί να έχει πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης, ανάλογα με τις ικανότητές του.

Ως υποχρέωση της κάθε χώρας θεωρείται η λήψη μέτρων για τη μείωση της σχολικής διάρροης που οφείλεται στο κοινωνικό αποκλεισμό.

Το άρθρο 28 αναφέρεται στην εφαρμογή της πειθαρχίας στο σχολικό χώρο, η οποία θα πρέπει να συνοδεύεται με την εξασφάλιση της αξιοπρέπειας της προσωπικότητας του παιδιού, όπως προβλέπεται και από άλλα άρθρα της Σύμβασης.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει στην έννοια της εκπαίδευσης τη γενικότερη καλλιέργεια και την καλύτερη δυνατή ανάπτυξη των ικανοτήτων κάθε παιδιού, όποιες και αν είναι αυτές. Σύμφωνα με το άρθρο 29, ο ρόλος της εκπαίδευσης στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πολίτη οφείλει να προωθεί ανθρώπινες αξίες για την οικογένεια, την εθνική και γλωσσική ταυτότητα και τον πολιτισμό, προετοιμάζοντας το παιδί για μία ζωή με άξονα τη δημοκρατία.

1.5 Το δικαίωμα στην ανάπαυση και στην ψυχαγωγία (άρθρο 31)

Η εφαρμογή του δικαιώματος κάθε παιδιού για ανάπαυση και για ψυχαγωγία προϋποθέτει την αποδοχή του δικαιώματος για συμμετοχή στην οικογένεια και στην κοινωνία μέσα από διάφορες εκφράσεις της. Η εκπαίδευση, η πληροφόρηση, η καλλιτεχνική έκφραση και το παιχνίδι, είναι αναφαίρετα δικαιώματα κάθε παιδιού. Τα δικαιώματα αυτά λειτουργούν με συνέργεια.

Η εξασφάλιση του δικαιώματος για ανάπαυση και ψυχαγωγία οφείλει να ενισχυθεί ιδιαίτερα για τα παιδιά που νόμιμα εργάζονται.

Η συμμετοχή του παιδιού στην πολιτισμική και καλλιτεχνική ζωή πρέπει να προάγει συγχρόνως την ισότητα και τις μη - διακρίσεις, έτσι ώστε όλα τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε αυτήν ανάλογα με την ηλικία, την ωριμότητα και τις ικανότητές τους.

1.6 Το δικαίωμα της προστασίας από την εκμετάλλευση της εργασίας (άρθρο 32)

Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η εργασία των παιδιών πρέπει να είναι κατοχυρωμένη σε κάθε κράτος μέλος με τέτοιο τρόπο ώστε να μην παραβιάζει και άλλα δικαιώματα των παιδιών που λειτουργούν σε συνάρτηση με την εργασία. Αυτά είναι τα δικαιώματα στην υγεία, την εκπαίδευση, την ανάπαυση και την ψυχαγωγία, τη μη εκμετάλλευση, τη μη βία, την ισότητα, τη μη διάκριση και την κοινωνική ασφάλεια. Η κατοχύρωση ενός κατώτερου όριου ηλικίας για την είσοδο στην εργασία, ο καθορισμός ωραρίου και η περιγραφή των συνθηκών εργασίας έχουν ως στόχο την καλύτερη δυνατή διασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζόμενων παιδιών.

Το θέμα της παιδικής εργασίας βρίσκεται στο επίκεντρο της συζήτησης μη - κυβερνητικών, κυρίως, οργανώσεων σε χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, όπου η παιδική εργασία ταυτίζεται με ακραίες μορφές οικονομικής εκμετάλλευσης και, συχνά, απάνθρωπης κακομεταχείρισης μικρών σε ηλικία παιδιών. Οι οργανώσεις αυτές πιέζουν για την κατάργηση κάθε μορφής εργασίας για τους ανήλικους, ένα στόχο δυσπρόσιτο και ανέφικτο εφόσον οι οικονομίες ολόκληρων χωρών στηρίζονται σημαντικά στα χέρια παιδιών που υφαίνουν χαλιά ή στρίβουν τσιγάρα και πούρα. Η Σύμβαση, εκτιμώντας με ρεαλισμό την κατάσταση, θεωρεί ότι η εργασία των παιδιών, όταν δεν παραβιάζει άλλα άρθρα της Σύμβασης, δεν θεωρείται ως παραβίαση δικαιώματος για τα παιδιά.

Ένα σημαντικό βήμα για την κατάργηση της παιδικής εργασίας έγινε πρόσφατα, τον Ιούνιο του 1999 με την υιοθέτηση νέας διεθνούς σύμβασης για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας, από εκπροσώπους κυβερνήσεων και εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων στα πλαίσια της Διεθνούς Διάσκεψης Εργασίας του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας. Η νέα διεθνής σύμβαση προστατεύει

όλα τα παιδιά κάτω των 18 ετών, καλώντας τα κράτη να λάβουν άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα για την εξάλειψη της παιδικής δουλείας, πορνείας και πορνογραφίας, την απαγόρευση της χρησιμοποίησης των παιδιών για εμπόριο ναρκωτικών και για άλλες παράνομες δραστηριότητες, την πάταξη της υποχρεωτικής ή αναγκαστικής στρατολόγησης των παιδιών καθώς και κάθε άλλης εργασίας που βλάπτει την υγεία, την ασφάλεια και την ηθική ακεραιότητα των παιδιών. Η νέα Σύμβαση για την καταπολέμηση των ακραίων μορφών παιδικής εργασίας προβλέπει την εκπόνηση εθνικών προγραμμάτων δράσης, τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών μέσω μη-κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων, τη διεθνή συνεργασία και βοήθεια και τη δημιουργία εθνικών μηχανισμών παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης και της επιβολής κυρώσεων στους παραβάτες. Τονίζεται, επίσης, η σημασία της εκπαίδευσης και εφιστάται η προσοχή στην τωρινή κατάσταση των κοριτσιών και την αντιμετώπιση της "μαύρης" εργασίας.

Η διαφοροποίηση της εργασίας, ως εμπειρίας κοινωνικοποίησης των παιδιών, από την εργασία ως εκμετάλλευση από τους γονείς, από τρίτους ή από το ίδιο το σύστημα μέσω των παραλείψεών του, είναι ένα θέμα που χρειάζεται περισσότερη διερεύνηση και συγκριτική αξιολόγηση σε διεθνές επίπεδο.

1.7 Το δικαίωμα της προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική και άλλες μορφές εκμετάλλευσης (άρθρα 34, 35, 36)

Και τα τρία αυτά άρθρα αναφέρονται σε μορφές εκμετάλλευσης των παιδιών με κύρια μορφή τη σεξουαλική βία και εκμετάλλευση. Σε αντίθεση με το άρθρο 19 που αναφέρεται σε μορφές βίας προς τα παιδιά, που ασκούνται από τους γονείς τους ή από άτομα σε σχέση φροντίδας ή επιμέλειας, τα άρθρα 34,35 και 36 υπονοούν βία και εκμετάλλευση των παιδιών από τρίτους με σκοπό το οικονομικό όφελος.

Ο εξαναγκασμός των παιδιών στην πορνεία, η εκμετάλλευσή τους από τη βιομηχανία της πορνογραφίας, η απαγωγή, η πώληση και το δουλεμπόριο, αποτελούν μορφές βίας και εκμετάλλευσης οι οποίες, αν και υπονοούνται ως εξω-οικογενειακές από πλευράς δραστών, εμπλέκουν και τους γονείς ως υπεύθυνους, γιατί με πράξεις παράλειψης ή - σπανιότερα - ενέργειας, έχουν συμβάλει στη θυματοποίηση των παιδιών τους.

1.8 Το δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση και την παραμέληση (άρθρο 19)

Περιεχόμενο του άρθρου 19 είναι η προστασία του παιδιού από όλες τις μορφές κακομεταχείρισης μέσα στην οικογένεια ή τα υποκατάστατά της. Περιλαμβάνονται η σωματική κακοποίηση και η σωματική παραμέληση, η σεξουαλική παραβίαση, η ψυχολογική βία και η συναισθηματική παραμέληση, καθώς και η εγκατάλειψη. Το άρθρο αναφέρεται σε κοινωνικά προγράμματα και μέτρα για την υποστήριξη του παιδιού αλλά και της οικογένειάς του που είναι υπεύθυνη για την κακομεταχείρισή του. Στα μέτρα που συνιστώνται περιλαμβάνεται η διαδικασία αναγνώρισης του προβλήματος, η αναφορά του σε αρμόδια υπηρεσία, η διερεύνηση και η παρακολούθηση παιδιού και οικογένειας. Χαρακτηριστικό είναι ότι το άρθρο προβλέπει διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης "όπου χρειάζεται", προτάσσοντας δηλαδή το κοινωνικό σκέλος της παρέμβασης στην οικογένεια πριν από το ποινικό που αφορά στην τιμωρία των ενόχων.

2. Κινητοποίηση στην Ελλάδα για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού

2.1 Κρατικές πρωτοβουλίες με τη συνεργασία θεσμών, φορέων και οργανώσεων

Το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Το Παρατηρητήριο δημιουργήθηκε στα τέλη του 1998 με στόχο την προστασία της παιδικής ηλικίας και την αντιμετώπιση των ανηλίκων ως υποκειμένων δικαιωμάτων και όχι ως αντικειμένων προστασίας.

Το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού βρίσκεται στη διαδικασία θεσμοθέτησής του στα πλαίσια του νέου νόμου για τη νεολαία.

Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η προώθηση της επιστημονικής έρευνας και των πρωτοβουλιών στο πεδίο των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και η ανάλυση της πραγματικής κατάστασης των παιδιών στη χώρα μας. Στο σκοπό αυτό περιλαμβάνονται ιδίως :

(α) Η αξιολόγηση της νομοθεσίας ακόμη και αυτής που δεν αναφέρεται άμεσα στα παιδιά, όσον αφορά τις επιπτώσεις σε αυτά από την εφαρμογή της.

(β) Η συγκέντρωση και επεξεργασία στατιστικών, νομοθετικών, νομολογιακών και βιβλιογραφικών δεδομένων σχετικά με τις προβληματικές που αναπτύσσονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για τα παιδιά.

(γ) Η σύνδεση της επιστημονικής έρευνας με την κοινωνική πραγματικότητα και η ανάδειξη κρίσιμων θεμάτων για τα οποία απαιτείται η λήψη νομοθετικών μέτρων και η ανάπτυξη υποδομών.

(δ) Η συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό για την ανταλλαγή πληροφοριών, τεχνογνωσίας και τη διοργάνωση σεμιναρίων και επιμορφωτικών ημερίδων, την επεξεργασία και προώθηση προγραμμάτων για τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής των παιδιών.

(ε) Η ανάπτυξη δράσης για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την ενθάρρυνση της συμμετοχής των παιδιών στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος.

(στ) Η σύνταξη της Εθνικής Έκθεσης για την πορεία εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη χώρα μας, η οποία θα υποβάλλεται στον ΟΗΕ ανά πέντε έτη, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 44 της Σύμβασης.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Εθνικού Παρατηρητηρίου για τα Δικαιώματα του Παιδιού συγκροτείται από πρόσωπα κύρους και υποστηρίζεται από εξειδικευμένη επιστημονική επιτροπή και στελέχη της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

Διϋπουργική Επιτροπή για τη Νεότητα.

Πρόκειται για θεσμό που συστάθηκε το Νοέμβριο 1998 μετά από σχετική κυβερνητική απόφαση. Αφορά στη συνεργασία μεταξύ αρμοδίων υπουργείων για θέματα δικαιωμάτων και προστασίας παιδιών και νέων. Τα υπουργεία που συμμετέχουν είναι : Παιδείας, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας, Πολιτισμού και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.

Η ύπαρξη και λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού διευκολύνει το συντονισμό στη λήψη αποφάσεων και τη διεξαγωγή προγραμμάτων που προάγουν την υγεία, ευημερία αλλά και τα δικαιώματα της νεολαίας.

Το σύνθετο πρόγραμμα δράσης της Επιτροπής, περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη πολιτική για τους νέους με 13 τομείς προτεραιότητας που φέρνουν τη νέα γενιά στο προσκήνιο. Αυτοί είναι: Παιδεία, Απασχόληση, Νεανική επιχειρηματικότητα, Νέοι στην Περιφέρεια - Νέοι Αγρότες, Υγεία, Συμμετοχή των Νέων στα Κοινά, Πληροφόρηση, Ελεύθερος χρόνος - Νεανική Δημιουργία - Πολιτισμός, Δράση κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού, Δικαιώματα των Παιδιών και των Νέων, Αθλητισμός - Ολυμπιάδα 2004, Ποιότητα Ζωής και η Ευρώπη των Νέων.

Φόρουμ Κοινωνικών Οργανώσεων και Νεολαίας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Το Φόρουμ "Όλοι Διαφορετικοί, Όλοι Ίσοι" δημιουργήθηκε από την ανάγκη για συντονισμένη δράση έναντι στα φαινόμενα του ρατσισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο Φόρουμ συμμετέχουν 53 κοινωνικές - μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και οργανώσεις νεολαίας.

Οι οργανώσεις αυτές υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, στηρίζουν τις διεθνείς συνθήκες για την προστασία τους, αναλαμβάνουν δράση ενάντια στις διακρίσεις και θεωρούν τη διαφορετικότητα ως πηγή πλούτου και δυναμισμού για την εξέλιξη των κοινωνιών .

Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας (Ε.Ο.Κ.Φ.)

Πρόκειται για νεοσύστατο κρατικό θεσμό (Ν. 2646 / Αρ.Φύλλου 236 / 20.1.0.98). Ο Ε.Ο.Κ.Φ. συμπεριέλαβε τρεις προϋπάρχοντες πρόνοιακούς φορείς : το Κέντρο Βρεφών "Η Μητέρα", το Π.Ι.Κ.Π.Α. και τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας (ΕΟΠ).

Βασικό έργο του νεοσύστατου αυτού φορέα αποτελεί η παροχή υπηρεσιών στο παιδί και την οικογένεια σε θέματα που αφορούν στην επιδοματική πολιτική, την

προστασία, την υιοθεσία, την ανάδοχη φροντίδα, καθώς και την κατάρτιση και επιμόρφωση επαγγελματιών πρόνοιας.

Ο Ε.Ο.Κ.Φ. συνεργάζεται με αρμόδια υπουργεία και υπηρεσίες και στηρίζει κοινοτικά προγράμματα και συνεργασίες με μη-κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με το παιδί και την οικογένεια.

2.2 Πρωτοβουλίες, Προγράμματα, μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Επιτροπή Πρωτοβουλίας για τα Δικαιώματα των Παιδιών και των Νέων.

Η Επιτροπή συστάθηκε το Μάρτιο του 1995, ως ένας άτυπος συνασπισμός πέντε οργανώσεων (ΑΡΣΙΣ - Οργάνωση Κοινωνικής Υποστήριξης Νέων, Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Σώστε τα Παιδιά), στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Εκστρατείας για την Προώθηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, εν όψει της Αναθεώρησης της Συνθήκης για την Ευρώπη στο Άμστερνταμ τον Οκτώβριο του 1997.

Σκοπός της Επιτροπής είναι :

A. Η προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και των νέων στην Ελλάδα και η ευαισθητοποίηση του πολιτικού κόσμου και του γενικού πληθυσμού, έτσι ώστε η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ (1989) να εφαρμοσθεί στην πράξη.

B. Η συνέχιση των συνεργασιών με άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε. για την ενσωμάτωση των Δικαιωμάτων των Παιδιών και των Νέων στην Ευρωπαϊκή πολιτική.

Στόχοι της Επιτροπής για την πραγματοποίηση του σκοπού της είναι :

A. Η ανταλλαγή γνώσεων, δεδομένων και εμπειριών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών.

B. Η προαγωγή της ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μελών και φορέων μέριμνας και εφαρμογής "καλών πρακτικών".

Γ. Η επισήμανση σε όλους τους αρμόδιους φορείς των επιπτώσεων των διάφορων πολιτικών, νομοθετημάτων και εφαρμογών, στα παιδιά και τους νέους.

Δ. Η άσκηση πίεσης για τη διαμόρφωση και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών για τα παιδιά με γνώμονα το κείμενο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ (1989).

Ε. Η δυνατότητα επηρεασμού και άσκησης πίεσης, όσον αφορά στη διαμόρφωση κριτηρίων για την κατανομή πόρων υπέρ της νεολαίας.

ΣΤ. Η συντονισμένη και διαρκής συνεργασία με άλλους εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς για την προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών και των νέων

Σώστε τα Παιδιά.

Πρόκειται για μια ανεξάρτητη μη-κυβερνητική και μη-κερδοσκοπική οργάνωση, που ιδρύθηκε το έτος 1974, με στόχο τη βελτίωση της ζωής των παιδιών και των νέων που μεγαλώνουν σε δύσκολες συνθήκες, μέσω της διεξαγωγής προγραμμάτων κοινοτικής ανάπτυξης ανά την Ελλάδα.

ΑΡΣΙΣ - Οργάνωση Κοινωνικής Υποστήριξης Νέων.

Η ΑΡΣΙΣ είναι μη-κυβερνητική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 1992, με σκοπό να προασπίσει τα δικαιώματα των νέων, αλλά και να υποστηρίξει νέους και νέες 15 έως 21 ετών, οι οποίοι λόγω κοινωνικών ή οικογενειακών συνθηκών βρέθηκαν μακριά από ευκαιρίες εκπαίδευσης, εργασίας ή προσωπικής ανάπτυξης.

Στα πλαίσια των δράσεων για την προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών και των νέων, η ΑΡΣΙΣ εξέδωσε πρόσφατα το έντυπο "Δικαίωμά σου! Ξεναγός Δικαιωμάτων και Υπηρεσιών για Νέους Πολίτες", που απευθύνεται σε νέους, εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες που εργάζονται με νέους. Η έκδοση αποτελεί εργαλείο ενημέρωσης και ενδυνάμωσης της νεολαίας για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων και του κοινωνικού ρόλου της. Ο οδηγός αυτός περιλαμβάνει τρεις θεματικές ενότητες:

Α. Οικογένεια - Ταυτότητα - Συναλλαγές.

Β. Εργασία - Κοινωνική Ασφάλιση.

Γ. Ποινικό Δίκαιο - Ναρκωτικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ.

1. Τι προβλέπει η Ελληνική νομοθεσία για το εργαζόμενο παιδί

1.1 Η κατηγοριοποίηση των ανηλίκων

Ο Ελληνικός Αστικός Κώδικας τοποθετεί την ενηλικίωση στα 18 έτη (Α.Κ. άρθρο 127). Το ενήλικο άτομο είναι ικανό για κάθε μορφής δικαιοπραξίας, δηλαδή μπορεί να διατυπώνει νομικά δεσμευτική βούληση όσον αφορά τη σύναψη συμβάσεων.

Τα ανήλικα άτομα διακρίνονται σε :

- ανήλικα άτομα που δεν έχουν συμπληρώσει το 1ο έτος της ηλικίας του και είναι ανίκανα για δικαιοπραξία (Α.Κ. άρθρο 128 παρ.1)
- ανήλικα άτομα που έχουν συμπληρώσει το 10ο έτος της ηλικίας τους και είναι περιορισμένα ικανά για δικαιοπραξία, με την έννοια ότι έχουν τη δυνατότητα να συνάψουν έγκυρα δικαιοπραξία, από την οποία αποκτούν απλά και μόνο έννομο όφελος, δηλαδή χωρίς να δημιουργούνται γι' αυτά υποχρεώσεις (Α.Κ. άρθρα 129 παρ.1 και 134)
- ανήλικα άτομα που έχουν συμπληρώσει το 14ο έτος της ηλικίας τους, οπότε και έχουν τη δυνατότητα να διαθέτουν ελεύθερά κάθε τι που κερδίζουν από την προσωπική τους εργασία, ή που δόθηκε σε αυτά για να το χρησιμοποιούν ή να το διαθέτουν ελεύθερα (Α.Κ. άρθρο 135).
- ανήλικα άτομα που έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους, οπότε και επιτρέπεται με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλειά τους, να συνάψουν σύμβαση εργασίας ως νόμιμα εργαζόμενοι. Όταν η συναίνεση δεν δίδεται, καλείται - ύστερα από αίτηση του ανήλικου ατόμου - να αποφασίσει το δικαστήριο (Α.Κ. άρθρο 136).
- ανήλικο άτομο, το οποίο τελεί γάμο, έχει τη δυνατότητα να επιχειρεί μόνο του κάθε δικαιοπραξία, απαραίτητη για τη συντήρηση ή τη βελτίωση της περιουσίας του,

ή για να αντεπεξέρχεται στις ανάγκες της προσωπικής του συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς και σε τρέχουσες ανάγκες της οικογένειάς του. Επίσης, μπορεί να εκμισθώνει μόνο του την ακίνητη περιουσία του, να εισπράττει μόνο του τα εισοδήματα από την περιουσία του και να διεξάγει δίκη σχετική με τις δικαιοπραξίες.

1.2 Ανάλυση των νόμων για τη παιδική εργασία

Ο όρος «ανήλικος» στο εργατικό δίκαιο δεν ταυτίζεται με τον αντίστοιχο όρο του αστικού δικαίου. Στις διεθνείς συμβάσεις εργασίας τείνει να αντικατάσταθεί από τον όρο «παιδί», που αναφέρεται στους ανηλίκους εκείνους που δεν έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος, της ηλικίας τους και τον όρο «νεαρό πρόσωπο», που αναφέρεται στους ανηλίκους εκείνους που έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος, αλλά όχι το 18ο έτος της ηλικίας τους. Μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του ο εργαζόμενος είναι πια ενήλικος και κατά το αστικό δίκαιο, εξομοιώνεται δε πλήρως με τον κανονικό εργαζόμενο.

Η ένταξη των ανηλίκων εργαζόμενων στην παραγωγική διαδικασία και στην αμειβόμενη απασχόληση αποτέλεσε, ήδη από την αρχή του αιώνα, ιδιαίτερη μέριμνα της πολιτείας. Έτσι, πριν ακόμη κατοχυρωθούν νομοθετικά γενικότεροι θεσμοί του εργατικού δικαίου, όπως λ.χ. το 8ωρο στην καθημερινή απασχόληση, η ετήσια άδεια των εργαζόμενων κ.λ.π., η πολιτεία ψήφισε νόμους που έθεταν περιορισμούς στην απασχόληση των ανηλίκων.

Τέτοιοι νόμοι για την προστασία των ανηλίκων εργαζόμενων υπήρξαν:

α) ο ν. ΔΚΘ' της 24./ 7.2.1912 **«εργασία γυναικών και ανηλίκων»**

β) το β.δ. της 14 / 26.8.1913 **«περί εκτελέσεως του περί εργασίας γυναικών και ανηλίκων ΔΚΘ' νόμο ως προς τα εργοστάσια, εργαστήρια, εμπορικά καταστήματα και πρατήρια παντός είδος»,**

γ) ο ν. 2271 της 25.6 /1.7.1920 «περί κυρώσεως της διεθνούς συνδιασκέψεως εργασίας της Ουάσιγκτον περί καθορισμού κατώτατου ορίου ηλικίας των ανήλικων εις τας βιομηχανικάς εργασίας»,

δ) ο ν. 2272 /20 «περί κυρώσεως της περί νυκτερινής εργασίας ανήλικων εν τη βιομηχανία διεθνούς συμβάσεως»,

ε) το ν .δ. 4215/19.9.1961 «περί κυρώσεως της υπ αριθμ. 90 Διεθνούς Συμβάσεως περί νυκτερινής εργασίας παιδιών εν τη βιομηχανία»

Τα ανωτέρω νομοθετήματα ισχύουν παράλληλως. Σε όσες περιπτώσεις περισσότερες της μιας διατάξεις ρυθμίζουν το ίδιο θέμα, θεωρείται ότι υπερισχύουν εκείνες που εξασφαλίζουν τη μεγαλύτερη προστασία για τους ανήλικους εργαζόμενους.

Αξίζει επίσης εδώ να μνημονευθεί και ο ν .1182/81, με τον οποίο επικυρώθηκε η υπ' αριθμ. 138/73 Διεθνής Σύμβαση εργασίας που αφορά στο όριο εισόδου των ανήλικων στην απασχόληση.

Η Ελλάδα, εκτός από την αμέσως ανωτέρω διεθνή σύμβαση εργασίας, έχει επικυρώσει και δέκα ακόμη διεθνείς συμβάσεις εργασίας, που αναφέρονται στην προστασία της παιδικής εργασίας, και συγκεκριμένα :

α) την υπ' αριθμ. 5/1919 «περί καθορισμού κατώτατου ορίου ηλικίας των ανήλικων εις τας βιομηχανικάς εργασίας», την οποία επικύρωσε ο ν. 2271/20

β) την υπ' αριθμ. 6/1919 «περί νυκτερινής εργασίας ανήλικων εν τη βιομηχανία», την οποία επικύρωσε ο ν. 227/20

γ) την υπ' αριθμ. 7/1920 «περί ελάχιστου ορίου ηλικίας παραδοχής παιδιών εν τη ναυτική εργασία», την οποία επικύρωσε ο ν. 4211/1929,

δ) την υπ' αριθμ. 15/1921 «περί καθορισμού ελάχιστου ορίου ηλικίας προς πρόσληψιν νέων υπό την ιδιότητα θερμαστού ή ανθρακέως» που επικυρώθηκε από το ν. 4505/1930,

ε) την υπ' αριθμ. 16/1921 «περί υποχρεωτικής ιατρικής εξετάσεως παιδων και εφήβων εργαζόμενων επί των πλοίων», που επικυρώθηκε με το ν .4674/1930,

στ) την υπ' αριθμ. 58/1936 «περί κατώτατου ορίου ηλικίας εισδοχής παιδων εις το ναυτικόν επάγγελμα», που επικυρώθηκε με το ν. 4318/63,

ζ) την υπ' αριθμ. 77/46 «περί ιατρικής εξετάσεως της ικανότητας των παιδιών και νεαρών προσώπων δι' απασχόλησιν εις την βιομηχανίαν», που επικυρώθηκε με το ν. Π71/81,

η) την υπ' αριθμ. 78/46 «περί της ιατρικής εξετάσεως ικανότητας των παιδιών και νεαρών προσώπων δι' απασχόλησιν εις τας μη βιομηχανικάς εργασίας», που επικυρώθηκε με το ν. 173/81,

θ) την υπ' αριθμ. 90/48 «περί νυχτερινής εργασίας των παιδιών εν τη βιομηχανία», που επικυρώθηκε με το ν.δ. 4215/81

ι) την υπ' αριθμ. 124/65 «περί της ιατρικής εξετάσεως ικανότητας των νεαρών προσώπων δι' απασχόλησιν εις υπόγειους εργασίας εις τα ορυχεία», που επικυρώθηκε με το ν. 1175/81

Πέρα από τους ανωτέρω νόμους και τις διεθνείς συμβάσεις εργασίας, ο νομοθέτης, κάθε φορά που ρύθμιζε θέματα εργασίας, φρόντιζε να λαμβάνει προστατευτικά μέτρα για τους ανήλικους εργαζόμενους. Αναφέρεται εδώ ενδεικτικώς ο αν. ν. 539/45 για την ετήσια άδεια των εργαζόμενων, στο άρθρο 5 παρ. 2 του οποίου προβλέφθηκε ειδικά ότι οι ανήλικοι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα μεγαλύτερου αριθμού ημερών άδειας (ήδη όμως μετά το ν. 1346/83 ο αριθμός των ημερών τούτων είναι ενιαίος και ίσος για ενήλικους και ανήλικους εργαζόμενους), ο ν. 1346/83, στο άρθρο 2 του οποίου ρυθμίζονται θέματα αδειών εξετάσεων των εργαζόμενων σπουδαστών - μαθητών κ.α.

Το ανωτέρω νομοθετικό καθεστώς που αφορά στην απασχόληση των ανήλικων εργαζόμενων, τροποποίησαν και βελτίωσαν ο νόμος 1837/89, του οποίου η ισχύς άρχισε από 23.6.1989, καθώς και το π.δ. 6211/98 «μέτρα για την προστασία των νέων κατά την εργασία σε συμμόρφωση με την οδηγία 94133/IEK»

Σε αντίθεση με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, κατά το οποίο ήταν ελεύθερη η εργασία των ανήλικων σε εργασίες στις οποίες απασχολούντο μόνο μέλη της οικογενείας του ανήλικου ή συγγενείς του μέχρι 3ου βαθμού (άρθρο 1 του ν. ΔΚΘ' /1912), με τους νέους νόμους θέτονται περιορισμοί και στις εργασίες αυτές. Κατά τη ρητή διατύπωση των νόμων αυτών οι εν λόγω περιορισμοί αφορούν στις γεωργικές, δασικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις (άρθρο 1 παρ. 2 ν. 1837/89 και 1 § 3 του π.δ. 62/1998). Η διατύπωση όμως των σχετικών διατάξεων οδηγεί στο

συμπέρασμα ότι στις ανωτέρω επιχειρήσεις πρέπει να περιληφθούν και οι οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεις.

Εξ άλλου, στις «γεωργικές επιχειρήσεις» του ανωτέρω νόμου πρέπει ερμηνευτικώς να περιληφθούν και οι αλιευτικές επιχειρήσεις, αφού και αυτές υπάγονται στην έννοια των γεωργικών επιχειρήσεων.

Έτσι, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 2 και 1 παρ. 3 των ανωτέρω νόμων αντιστοίχως, η ρύθμισή του ισχύει και εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση, κατά την οποία σε επιχείρηση οικογενειακή, γεωργική (στην οποία περιλαμβάνεται και η αλιευτική), δασική, κτηνοτροφική, βιοτεχνική ή χειροτεχνική, απασχολούνται ανήλικοι μέχρι 18 ετών, ανεξαρτήτως του βαθμού συγγενείας τους με τον εργοδότη. Καλύπτει εξ άλλου η ρύθμιση του νόμου τούτου και τους αυτοπασχολούμενους ανήλικους (άρθρο 1 παρ. 1 και 1 § 2).

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις ο ανήλικος οφείλει να εκδόσει βιβλιάριο εργασίας ανήλικου (άρθρο 8), να μην απασχολείται σε βαριές και ανθυγιεινές εργασίες (άρθρο 2), να έχει παρακολουθήσει προηγουμένως μαθήματα επαγγελματικού προσανατολισμού (άρθρο 4), να ακολουθεί μειωμένο ωράριο εργασίας (άρθρο 5) κ.λ.π.

Πάντως, εδώ σημειώνεται ότι δεν προβλέπεται στο νόμο ο τρόπος με τον οποίο τα αρμόδια όργανα του υπουργείου εργασίας θα ελέγχουν την τήρηση των πιο πάνω υποχρεώσεων, κενό που μπορεί να έχει επιπτώσεις, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις απασχόλησης του ανήλικου σε οικογενειακές επιχειρήσεις όπου απασχολούνται μόνο πρόσωπα της οικογενείας του εργοδότη, δεδομένου ότι στις επιχειρήσεις αυτές δεν εφαρμόζονται, κατά κανόνα, οι υπόλοιπες διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας, που επιτρέπουν τον ανωτέρω (επίμαχο) έλεγχο (δηλ. η αναγγελία των προσλήψεων, η θεώρηση πίνακα ωρών εργασίας και εβδομαδιαίας ανάπαυσης από την αρμόδια επιθεώρηση εργασίας κ.λ.π.)

Εξ άλλου στο άρθρο 2 του νόμου και στο άρθρο 3 § 1 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος ορίζεται ότι οι ανήλικοι, μέχρι την συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας τους (το οποίο συμπίπτει με την αποφοίτησή τους από την 9ετή υποχρεωτική εκπαίδευση) δεν επιτρέπεται να εργάζονται σε οποιαδήποτε εργασία, έστω και ελαφρά ή οικογενειακή.

Το όριο τούτο ηλικίας, που λαμβάνεται ως βάση για τους ανωτέρω περιορισμούς και απαγορεύσεις, συμπίπτει πλέον με το όριο ηλικίας, βάσει του οποίου κατά το αστικό δίκαιο μπορεί ο ανήλικος να συνάψει σύμβαση εργασίας (όπως τούτο καθορίσθηκε μετά το ν. 1329/83) και το οποίο είναι ομοίως το 15ο. Πλην όμως οι συνέπειες από την μη τήρηση του ορίου ηλικίας δεν είναι οι ίδιες στο αστικό και στο εργατικό δίκαιο. Έτσι, στο αστικό δίκαιο ως κύρωση προβλέπεται η ακυρότητα, ενώ στο εργατικό δίκαιο, εκτός από την ανωτέρω αστική κύρωση, προβλέπονται και διοικητικές, αλλά και ποινικές κυρώσεις.

Εξαιρέση από τους ανωτέρω περιορισμούς καθιερώνει το άρθρο 3 του νόμου και το άρθρο 5 του π. δ/τος, αναφορικός με την απασχόληση των ανηλίκων αποκλειστικώς σε καλλιτεχνικές, πολιτιστικές, συναφείς και παρεμφερείς εργασίες (ποιες θα θεωρούνται ως «παρεμφερείς εργασίες» θα ορίζεται κάθε φορά με απόφαση του υπουργού εργασίας, σύμφωνα με το ίδιο άρθρο 3 του ν. 1837/89).

Έτσι, όπως προβλέπει η διάταξη του άρθρου αυτού του ν. 1837/89. με άδεια της αρμόδιας επιθεώρησης εργασίας, που χορηγείται, μετά από αίτηση του εργοδότη των καλλιτεχνικών ή παρεμφερών εργασιών, μπορεί να επιτραπεί η απασχόληση ανηλίκων από 3-15 ετών σε τέτοιες εργασίες, με τους περιορισμούς όμως του άρθρου 5 παρ. 4 του ν. 1837/89.

Όπως είναι αυτονόητο μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας τους οι ανήλικοι της κατηγορίας αυτής υπάγονται στο καθεστώς που ισχύει για όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες ανηλίκων εργαζόμενων. Η άδεια απασχολήσεως του ανηλίκου στις ανωτέρω εργασίες χορηγείται, για χρονικό διάστημα, που δεν επιτρέπεται να είναι μεγαλύτερο των 3 μηνών. Η 3μηνη αυτή άδεια μπορεί να χορηγείται μια φορά για κάθε ημερολογιακό έτος, ενώ η παράτασή της δεν θα πρέπει να ξεπερνά ίσο διάστημα (δηλ. 3 μηνών), είτε αυτή δίνεται, σταδιακά είτε συνολικά.

Η απασχόληση των ανηλίκων στις ανωτέρω εργασίες επιτρέπεται, μόνο με τη μορφή της εξαρτημένης εργασίας και, όχι, με εκείνη της αυτοαπασχόλησης. Τούτο δεν ορίζεται, ευθέως στο νόμο, προκύπτει, όμως σαφώς από τη διατύπωση του άρθρου 3 του ν. 1837/89 και 5 του π.δ. 62/98, που κάνουν λόγο για «εργοδότη που απασχολεί τον ανήλικο» και για χορήγηση της αναγκαίας άδειας ή την παράτασή της με αίτηση του εργοδότη, αντιστοίχως.

Με το άρθρο 4 του ν. 1837/89 εισάγεται ο θεσμός του επαγγελματικού προσανατολισμού ως προϋπόθεση για τη νόμιμη απασχόληση των ανήλικων σε οποιαδήποτε εργασία εκτός βέβαια από τις καλλιτεχνικές εργασίες του άρθρου 3.

Κατά το άρθρο 5 / του Ν. 1837/89 ανήλικοι που δεν έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας τους, καθώς και ανήλικοι μέχρι 18 ετών που φοιτούν σε γυμνάσια, λύκεια, τεχνικές - επαγγελματικές σχολές, δημόσιες ή ιδιωτικές, δεν επιτρέπεται να απασχολούνται περισσότερο από έξι ώρες την ημέρα και τριάντα ώρες την εβδομάδα. Τούτο σημαίνει, εν όψει των γενικής ισχύος διατάξεων περί νομίμου αφ' ενός και συμβατικού αφ' έτερου εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας, που έχει καθιερωθεί με τις από του έτους 1975 μέχρι σήμερα ΕΓΣΣΕ κ.α. Συλλογικές, Συμβάσεις Εργασίας ή Διαιτητικές Αποφάσεις κατά κλάδο, επάγγελμα κ.λ.π. ότι οι ανήλικοι αυτοί μισθωτοί δεν επιτρέπεται να απασχολούνται για περισσότερες από έξι ώρες ημερησίως τόσο όταν στην επιχείρηση εφαρμόζεται σύστημα 5θήμερον όσο και όταν εφαρμόζεται σύστημα 6θήμερου εβδομαδιαίας εργασίας αφού σε κάθε περίπτωση οι ώρες της εβδομαδιαίας εργασίας δεν επιτρέπεται να συμφωνηθούν περισσότερες από τριάντα. Με την ίδια διάταξη ορίζεται επί πλέον ότι στους ανήλικους μισθωτούς αυτούς, μέχρι δηλ. του 16ου έτους της ηλικίας τους, πρέπει να εξασφαλίζεται ημερησία ανάπαυση δώδεκα τουλάχιστον συνεχών ωρών στις οποίες περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από τις δέκα (22.00) το βράδυ μέχρι τις 06.00 της επομένης καθώς και προκειμένου περί ανηλίκων μαθητών - σπουδαστών, ότι η ώρα ενάρξεως της εργασίας τους πρέπει, να απέχει από την ώρα λήξεως των μαθημάτων τους τουλάχιστον κατά δύο ώρες ή η λήξη της εργασίας τους πρέπει να απέχει δύο τουλάχιστον ώρες από την ώρα ενάρξεως των μαθημάτων τους, εφ' όσον βεβαίως αυτοί φοιτούν σε σχολεία οποιουδήποτε τύπου του δημοσίου ή σε σχολές και σχολεία ανεγνωρισμένα από το Κράτος.

Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει σαφώς ότι **απαγορεύεται** :

- 1) Η νυκτερινή απασχόληση των ανηλίκων που δεν έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας τους ή το 18ο έτος αν είναι συγχρόνως και μαθητές - σπουδαστές.
- 2) Η πραγματοποίηση από αυτούς καθ' οιονδήποτε τρόπο υπερεργασίας ή υπερωριακής εργασίας και

3) για τυχόν απασχόλησή τους πέρα από τα παραπάνω όρια οφείλεται πρόσθετη αμοιβή **παρνόμου υπερωρίας** (100% προσαύξηση για κάθε ώρα) κατά τις διατάξεις του άρθρου 1του Ν. 435/76.

Το θέμα της αμοιβής των ανήλικων εργαζόμενων ρυθμίζεται στο άρθρο 6 του νόμου 1837/1989. Και ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται η ημερήσια αμοιβή του ανήλικου να είναι μικρότερη από το κατώτατο όριο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη της ε.γ.σ.σ.ε., όπως ισχύει κάθε φορά, αναλογικά όμως με τις ώρες της ημερήσιας απασχόλησης αυτού. Η εν λόγω διάταξη κάνει λόγο για το «κατώτατο όριο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη», χωρίς περαιτέρω διάκριση μεταξύ ανηλικών που παρέχουν εργασία υπαλλήλου και ανηλικών που παρέχουν εργασία εργάτη, παρ' όλο που η ε.γ.σ.σ.ε. η οποία ισχύει κάθε φορά διαφοροποιεί μισθολογικά τις δύο αυτές κατηγορίες εργαζόμενων και καθορίζει το ημερομίσθιο των εργατών μεγαλύτερο του ημερήσιου μισθού των ιδ. υπαλλήλων.

Με βάση την αρχή της παροχής της μεγαλύτερης προστασίας στον ανήλικο, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η ανωτέρω οριζόμενη για τους ανήλικους εργαζόμενους αμοιβή, αφορά κάθε είδους παρεχόμενης από αυτούς εργασίας, δηλ. τόσο εκείνη του ιδ. υπαλλήλου, όσο και εκείνη του εργάτη.

Το ανωτέρω ποσό της ημερήσιας αμοιβής του ανήλικου εργαζόμενου θα πρέπει να του καταβάλλεται ανεξάρτητα του αν εργάζεται για πρώτη φορά ή έχει προϋπηρεσία 1 ή 2 ετών. Στην παράγραφο 2 του ανωτέρω άρθρου 6 ορίζεται ότι, αν από σ.σ.ε. κ.λ.π. προβλέπονται ευνοϊκότερες συνθήκες εργασίας και μεγαλύτερη αμοιβή, αυτές διατηρούνται μετά τον προκείμενο νόμο, ακόμη δε ότι μπορούν, και μετά την ισχύ του νόμου αυτού, να θεσπιστούν ευνοϊκότεροι όροι εργασίας και αμοιβής των ανηλικών με σ.σ.ε. κ.λ.π.

Πάντως, η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις αμοιβή των ανηλικών εργαζόμενων, καθώς επίσης και η δυνατότητα ευνοϊκότερης ρύθμισης δεν ισχύουν στην περίπτωση απασχόλησης ανηλικών με βάση πρόγραμμα μαθητείας του ΟΑΕΔ, που διέπεται από τις υπουργικές αποφάσεις του άρθρου 14 του ν. 1346/83. Και τούτο, διότι τότε η αμοιβή των ανηλικών ρυθμίζεται από τις αποφάσεις αυτές και μπορεί να είναι και μικρότερη.

Το άρθρο 7 του νόμου 1837/1989 ρυθμίζει τα της αδειάς αναφυχής των ανηλικών εργαζόμενων. Σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, η άδεια χορηγείται, στους

ανήλικους μέχρι 16 ετών κατά τη διάρκεια των θερινών σχολικών διακοπών και, κατ' αρχήν, σε συνεχείς ημέρες. Μπορεί όμως ο ανήλικος να ζητήσει την τμηματική χορήγηση της άδειας του μέχρι το μισό αυτής, οπότε ο εργοδότης του είναι υποχρεωμένος να του χορηγήσει το τμήμα τούτο της άδειας του και σε άλλες χρονικές περιόδους. Σημειώνεται ότι με τον νέο νόμο η ανωτέρω τμηματική χορήγηση της ετήσιας άδειας του ανήλικου εργαζόμενου επιτρέπεται χωρίς την προηγούμενη έγκριση της αρμόδιας αρχής.

Με το άρθρο 7 παρ.2 του νόμου 1837/1989 (που αποτελεί συμπλήρωμα του άρθρου 2 του ν. 1346/83, το οποίο ρυθμίζει τα της άδειας των εργαζόμενων σπουδαστών μέχρι τη συμπλήρωση του 25ου έτους της ηλικίας τους) ορίζεται, ότι οι μέχρι της ηλικίας των 18 ετών εργαζόμενοι, που είναι συγχρόνως μαθητές ή σπουδαστές, έχουν δικαίωμα, για τη συμμετοχή τους στις εξετάσεις, πρόσθετη άδεια δύο ημερών, συνεχόμενη ή τμηματική κατά τη σχετική αίτησή τους, για κάθε ημέρα εξετάσεων και συνολικά 14 ημέρες το χρόνο. Με την προκείμενη διάταξη διευκρινίζεται ρητά ότι η άδεια εξετάσεων χορηγείται ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις της κανονικής άδειας του αν. ν. 539/45.

Με το άρθρο 8 ρυθμίζονται τα της εκδόσεως βιβλιαρίων εργασίας των ανήλικων εργαζόμενων. Το βιβλιάριο τούτο δεν απαιτείται για τις εργασίες του άρθρου 3, δηλ. τις καλλιτεχνικές και τις παρεμφερείς με αυτές, προφανώς λόγω του πρόσκαιρου χαρακτήρα που συνεπάγεται η απασχόληση σε τέτοιες εργασίες. Εξ άλλου, με τη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 1 τίθεται ο δικονομικός κανόνας ότι η σύμβαση εργασίας του ανήλικου εργαζόμενου είναι έγκυρη, ακόμη και αν δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις του νόμου για την πρόσληψή του. Κατά την παράγραφο 2 όμως του ανωτέρω άρθρου ο αμέσως ανωτέρω κανόνας δεν ισχύει στις συμβάσεις μαθητείας του ν. 1346/83, οι διατάξεις του οποίου, όπως ρητά ορίζεται στο ν. 1837/89, υπερισχύουν του άρθρου 15 του τελευταίου τούτου νόμου.

Με τα ανωτέρω 2 νομοθετήματα η πολιτεία αναθέτει επί πλέον στους εργοδότες και την υποχρέωση ασφάλειας προστασίας της προσωπικότητας των ανήλικων εργαζομένων τους και ενημερώσεως αυτών για τους ενδεχομένους κινδύνους και για όλα τα μέτρα που λαμβάνονται για την ασφάλεια και την υγεία τους, καθώς και την υποχρέωση διαφύλαξης αυτών από πράξεις βίας ή βλάβης της ηθικής τους. Όπως προβλέπει ειδικά ο νόμος αυτός, δεν επιτρέπεται να είναι εργοδότες ανήλικων προσώπων μέχρι 18 ετών, άτομα που έχουν καταδικασθεί για

εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας του ατόμου, για οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ελευθερίας του ατόμου, ή για παράβαση του νόμου για τα ναρκωτικά. Αναθέτει επίσης ο νόμος τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων του στα όργανα της επιθεώρησης εργασίας.

Τέλος, με το άρθρο 18 του νόμου 1837/89 ρυθμίζονται τα θέματα της ποινικής και διοικητικής δίωξης των παραβατών των διατάξεων αυτού και των υπ. αποφάσεων που θα εκδοθούν σε εκτέλεσή του, εργοδοτών, ασκούντων την επιμέλεια των ανήλικων κ.λ.π.

Αναφορικά με τις διοικητικές κυρώσεις που προβλέπει ο νόμος 1837/89, δίνεται δικαίωμα ένστασης, εντός 30 ημερών, ενώπιον του αρμόδιου νομάρχη, που αποφαινεται μετά από γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής της αρμόδιας τοπικής υπηρεσίας του ΟΑΕΔ, βάσει των διατάξεων του ν.δ. 763/70, στο οποίο παραπέμπει η προκείμενη διάταξη, με δυνατότητα μείωσης του προστίμου μέχρι και 75%. Πάντως η σχετική πράξη του νομάρχη μπορεί, στη συνέχεια, να προσβληθεί ενώπιον των αρμοδίων διοικητικών δικαστηρίων, όπως συμβαίνει με κάθε εκτελεστή διοικητική πράξη.

Αξιοσημείωτο είναι ότι στο κείμενο του νόμου 1837/89 δεν περιλαμβάνεται, όπως συνηθίζεται νομοτεχνικά, διάταξη σχετική με τις καταργούμενες όμοιες διατάξεις της προηγούμενης νομοθεσίας.

Το σχετικό κενό θα πρέπει να είναι μάλλον εκούσιο, υπό την έννοια ότι ο νομοθέτης του προκείμενου νόμου δεν ήθελε να καταργήσει συνολικά το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, αλλά μόνο τις διατάξεις εκείνες του καθεστώτος αυτού, για τις οποίες προβλέπεται ρητά αντίθετη ρύθμιση στο νέο νόμο. Ας σημειωθεί ότι οι διατάξεις της προηγούμενης σχετικής νομοθεσίας καλύπτουν περίοδο 75 περίπου ετών και είναι διασκορπισμένες σε πολλά νομοθετήματα, γεγονός που κάνει ιδιαίτερα δύσκολη και αυτήν ακόμη την ανεύρεσή τους.

Στο ειδικό καθεστώς που ισχύει για τους ανήλικους εργαζόμενους συμπεριλαμβάνονται ακόμη και οι διατάξεις που ρυθμίζουν τη δικονομική ικανότητά τους να είναι ενάγοντες ή εναγόμενοι. Η δικονομική ικανότητα του ανήλικου συμπίπτει με τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας του. Έτσι, ο ανήλικος που

έχει συμπληρώσει το ανωτέρω έτος ηλικίας, έχει το δικαίωμα να διεκδικήσει στο όνομά του την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης που υπέστη

από εργατικό ατύχημα, το οποίο επήλθε από την παροχή της εργασίας του. Πάντως, η δικονομική ικανότητα του ανήλικου δεν αφαιρεί το δικαίωμα από τους γονείς του να τον εκπροσωπούν ενώπιον των Δικαστηρίων, κατά το άρθρο 64 παρ. 1 ΠολΔ, που εφαρμόζεται και στις διάφορες από την παροχή εργασίας.

2. Τι προβλέπει η Ελληνική νομοθεσία για το εργαζόμενο παιδί σε συνάρτηση με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

2.1 Παιδική ηλικία, Ελληνικό Σύνταγμα και ΣΔΠ

Με βάση το Ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 21, παράγραφος 1) η οικογένεια, ο γάμος, η μητρότητα και η **παιδική ηλικία** αποτελούν αυτοτελή έννομα αγαθά, δηλαδή αναγνωρίζονται ειδικά και προστατεύονται νομοθετικά ως αυτοτελή αγαθά. Βασισμένη σε αυτή την αναγκαιότητα και νομοθετική επιταγή, η διεθνής κοινότητα ψήφισε και σταδιακά επικύρωσε ως νομικό κείμενο τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού του Ο.Η.Ε. στις 20.11.1989.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού επικυρώθηκε από την Ελλάδα στις 2.12.1992 (Νόμος 2101, ΦΕΚ192Α, 2.12.92). Από τότε αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ελληνικού δικαίου, το οποίο όμως υπερισχύει κάθε άλλης διάταξης νόμου (Ελληνικό Σύνταγμα : άρθρο 28, παράγραφος 1). Αυτό σημαίνει ότι η τυπική ισχύς που αναγνωρίζεται στη Σύμβαση από το Σύνταγμα, την τοποθετεί κάτω από το ίδιο και πάνω από τον τυπικό νόμο, με την έννοια ότι :

α) οι ρυθμίσεις της Σύμβασης πρέπει να είναι σε αρμονία με το περιεχόμενο του Συντάγματος (δηλαδή την ειδική προστασία της παιδικής ηλικίας) και

β) οι σχετικές με την παιδική ηλικία διατάξεις κάθε ελληνικού νόμου, πρέπει να είναι σε αρμονία με το περιεχόμενο των διατάξεων της Σύμβασης.

2.2 Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή, η Ελληνική νομοθεσία και η ΣΔΠ

Το άρθρο 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ορίζει το παιδί ως ανθρωπινό ον ηλικίας 0-18 ετών, αποκλείοντας έτσι την προστασία του δικαιώματος

στη ζωή για κυοφορούμενο έμβρυο. Ο Ελληνικός Αστικός Κώδικας, όμως, προστατεύει το κυοφορούμενο έμβρυο, καθιστώντας το πλάσμα δικαίου, ως προς τα δικαιώματά του, εάν αυτό γεννηθεί ζωντανό (Α.Κ. άρθρο 36). Επίσης, στο κληρονομικό Δίκαιο αναφέρεται διάταξη, σύμφωνα με την οποία η μητέρα που κυοφορεί νόμιμο κληρονόμο, έχει δικαίωμα να διεκδικήσει διατροφή από την κληρονομική μερίδα του (Α.Κ. άρθρο 1867).

Στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα (Π.Κ., Κεφάλαιο Εγκλημάτων κατά της Ζωής, άρθρα 304, 304Α και 305) προστατεύονται :

α) η ζωή από τυχόν ανεπίτρεπτη διακοπή της κύησης

β) η σωματική ακεραιότητα και νοητική υγεία του εμβρύου από παράνομη επενέργεια σε έγκυο, με βλαπτικό για το έμβρυο αποτέλεσμα, και

γ) τιμωρείται η διαφήμιση τεχνητών μέσων διακοπής της κύησης.

Οι προαναφερόμενες ρυθμίσεις του Ελληνικού Αστικού και Ποινικού Κώδικα συμφωνούν με το περιεχόμενο του άρθρου 41 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Στο άρθρο αυτό δηλώνεται ότι, καμία από τις διατάξεις της Σύμβασης, δεν πρέπει να θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού, οι οποίες περιέχονται στη νομοθεσία ενός κράτους, ή στο ισχύον για το κράτος Διεθνές Δίκαιο.

Καθίσταται φανερό από τα παραπάνω ότι, οι διατάξεις του Ελληνικού Αστικού και Ποινικού Δικαίου είναι ευνοϊκότερες της Σύμβασης, όσον αφορά στην προστασία της ζωής του παιδιού, εφόσον τοποθετούν το χρόνο έναρξης της προστασίας του, ήδη, από την περίοδο της κύησής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

1. Προτάσεις - εισηγήσεις

Η νομοθεσία και οι πράξεις κύρωσης είναι σημαντικά σαν πρώτα βήματα, οι ζωές όμως των εργαζόμενων παιδιών δεν θα αλλάξουν αν ο κόσμος δεν φύγει από τα λόγια και να έρθει στις πράξεις.

Χρειάζονται ικανά προγράμματα για να παλέψουν τη επικίνδυνη και εκμεταλλεύσιμη παιδική εργασία. Ο κόσμος θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί και να αντισταθεί στην άδικη εκμετάλλευση και την καταπάτηση των δικαιωμάτων των παιδιών και όχι να δείχνει ανοχή κρατώντας τη σιωπή του.

Κάθε πρόγραμμα εξάλειψης της επικίνδυνης παιδικής εργασίας είναι απαραίτητο να παρέχει εναλλακτικές λύσεις στα εργαζόμενα παιδιά. Θα πρέπει να βοηθά τα παιδιά να ελευθερωθούν από δύσκολες καταστάσεις να επανεντάξει εκείνα που έφυγαν απ' τη δουλειά μέσω παροχής ικανοποιητικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων και να προστατεύει εκείνα που δεν μπορούν να φύγουν αμέσως έτσι ώστε να νιώθουν ασφάλεια.

Το πιο σημαντικό όμως από όλα είναι η πρόληψη έτσι ώστε οι νέες γενιές παιδιών να σταματήσουν πια να οδηγούνται σε επικίνδυνους τύπους εργασίας. Για να έχει όμως η πρόληψη τα επιθυμητά αποτελέσματα απαιτείται η συμμετοχή και η συνεργασία πολλών παραγόντων όπως : κυβερνήσεων, τοπικών κοινοτήτων, μη κυβερνητικών οργανισμών, εργοδοτών, εμπορικών σωματείων αλλά και των ίδιων των εργαζόμενων παιδιών και των οικογενειών τους .

Σύμφωνα με την έκθεση της κατάστασης των παιδιών στο κόσμο 1997, της UNICEF, πέντε πρωτοβουλίες κλειδιά αποτελούν μέρος μιας περιεκτικής στρατηγικής κατά της επικίνδυνης παιδικής εργασίας :

- 1- προώθηση και διεύρυνση της εκπαίδευσης,
- 2- δημιουργία εθνικής και διεθνούς νομοθεσίας και ισχυροποίησής της,
- 3- Ενδυνάμωση της θέσης των φτωχών,
- 4- κοινωνική κινητοποίηση,
- 5- εκστρατείες για εταιρίες ώστε να αναλάβουν την ευθύνη των πράξεών τους.

1.1 Η δύναμη της εκπαίδευσης

Ο πιο απλός τρόπος για να σταματήσουν τα παιδιά σχολικής ηλικίας να ασχολούνται με επικίνδυνες μορφές εργασίας είναι η προώθηση και διεύρυνση της εκπαίδευσης ώστε να τα προσελκύει και να τα διατηρήσει.

Η εκπαίδευση και η παιδική εργασία επικοινωνούν πολύ έκδηλα. Η δουλειά μπορεί να κρατήσει τα παιδιά μακριά από το σχολείο όπως επίσης και η φτωχή ποιότητα εκπαίδευσης να τα κάνει να φύγουν απ' αυτό και να αναζητήσουν εργασία. Από την άλλη πλευρά καλής ποιότητας εκπαίδευση μπορεί να κρατήσει τα παιδιά μακριά απ' τη δουλειά. Σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (1990) η βασική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι διεθνής και υποχρεωτική. Πρέπει να δημιουργηθούν καλά σχολεία σε τον κόσμο, που θα ελκύουν τα παιδιά και θα αποφεύγεται η εγκατάλειψη του σχολείου.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να περιλαμβάνουν τη διδασκαλία χρήσιμων δεξιοτήτων που να είναι σχετικές με τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους, να είναι πιο ελαστικά προσαρμοσμένα στις ανάγκες των παιδιών, να φέρνουν τα κορίτσια στα σχολεία, να αυξάνουν την ποιότητα και το κύρος των δασκάλων, να μειώνουν τα σχολικά έξοδα της οικογένειας, να μη κοστίζουν τα βιβλία, το εκπαιδευτικό υλικό, η μεταφορά και άλλα έξοδα που είναι αβάσταχτα για τους φτωχούς.

«Η βασική εκπαίδευση μπορεί να είναι οικονομικά εφικτή» αναφέρει η έκθεση, «αν γίνει προτεραιότητα όπως υπαγορεύει η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του παιδιού δεν είναι θέμα περιορισμένων πόρων αλλά πολιτική επιλογή. Εκτιμάται ότι χρειάζονται επιπλέον έξι δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο για να φοιτούν όλα τα παιδιά μέχρι το έτος 2000. Μπορεί το ποσό να φαίνεται τεράστιο παρόλα αυτά είναι μόνο το ένα τοις εκατό των ετήσιων δαπανών για εξοπλισμούς».

Παράρτημα 1: Πίνακας με τα αποτελέσματα της έρευνας.

1.2 Νομοθεσία

Η νομοθεσία μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο στη μάχη κατά της επικίνδυνης παιδικής εργασίας. Μπορεί οι νόμοι και η εφαρμογή τους να μη νικήσουν την παιδική εργασία μόνοι τους αλλά δεν θα επιτευχθεί αυτό χωρίς την ύπαρξη τους.

Ο νομικός κώδικας μιας χώρας είναι μια σημαντική καταγραφή της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς. Οι χώρες θα έπρεπε να καθιερώσουν ένα σύνολο νόμων για την παιδική εργασία ως δήλωση διάθεσης και ως σημείο εκκίνησης για τις ευρύτερες προσπάθειές τους. Επίσης, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να διευρύνουν το πεδίο της νομοθεσίας τους να συμπεριλάβουν την παραοικονομία, που απασχολεί το μεγαλύτερο αριθμό εργαζόμενων παιδιών. Ακόμη η νομοθεσία για την παιδική εργασία μπορεί να είναι μέσο εκπαίδευσης των ατόμων και να προωθήσει τις συζητήσεις πάνω στο θέμα.

1.3 Ενδυνάμωση της θέσης των φτωχών

Ένα άλλο σημαντικό μέσο για την ανατροπή της επικίνδυνης παιδικής εργασίας είναι η ενίσχυση των φτωχών οικογενειών μέσω της παροχής εναλλακτικών οικονομικών, λύσεων αντί της παιδικής εργασίας.

Ένα μέσο είναι τα ομαδικά πιστωτικά προγράμματα τα οποία έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες.

Επιπλέον η Ευρωπαϊκή επιτροπή πρέπει να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αυξήσουν τους διαθέσιμους πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία.

1.4 Κοινωνική κινητοποίηση

Οι κυβερνήσεις έχουν την κύρια ευθύνη για να χτυπήσουν το πρόβλημα της παιδικής εργασίας. Η καλύτερη εγγύηση που μια κυβέρνηση μπορεί να δώσει είναι να αναλάβει σοβαρά τις ευθύνες της όταν όλοι οι τομείς της κοινωνίας αρχίζουν να λαμβάνουν μέρος σε μια πραγματική εθνική κίνηση καθώς οι προθέσεις των Δικαιωμάτων του παιδιού και οι αρχές της καθιέρωσης για τα δικαιώματα του παιδιού άρχισαν να επηρεάζουν την κοινωνία, τις θέσεις, τις αξίες τότε αναπόφευκτα θα παρουσιαστούν αλλαγές. Η μεγαλύτερη γνώση της κοινότητας θα επιφέρει μεγαλύτερη εξέλιξη, οδηγώντας σε μια ισχυρή εργασία που να επιθεωρείται από τις οικογένειες και τους γείτονες, τους ξένους και τους φίλους. Τέτοια ανάπτυξη παρουσιάζει την καλύτερη ευκαιρία για να προστεθούν τα παιδιά και ειδικά εκείνα που είναι μακριά από την επίβλεψη και δουλεύουν σε ανεπίσημους τομείς και σε υπαίθριες περιοχές.

Μη κυβερνητικοί οργανισμοί να παίξουν σημαντικό ρόλο ώστε και να αυξάνουν τα επίπεδα της δημόσιας ανησυχίας και να προστατεύουν τα παιδιά. Μπορούν να ελέγξουν τις συνθήκες στις οποίες τα παιδιά δουλεύουν και να βοηθήσουν στην απαραίτητη προώθηση αλλαγής θέσεων του κοινού. Η ανεξαρτησία τους επιτρέπει να εκθέτουν επίθεση ή καταπάτηση δικαιωμάτων χωρίς να ενδίδουν σε πολιτικές πιέσεις, Μερικοί έχουν εμπλακεί αρκετά σε προσπάθειες για να ελευθερώσουν παιδιά απ' τους χειρότερους κινδύνους της δουλειάς.

Στο παράρτημα 1 υπάρχει συνοπτική καταγραφή όλων των οργανισμών που προστατεύουν το παιδί.

1.5 Εκστρατείες για εταιρίες

Η έκθεση για την κατάσταση των παιδιών στο κόσμο 1997 Unicef, κάνει έκκληση για μεγαλύτερη εταιρική υπευθυνότητα. Δίνει βαρύτητα στις εκστρατείες από εργατικά συνδικάτα, θρησκευτικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις, ενώσεις καταναλωτών και ομάδες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, προς τις πολυεθνικές εταιρίες ώστε να υιοθετήσουν τους σχετικούς κώδικες. Αυτοί οι κώδικες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως καθοδηγητικά μέσα για τη λειτουργία

των επιχειρήσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες και να περιλαμβάνουν απαγορεύσεις κατά της επικίνδυνης παιδικής εργασίας σε αυτές τις χώρες.

Η πρόκληση είναι να επεκταθεί η ιδέα για εταιρική υπευθυνότητα ενάντια στην παιδική εργασία και στις τοπικές επιχειρήσεις.

2. Συμπεράσματα

Βρισκόμαστε στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και ενώ η Ελλάδα έχει ήδη μπει στην ΟΝΕ και ετοιμάζεται να υποδεχτεί το ευρώ, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα τους Ολυμπιακούς Αγώνες και περιμένοντας την επίσκεψη του πάπα, τα παιδιά της πεινάνε, πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης, εγκαταλείπουν το σχολείο για να εργαστούν και τα όνειρα τους περιορίζονται σε ένα πιάτο φαί και ένα ζεστό κρεβάτι!

Το φαινόμενο της παιδικής εργασίας έχει μεγάλες διαστάσεις στη χώρα μας στην πραγματικότητα, αλλά δεν συμβαίνει καμία σημαντική κινητοποίηση από το κράτος γιατί σύμφωνα με τους νόμους του η παιδική εργασία απαγορεύεται. Έτσι το φαινόμενο είναι κατά κάποιο τρόπο αόρατο. Ξέρουμε ότι υπάρχει αλλά κάνουμε ότι δεν το βλέπουμε.

Τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής είναι συγκλονιστικά, οι στατιστικές και τα ποσοστά είναι θλιβερά.

- 5.000 παιδιά ηλικίας 14 χρονών εργάζονται (επισήμως) στην Ελλάδα εκ των οποίων το 63% απασχολείται στην αγροτική παραγωγή. Ο αριθμός ανεβαίνει στις ηλικίες (15 – 19) όπου εργάζονται 83.989 παιδιά.
- 15.000 παιδιά κάθε χρόνο εγκαταλείπουν την υποχρεωτική εκπαίδευση για να συνεισφέρουν στο οικογενειακό εισόδημα.
- 338.901 παιδιά ηλικίας 0–18 χρονών δεν ολοκλήρωσαν τη στοιχειώδη εκπαίδευση παρόλο που βρίσκονταν σε σχολική ηλικία όταν αυτή θεσμοθετήθηκε ως υποχρέωση.
- Συνολικά 636.423 παιδιά 0 – 18 δεν φοίτησαν ούτε στο δημοτικό σχολείο.

- Το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζόμενων παιδιών βρίσκεται στη γεωργία και ακολουθεί η βιομηχανία και το εμπόριο.
- Από το Σεπτέμβριο του 95 έως το Μάρτιο του 97 σχεδόν 3.000 κορίτσια και αγόρια έπεσαν στα δίκτυα αδίστακτων μαστροπών.
- 16.5 δις τα έσοδα από τα ανήλικα κοριτσάκια που εκδίδονται.
- 1 δις το μήνα αποφέρουν 5.800 παιδιά των φαναριών στους εργοδότες τους.
- Περισσότερα από 4 στα 10 παιδιά των φαναριών είναι έλληνες πολίτες.

Σημαντική είναι η επικύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού που έγινε στην Ελλάδα στις 2.12.92. Με βάση τα άρθρα της σύμβασης αυτής για την προστασία του εργαζόμενου παιδιού κρατικές και μη κρατικές οργανώσεις κινητοποιούνται χωρίς αποτέλεσμα μέχρι αυτή τη στιγμή.

Η κατάσταση δεν θα αλλάξει παρά μόνο όταν το πρόβλημα χτυπηθεί στη ρίζα του. Θα πρέπει το κράτος να ενισχύσει τις ελληνικές οικογένειες με επιδόματα ώστε η φτώχεια να μην εξωθεί τα παιδιά στην εργασία. Θα πρέπει η εκπαίδευση να απευθύνεται στις πραγματικές ανάγκες των παιδιών ώστε τα παιδιά να μην εγκαταλείπουν το σχολείο. Ακόμη ολόκληρη η ελληνική κοινωνία θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί απέναντι στα παιδιά της προστατεύοντας τα να μην εισέλθουν νωρίς στο χώρο της εργασίας, ή σε αυτά που εργάζονται να τους προσφέρει εναλλακτικές λύσεις ώστε να αρχίσουν σιγά - σιγά να εγκαταλείπουν την εργασία και να επιστρέφουν στα θρανία.

Τέλος οι νόμοι θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα αυστηροί με τους διάφορους εργοδότες των παιδιών και οι επιθεωρητές εργασίας και η αστυνομία να αναλάβουν μεγαλύτερες πρωτοβουλίες.

Όλα αυτά θα αποτελούσαν σημαντικά βήματα για τον περιορισμό και την ολοκληρωτική εξάλειψη του φαινομένου της παιδικής εργασίας έτσι ώστε ο σύγχρονος πολιτισμός μας να μπορεί να καμαρώνει για τα επιτεύγματά του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.

1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

UNICEF

A. Γραφεία Νέας Υόρκης, ΗΠΑ

333 East 38th street GC#6

N.Y., N.Y. 10016, USA

Tel: 001-212-867 5522

Fax: 001-212-867 5991

E-mail:

B. Κεντρικά Γραφεία Γενεύης, Ελβετία

Palais des Nations 1211

Geneve 10, Switzerland

Tel: 0041-229095111

Fax: 0041-229095901

E-mail: hdale@unicef.ch (Ελβετία)

Website: www.unicef.org

C. International Child Development Centre

Economic and Social Policy Research Programme

Piazza Santissima Annunziata 12

50122 Florence

Italy

Tel: 0039-055-20-3300

Fax: 0039-055-24-4817

E-mail: cusco@unicef/icdc.it (information), orders@unicef/icdc.it (orders) Website:

www.unicef-icdc.org

E.F.C.W.: European Forum for Child Welfare

53 Rue de La Concorde

B-1050, Brussels, Belgium

Tel: 00322-511 7083

Fax: 00322-511 7298

E-mail: efcw@dproducts.be

Website: <http://www.efcw.org>

ISPCAN: International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect

200 N. Michigan Avenue

Suite 500

Chicago, Illinois, USA

Tel: 001-312-578-1401

Fax: 001-312-578-1405/321-1405

E-mail: ISPCAN@aol.com

Website: www.ispcan.org

THE BRIDGE-Child Care Development Service

First Floor
34 Upper Street, London N1 0PN
United Kingdom
Tel: 0044-171-704-2386
Fax: 0044-171-704-2387
E-mail: enquiries@bccds.demon.co.uk

UNESCO

Permanent Delegation of Greece to UNESCO
1, rue Miollis
750 15 Paris
France
Tel: 00-33-1-45-68.55.85
Fax: 00-33-1-45-68.30.03
E. mail:

I.C.C.B.: International Catholic Child Bureau

B.I.C.E./I.C.C.B.
rue Stevin 16
B-1000 Brussels, Belgium
Tel 00322-2310388, 2310474
Fax 00322-2301133
E-mail: bice@village.uunet.be

C.R.I.N.: Children's Rights Information Network

C/O Save the Children
17 Grove Lane
London
SE5 8 RD
United Kingdom
Tel: 0044-171-703 5400
Fax: 0044-171-793 7630 /793 7626
E-mail: 1. beckypurbrick@scf.london2.ccmil.compuserve.com
2. crin@mail.pro-net.co.uk
3. crinmail@gla.ac.uk@pronews.pro-net.co.uk
Website: www.crin.ch

ISCA: The International Save the Children Alliance

A. European Union Liaison Office

Place de Luxembourg
1 B-1040 Brussels
Belgium.
Tel:
Fax:
E-mail: savechildbru@skynet.be

B. Radda Barnen / Save the Children (Sweden)

SE-10788 Stockholm
Sweden
Tel: 0046 8 6989000
Fax: 0046 8 6989012
E-mail: rbpublishing@rb.se / suzanne.askelof@rb.se
Website: www.childrightsbooksshop.org / www.rb.se

C. Save the Children (UK)

17 Grove Lane
London SE 5 8 RD
United Kingdom
Tel: 00 44 171 7035400
Fax: 00 44 171 7032278
E-mail: enquiries@scfuk.org.uk
Website: www.savethechildren.org.uk

D. ISCA, Switzerland

59 Chemin Moise Duboule
1209 Geneva
Switzerland
Tel: 004122- 788 8180
Fax: 004122- 788 8154
E-mail: alliance@iprolink.ch
Website: www.savethechildren.or.jp/alliance

ECC: The European Children's Centre

National Children's Bureau
8 Wakley Street, London EC1V7PE, United Kingdom
Tel: 0044-171-2789441
Fax: 0044-171-2789512
E-mail: director@ncb.org.uk
Website: www.ncb.org.uk

EURONET: European Children's Network/Save the Children

Place de Luxembroug 1
B-1 050, Brussels
Belgium
Tel: 0032 2-5124500/5127851
Fax: 0032 2-5126673
E-mail :savechildbru@skynet.be

ESPACE "BORIS VIAN", Centre socio-culturel

3, rue Jean-Claude Tissot
42000 Saint-Etienne,
France
Tel: 0033-4 77 -41 07 26
Fax: 0033-4 77 -41 76 24
E-mail:

W.H.O.: World Health Organization

CH-1211 Geneva 27
Switzerland
Tel:
Fax: 00 41 - 22 - 791 4332
E-mail: pvi@who.ch

Focus on Children

13, Gardiner Place,
Dublin 1
Ireland
Tel: 00 353 - 1 - 8788708
Fax: 00 353 - 1 - 8788734
E-mail: foc@iol.ie

KIDSCAPE

2 Grosvenor Gardens
London SW 1 W ODH
United Kingdom
Tel: 0044-171- 730 3300
Fax: 0044-171-730 7081
E-mail: kidscape@org.uk

Institute of Childhood Research

Helsinginkatu 3-5,
00500 Helsinki,
Finland
Tel: 00358-9- 73101526
Fax: 00358-9- 7919895
E-mail:

ENSCW: European Network on Street Children Worldwide

Avenue Albert, 137
B-1190 Belgium
Tel: 0032-2-3477848
Fax: 0032-2-3477946
E-mail: enscw@xs4all.be

Association Enfants et Espoir

6 Boulevard Robespierre,
F-8300 Toulon,
France
Tel: 0033-4-9403 3898
Fax: 0033-4-9403 3899
E-mail:

Barnardo's Ireland

4 Christchurch Square
EI-Dublin 8,
Ireland
Tel: 00353-1-453038
Fax: 00353-1-453030
E-mail: info@barnardos.ie
Website: www.barnardos.ie

ASC: Advice Advocacy & Representation Service for Children

1-3 Greengate
Salford M3 7NN
Tel: 0044-161-839 8442

Childline

Royal Mail Building
50 Studd Street
London N 1 OQJ
United Kingdom
Tel: 0044 171 239 1 060, 239 1000
Fax: 0044 171 239 1001

EPOCH Worldwide: End Physical Punishment of Children

77 Holloway Road
London N7 8JZ
United Kingdom
Tel: 00 44 171 700 0627
Fax: 00 44 171 700 1105
E-mail: epoch-worldwide@mcr1.poptel.org.uk

Commission for Racial Equality

Elliot House
10/12 Allington Street
London SW1 5EH
United Kingdom
Tel: 00 44 171 828 7022
Fax:
E-mail:

Children's Rights Office

235 Shaftesbury Avenue
London WC2H 8 EL
United Kingdom
Tel: 0044 171 240 4449
Fax:
E-mail:

NCB: National Children's Bureau

8 Wakley Str.
London EC1V 7QE
United Kingdom
Tel: 00 44-171-278 9441/8436011
Fax: 00 44-171-278 9512
E-mail: director@ncb.org.uk
Website: www.ncb.org.uk

NSPCC: National Society for Prevention of Cruelty to Children

42 Curtain Road
London EC2A 3NH
United Kingdom
Tel: 00 44 171 825 2500
Fax: 00 44 171 825 2525
E-mail:

ISPCC: Irish Society for the Prevention of Cruelty to Children

Molesworth Str., 20
Dublin 2, Ireland

Tel: 00 353 1 6794944
Fax: 00 353 1 64917 46
E-mail:

Casa Do Menino Jesus

Rua Vasco de Gama 96
Apt. 187- Centro Civico
P-6202 Covilha Cortex
Portugal
Tel: 00 351 7533 5667
Fax: 00 351 7533 4202
E-mail:

Central Union for Child Welfare

Arm elfintie 1
FIN-00150 Helsinki
Finland
Tel: 00 358 932960204
Fax: 00 358 932960299
E-mail: merja.launis@lastensuojelunkeskusliitto.fi
Website: www.lastensuojelunkeskusliitto.fi

DKSB: Deutscher Kinderschutzbund E.V.

Schiffgruben 29
D-30159 Hannover
Germany
Tel: 00 49 511 3048525
Fax: 00 49 511 3048549
E-mail: abelmannvollmer@dksb.de
Website: http://www.dksb.de

ECIC: European Children in Crisis

Rue Defacqz 1
B-1000 Brussels
Belgium
Tel: 00 32 2 537 4836
Fax: 00 32 2 537 9212
E-mail: ecic@ecic.be
Website: http://www.ecic.be

Children's Rights Alliance

4 Christchurch Square
EI-Dublin 8
Ireland
Tel: 00 353 1 453 0355
Fax: 00 353 1 453 0300
E-mail: cra@iol.ie

Kind En Samenleving

Nieuwelaan 63
B-1860 Meise
Belgium
Tel: 00 32 2 269 7180
Fax: 00 32 2 269 7872

E-mail: KindsI@club.innet.be
Website: <http://www.ndo.be/encp>

I.A.C.: Instituto De Apoio A Crianca

Largo da Memoria 14
Calcada Galvao
P-1300 Lisbon
Portugal
Tel: 00 351 1 362 1793
Fax: 00 351 1 362 4756
E-mail:

Fundacion Anar.

Av. da Ie America 24
E-28028 Madrid
Spain
Tel: 00 34 91 7262700
Fax: 00 34 91 7267600
E-mail:

NCH Action for Children

85 Highbury Park
London N5 1 UD
United Kingdom
Tel: 00 44 171 226 2033
Fax: 00 44 171 226 2537
E-mail: derykm@high.nchafc.org.uk
Website: www.org.uk

Panyprian Co-ordinating Committee for the Protection and Welfare of Children

P.O. Box 320
Cy-Limassol 3603
Cyprus
Tel: 00 357 5 372497
Fax: 00 357 5 368457
E-mail: n.pourou@cytanet.com.cy

S.O.S. INFANZIA -II Telefono Azzurro

Via dell'Angelo Custode 1/3
1- 44141 Bologna
Italy
Tel: 00 39 051 227050
Fax: 00 39 051 231691
E-mail: caffo.teleaz@bo.nettuno.it
Website: <http://www.azzurro.it>

Stiftung fur Kinder

Chourman and mainoffice:
Atty.Ekkehard Arnsperger
Schwaighofstr. 14
D - 791 00 Freiburg i. Br
Germany
Tel: 00 49 761 7 10 15
Fax: 00 49 761 7 73 06
E-mail: stiftung.fuer.kinder@t-online.de
Website: <http://home.t-online.de/home/stiftung.fuer.kinder>

The Children's Society

Edward Rudolf House
Margery Street
London WC1 X OJC
United Kingdom
Tel: 00 44 171 841 4400
Fax: 00 44 171 841 4500
E-mail: ...

ICRI Europe: International Child Resource Intistute -Europe

Postbus 591
6400 AN Heerlen
The Netherlands
Tel: 0031-45-5729797
Fax: 0031- 45-5724745
E-mail: icri@wxs.nl

Fondation pour l'Enfance

17 rue Castagnary
75015 Paris
France
Tel: 033-1-53681650/1
Fax: 0033-1-53681659
E-mail: fondation.enfance@wanadoo.fr

ECPAT: End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes

- A. C/O Groupe Developpment
Batiment 1 06, BP 07
93352 Le Bourget Cedex
France
Tel: 00-33-1-4934-8313, 00-33-1-4934-8310
E-mail: 100636.3360@compuserve.com
Website: <http://www.ecpat.net>
- B. ECPAT International
17 Charleville Road
Rathmines
Dublin 6
Ireland
Tel: 00-353-1-660-8437
Fax: 00-353-1-660-8437
E-mail: obrianm@entemp.irlgov.ie

International Bureau of Children's Rights

1185 rue Saint Matthieu
Montreal
Quebec H3H 2P7
Canada
Tel: 1514-932-7656
Fax: 1514-932-9453
E-mail: tribunal@web.net

I.W.F.: The Internet Watch Foundation

East View 5 Coles Lane
Oakington, Cambridge
CB4 5BA
United Kingdom
Tel: 0044-1-223-7700
Fax: 0044-1-223-5870
E-mail: chief@iwf.org.uk
Website: www.iwf.org.uk

Platform of European NGOs

C/O Coface
Rue de Londres, 17
B-1050 Brussels
Belgium
Tel: 00322-511 3714
Fax: 00322-511 1909
E-mail: platform@euronet.be.
Website: <http://www.socialplatform.org>

The World Bank

Social Protection / Human Development Network

The Child Labor Program

1818 H Street, NW
Washington, D.C. 20433

U.S.A.
Tel: 1-202-473-6974
Fax: 1-202-522-3252
E-mail: childlabor@worldbank.org

Child Focus

**European Centre for Missing and Sexually Exploited Children
International Department**

Esplanade du Heysel BP 20
1020 Brussels
Belgium
Tel: 00322-475 4411, 475 4429
Fax: 00322-475 4403
E-mail: tessa.schmidburg@childfocus.org

Children's Forum 21 - Italy and Greece

1 Via Giulio Caccini 1
00198 Rome
Italy
Tel:
Fax: 3906 854 1321
E-mail: csblanc@igc.apc.org

M.A.P.I.: Movement against Paedophilia on Internet

Institut d'Informatique-FUNDP
Rue Grandgagnage, 21
5000 Namur
Belgium
Tel: 3281 724994
Fax: 3281 724967
E-mail: mapi@info.fundp.ac.be
Website: www.info/fundp.ac.be/mapi

DCI: Defence for Children International

Section The Netherlands
The Worldwide Movement for Children's Rights
P.O. Box 75297, 1070 AG Amsterdam
Office address: Eerste Weteringplantsoen 6
Tel: 31.20.4203771
Fax: 31.20.4203832
E-mail:

2. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

2.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Ερευνητικό Κέντρο, Διεύθυνση Οικογενειακών Σχέσεων - Κέντρο Μελέτης και Πρόληψης της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών.

- Εθνικός σύνδεσμος του Euro-net - Ευρωπαϊκού Δικτύου για τα Παιδιά.
- Συνεργαζόμενος εταίρος του I.C.C.B. - International Catholic Child Bureau.
- Η Διεύθυνση Οικογενειακών Σχέσεων του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού διεξάγει κλινικές και επιδημιολογικές έρευνες, παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες σε οικογένειες και παιδιά, αναπτύσσει προγράμματα συμβουλευτικής και επιμόρφωσης σε επαγγελματίες και δομές.
Φωκίδος 7, Αμπελόκηποι
Αθήνα, 115 26
Τηλέφωνα: 77.15.791, 77.93.648 (και fax).
Email: agatinst@otenet.gr
Website: www.ich.gr

2.2 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Παρέχουν διαγνωστική εκτίμηση και θεραπευτική αντιμετώπιση σε θέματα που αφορούν σχέσεις οικογένειας και παιδιού.

1. Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής:

- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Αθηνών
Δ/νση: Ζαΐμη 2, Εξάρχεια, Αθήνα, 106 83
Τηλ.: 38.15.711 - 38.44.733
- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Αιγάλεω
Δ/νση: Σούτσου 4, Πλατεία Δαβάκη, Αθήνα
Τηλ.: 59. 10.065-66
- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Πειραιά
Δ/νση: Νόταρά και Μπουμπουλινάς 15, 5ος όροφος, Πειραιάς, 185 35
Τηλ.: 41.70.500
- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Πάτρας
Δ/νση: Αθ. Διάκου 35, Ψηλά Αλώνια, Πάτρα, 262 24
Τηλ.: 061-336.666, 335.043
- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Θεσσαλονίκης
Δ/νση: Καυταντζόγλου 36 και Παπάφη, Θεσσαλονίκη, 546 39
Τηλ.: 031- 845130, 845900, Fax: 845132
- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Ηρακλείου

Δ/νση: Ψαρομηλιγκων και Βλαστών 2, Κρήτη, 71202

Τηλ.: 081-244.409, 244.393

- Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία Βόλου
Δ/νση: Κοραή 74, Βόλος, 383 33
Τηλ.: 0421-38.608

2. Κέντρα Ψυχικής Υγείας

- Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Παγκρατίου
Παιδοψυχιατρικό τμήμα Νοσοκομείου Ευαγγελισμός
Δ/νση: Φερεκίδου 1, Παγκράτι, Αθήνα
Τηλ.: 75.19.550 – 90.29.456
- Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής Καισαριανής-Βύρωνα
Ψυχιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών
Δ/νση: Δήλου 14 - 9η στάση, Φορμίωνος, Αθήνα
Τηλ.: 76.40.111 ; 76.44.705
- Κέντρο Ψυχικής Υγείας Αγίας Παρασκευής /Χαλανδρίου
Δ/νση: Ζαλόγγου 6, Αγ. Παρασκευή, 153 43
Τηλ.: 63.91.151, 63.99.195
- Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας
Δ/νση: Κομνηνών 15, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 031-270.036, 268.841
- Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Δυτικού Τομέα
Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία
Δ/νση: Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' 45, Αμπελόκηποι, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 031-726,918

Κέντρα Ψυχικής Υγείας λειτουργούν σε όλη την Ελλάδα ανά γεωγραφικούς τομείς.

3. Ιατροπαιδαγωγικοί Σταθμοί και Υπηρεσίες

- Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής:
Ιατροπαιδαγωγικός Σταθμός Ν. Σμύρνης
Δ/νση: 2ας Μαΐου 5, Κεντρική Πλατεία Ν. Σμύρνης, Αθήνα, 171 21
Τηλ.: 93.23.493, 93.21.255, Fax: 93.47.335
- Ιατροπαιδαγωγικός Σταθμός Ν. Ηρακλείου
Δ/νση: Σωκράτους 32, Ν. Ηράκλειο, Αττική
Τηλ.: 28.16.598, 28.30.312
- Ιατροπαιδαγωγικός Σταθμός
Δ/νση: Γαρέφη 4, Ελληνορώσων, Αθήνα
Τηλ.: 67.73.442-43
- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης:
Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος
Δ/νση: Γιαννιτσών 52, Θεσσαλονίκη, 546 27
Τηλ.: 031-554.031, 554.032
- Νοσοκομείο Παιδών " Αγία Σοφία"

Τμήμα Ψυχολογικής Παιδιατρικής
Δ/νση: Θηβών και Μ. Ασίας, Γουδί, Αθήνα, 115 27
Τηλ.: 77.98.748, 77.57.496

- Κοινωνική Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία
Δ/νση: Στυλιανού Λαΐου 13, Αμπελόκηποι, Αθήνα
Τηλ.: 64.61.791
- Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών "Γ. Γεννηματάς"
Τμήμα Ψυχιατρικής Εφήβων
Δ/νση: Μεσογείων 154, Χολαργός, 115 27
Τηλ.: 74.80.901, 74.81.365 (fax)
- Γενικό Περιφερειακό Νοσοκομείο Α.Χ.Ε.Π.Α.
Υπηρεσία Παιδιού και Εφήβου
Δ/νση: Στ. Κυριακίδη 1, Θεσσαλονίκη, 546 36
Τηλ.: 031-994.634, 205.586, 993.161 (fax)
- ΙΚΑ
Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία
Δ/νση: Ιπποκράτους και Αραχώβης 17, Αθήνα
Τηλ.: 36.04.929, 36.04.919 (έως 18 ετών - ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ)

2.3 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας υπάρχουν σε κάθε Νομαρχία

- Για την Αττική:

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικού Τομέα Αθηνών
Δ/νση: Φειδιππίδου 31, Αθήνα
Τηλ.: 77.10.301, 77.11.383, 77.10.463

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Ανατολικού Τομέα Αθηνών
Δ/νση: Μεσογείων 427, Αγ. Παρασκευή, 153 43
Τηλ.: 60.13.472, 63.96.654

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικού Τομέα Αθηνών
Δ/νση: Προύσσης 2, Αιγάλεω, Αττική
Τηλ.: 59.00.080 59.06.838, 59.05. 166

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Νότιου Τομέα Αθηνών
Δ/νση: Ελευθερίου Βενιζέλου 273, Καλλιθέα
Τηλ.: 93.08.468, 93.08.470

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Πειραιά
Δ/νση: Ηρώων Πολυτεχνείου 19, Πειραιάς, 185 32
Τηλ.: 41.79.394, 41.19.990

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Ανατολικής Αττικής
Δ/νση: 170 χλμ. Λεωφ. Μαραθώνος, Παλλήνη, Αττική
Τηλ.: 60.33.122, 60.33.136, 60.33. 123

Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικής Αττικής
Δ/νση: Χατζηδάκη και Περσεφόνης, Ελευσίνα, Αττική

Τηλ.: 55.61.255

2. Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας (Ε.Ο.Κ.Φ.)

- A. (Ε.Ο.Π., Κέντρο Βρεφών "ΜΗΤΕΡΑ", ΠΙΚΠΑ) Κεντρικά Γραφεία:
Υπατίας 6, Τ.Θ. 30218
Αθήνα, 1 00 33
Τηλ.: 3250524-9
Fax: 3233650
E-mail: eorkeetep@hol.gr
- B. Προνοιακές Δ/νσεις:
Δ/νση Ερευνών και Προγραμματισμού
Δ/νση Παιδικής Προστασίας
Δ/νση Κοινωνικής Προστασίας Οικογένειας
Τσόχα 5
Αθήνα
Τηλ.: 6427856-9
Fax: 64627 41 180
- Γ. Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΕΟΠ
Κριναγόρου 13, Άγιος Σώστης
Αθήνα
Τηλ.: 9025534
Fax: 9014055
- Δ. Κέντρο Βρεφών "ΜΗΤΕΡΑ"
Λ. Δημοκρατίας 65
Ιλιον, Αττική 135 61
Τηλ.: 2611185, 2611181, 2627155
Fax: 2615215
E-mail:
- Ε. Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Κέντρου Βρεφών "Μητέρα"
Λ. Δημοκρατίας 65
Ιλιον, Αττική 135 61
Τηλ.: 2611185, 2611181, 2627155
Fax: 2615215 E-mail:
- ΣΤ. Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αποκατάστασης
(Π.Ι.Κ.Π.Α.)
Τσόχα 5
Αθήνα 115 21
Τηλ.: 6423144, 6430289, 6427856-9
Fax: 6424618
E-mail:
- Ζ. ΕΟΚΦ (ΠΙΚΠΑ) ΚΕΚ-ΣΕΚ Δάφνης
Οθωνος 1 και Μιαούλη
172 34 Δάφνη
Τηλ.: 9270914, 9270712, 9270712

3. Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων

- Οι υπηρεσίες αυτές λειτουργούν στους περισσότερους Δήμους της Ελληνικής επικράτειας.
- Υπηρεσίες : Συμβουλευτική οικογένειας και παιδιού, παραπομπές σε ειδικές υπηρεσίες και επαγγελματίες.

2.4 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Αστυνομία Ανηλίκων Νομού Αττικής

Δ/νση: Λεωφόρος Αλεξάνδρας 173, Αθήνα, 115 22
Τηλ.: 64.64.925, 64.47.687, 77.05.711, εσωτ. 306

2.5 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών

Δ/νση: Πρώην Σχολή Ευελπίδων, Κτίριο 16
Τηλ.: 88.27.993

Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών (Ε.Π.Α.)

Δ/νση: Σωκράτους 65, Αθήνα, 1 04 31
Τηλ.: 52.23.290

- Υπηρεσίες και γραφεία της Ε.Π.Α. λειτουργούν στα περισσότερα Πρωτοδικεία ανά την Ελλάδα.

Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων

- Αθήνα:
Δ/νση: Σταδίου 65
Τηλ.: 32.44.463, 32.47.684
- Πειραιάς:
Δ/νση: Τσαμαδού 43
Τηλ.: 41.12.410, 41. 73.659
- Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων λειτουργούν σε όλα τα Πρωτοδικεία στις έδρες νομών.

2.6 ΆΛΛΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΗ – ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ελληνική Επιτροπή Συνεργασίας με τη UNICEF

Ξενίας 1 , Πλατεία Μαβίλη
Αθήνα 115 27
Τηλ.: 7484184, 7780017
Fax: 7783829
E-mail: hdate@unicef.ch (Ελβετία)
Website: www.olympicnet.gr/unicef (Ελλάδα)
www.unicef.org (διεθνές)
www.unicef.org/vo

UNESCO: United Nations Education, Science and Culture Organisation

Ακαδημίας 3,
Αθήνα 100 27
Τηλ.: 3682395-6
Fax: 3682384
E-mail: unesco@mfa.gr

Σώστε τα Παιδιά

Παπαμαντοπούλου 54
Αθήνα
Τηλ.: 7758732
Fax: 7799481

Σώμα Ελληνίδων Οδηγών (ΣΕΟ)

Ξενοφώντος 10
105 57 Αθήνα
Τηλ.: 3235794, 3236548
Fax: 3235526
E-mail: seo@eexi.gr

Σώμα Ελλήνων Προσκόπων

Πτολεμαίων 1
116 45 Αθήνα
Τηλ.: 7231218
E-mail: sep@sep.org.gr
Website: sep.org.gr

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, έδρα UNESCO για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

(Υπεύθυνη: Καθηγήτρια Δημ. Παπαδοπούλου)
Τ.Θ. 10417
54 11 0 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 031-997361
Fax: 031-997361
E-mail:

ΚΕΘΕΑ: Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων

- A. Κεντρικές Υπηρεσίες: Κέντρο Ενημέρωσης
Σορβόλου 24
Μετς, Αθήνα 116 36
Τηλ.: 9241993-6
Fax: 9241980
E-mail:
- B. Συμβουλευτικός Σταθμός, Κέντρο Ενημέρωσης "ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ"
Εξάρχεια Αθήνα
Τηλ.: 3300748
- Γ. Κέντρο Ενημέρωσης "ΝΟΣΤΟΣ"
Πειραιάς
Τηλ.: 4111341

Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.)

- A. Αριστοτέλους 19
Αθήνα
Τηλ.: 8253756-9, εσωτ. 100
Τμήμα Πρόληψης και Εκπαίδευσης: 8251838, 8253756-9,
εσωτ. 109 και 110
Fax: 8253760, 8821333
- B. Ευζώνων 34
Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 031-868896, 868897
E-mail:

ΑΡΣΙΣ, Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

- A. -Κεντρικά Γραφεία:
Κυρίλλου Λουκάρεως 15
Αθήνα, 114 15
Τηλ./ Fax: 6424603, 6442198
-Κέντρο Υποστήριξης Νέων:
Πλαπούτα 1, Εξάρχεια
Τηλ.: 82330 18
- B. Βενιζέλου 56
Θεσσαλονίκη, 54631
Τηλ./ Fax: 031-256237
- Γ. Ανθιμου Γαζή 91 και Ρόζου
Βόλος, 38333
Τηλ./ Fax: 0421-23110
E-mail: arsisath@compulink.gr

Επιστημονική Επιτροπή "Σχολών Γονέων"

- Τμήμα της Διεθνούς Ομοσπονδίας για την Εκπαίδευση των Γονέων
(μη - κερδοσκοπικό σωματείο)
Μηδείας 9, ΤΚ 171 22
Νέα Σμύρνη
Τηλ.: 9356959, 9833353
Fax:
E-mail:

Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

(Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

(Πρόγραμμα Δωρεάν Υπεράσπισης Ανηλίκων)

Τηλ.: 3398200, 3398205 (Κέντρο)

3398270, 3398111, 3614313 (Πρόγραμμα Υπεράσπισης Ανηλίκων)

3638972

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς (Γ.Γ.Ν.Γ)

A. Κεντρικές Υπηρεσίες:

Λ. Αχαρνών 417 και Κοκκινάκη

Αθήνα 113 43

Τηλ.: 2532312, 2532369, 2532334, 2530642-3, 2530805, 2530820

Fax: 2531420, 2530890, 2531420

E-mail: admh@athina.neagenia.gr

B. Γραφείο Θεσσαλονίκης:

Κτίριο Δικηγορικού Συλλόγου Θεσ/νίκης

Βύρωνος και Τσιμισκή 103, Διαγώνιος, 54621

Τηλ.: 031-257.130-7

Γ. Διεύθυνση Κοινωνικής Συμμετοχής - Τμήμα Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Ελεύθερου Χρόνου

Λ. Αχαρνών 4 17 , Αθήνα 113 43

Τηλ.: 2532312 (εσωτ. 55), 2532364

Fax 2531420, 2531813

Δ. Τμήμα Πληροφόρησης Νεότητας:

-Ακαδημίας 6, Αθήνα 1 06 71

Τηλ.: 3644168

Fax: 3644044

-Τσιμισκή 103, Διαγώνιος, Θεσσαλονίκη 546 21

Τηλ.: 031-257137

Ε. Δίκτυο Κέντρων Κοινωνικής Υποστήριξης Παιδιών και Νέων με τη συνεργασία Συμβουλευτικών Κέντρων Δήμων και Πανεπιστημίων ανά την Ελλάδα:

Δ/νσεις και τηλέφωνα:

-Καποδιστριακό Παν/μιο Αθηνών

Κτίριο Φιλοσοφικής Σχολής, 50ς όροφος

Άνω Ιλίσια, Πανεπιστημιούπολη

Τηλ.: 7249000, 7249192

-Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης

Νέο Κτίριο Παιδαγωγικών Τμημάτων, 1ος όροφος

Αλεξανδρούπολη, Νέα Χιλή

Τηλ.: 0551-39840 και 39853

-Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Συμβουλευτικός Σταθμός "ΣΚΕΠΙ"

Πανεπιστημιακός χώρος της Δουρούνης

Τηλ.: 0651-98745

-ΤΕΙ Αθήνας

Αγ. Σπυρίδωνος και Παλληκαρίδου

Αιγάλεω

Τηλ.: 59090 15 (εσωτ. 44)

-Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Βέροιας
Ολγάνου 19
Βέροια 59 100
Τηλ.: 0331-28277

Ειδικό Κέντρο Παιδιού

Κύπρου 103
Κόρινθος
Τηλ.: 0741-85360
Fax: 07 41-85360

Το Χαμόγελο του Παιδιού

A. Στουρνάρη 16
Αθήνα 106 83
Τηλ. 3301091, 3306140
Fax: 3843038

B. Εθνικής Αμύνης 14
Θεσσαλονίκη 546 21
Τηλ.: 031-250160
Fax: 031-270306

Γ. Αραχώβης και Περικλέους
Πύργος Ηλείας 27 1 00
Τηλ.: 0621-81040
Fax: 0621-24080
E-mail: hamogelo@hol.gr
Web site: www.hamogelo.gr
Τηλεφωνική γραμμή SOS: 1 056

Σωματείο "Φίλοι του Παιδιού"

Στησιχόρου 15
Αθήνα 106 74
Τηλ.: 7293404, 7215901
Fax: 7293404
E-mail:

Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων

Κοραή 14, Ιωάννινα 454 44
Τηλ.: 0651-78810
Fax: 0651-72378
E-mail: rctvi@joa.forthnet.gr

ΕΑΔΑΠ: Εταιρεία Ανάπτυξης και Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών

Αβέρωφ 10
Αθήνα 104 33
Τηλ.: 8224487
Fax: 8224487
E-mail: eadap@compulink.gr

ΕΚΚΕ: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

- A. Λ. Μεσογείων 14-18
Αθήνα
Τηλ.: 7489131
Fax:
E-mail:
- B. Κεντρική Διάθεση Εκδόσεων (ΕΚΚΕ)
Σοφοκλέους 1
Αθήνα
Τηλ.: 3255073
Fax: 3216471
E-mail:

Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Αθηναίων

Κεντρικά Γραφεία:
Χαλκοκονδύλη 33. Αθήνα 104 32
Τηλ.: 5243448
Fax: 5223213
E-mail:

1/Θ Δημοτικό Σχολείο Πυλών Καρπάθου

(Δράσεις προαγωγής δικαιωμάτων του παιδιού και νέου)
(Υπεύθυνος: Αρχιμανδρίτης Καλλίνικος Μαυρολέων, διδάσκαλος)
Πυλές
Κάρπαθος 857 00
Τηλ.: 0245-31598
Fax: 0245-31598
E-mail:

ΚΜΟΠ: Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού

Σκουφά 75
Αθήνα 106 80
Τηλ.: 3637547, 4410409
Fax: 3639758
E-mail: headway@ath.forthnet.gr

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Αμαλίας 36
Αθήνα 105 58
Τηλ.: 5230640
Fax: 5233639
E-mail: 5233040

Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια

Ηρώδου Αττικού 12Α
151 24 Μαρούσι, Αττική
Τηλ.: 8094419
Fax: 8094484
E-mail: childfamily@hellasnet.gr
Website: <http://www.child/family.gr>

Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα

Βασ. Σοφίας 2
Αθήνα 106 74
Τηλ.: 7272100
Fax: 7244620
E-mail: burath@hellas.dg 10-bur.cec.be

Γραφείο Συνηγόρου του Πολίτη

Χατζηγιάννη Μέξη 5
Αθήνα 115 28
Τηλ.: 7289600
Fax: 7292129
E-mail:

Κέντρο Παιδικής Τηλεόρασης

Αναλήψεως 20
Βριλήσσια 152 35
Αττική
Τηλ.: 6851258
Fax: 6817987
E-mail: ectc@otenet.gr

**ΟΜΕΡ: Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής των Παιδιών Ελληνική
Επιτροπή Προσχολικής Αγωγής**

Αριστίππου 16
106 75 Αθήνα
Τηλ.: 7233009, 7784890,
Fax: 7251685
E-mail:

Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/νίκης (Α.Π.Θ.)

Τμήμα Νομικής, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών Εταιρεία
Προστασίας Ανηλίκων Θεσσαλονίκης
Κέντρο Στήριξης Νέων, "ΡΟΤΑ"
Τηλ.: 031-996651
Fax:
E-mail:

Κέντρο Συμπαράστασης Παιδιών και οικογένειας

Αρίστωνος 5 και Πιερίας, Κολωνός
Μεταξουργείο 104 41
Τηλ.: 5239402
Γιατράκου 12, Μεταξουργείο
Τηλ.: 5221149.
Fax:
E-mail:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 :

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. Children's House in Cyberspace
<http://childhouse.uio.no>
2. Office of the United Nations, High Commissioner for Human Rights. Committee on the Rights of the Child.
<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc.htm>
3. DCI: Defence for Children International
http://childhouse.uio.no/childrens_rights/dci_home.html
4. Childwatch
<http://childhouse.uio.no/childwatchindex.html>
5. Childnet International
<http://childnet.mdx.ac.uk/childnet>
6. Global Childnet
<http://www.gcnet.org/gcnet>
7. Centre for Europe's Children
<http://eurochild.gla.ac.uk>
8. UNICEF - Voice of Youth
www.unicef/voy
9. Ευρωπαϊκή Ένωση - Κεντρική σελίδα
europa.eu.int
10. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
www.europarl.eu.int/sj/tree/el/default.htm
11. Καταγγελίες για όργανα της Ε.Ε.
www.euro-ombudsman.eu.int/home/el/default.htm
12. Ε.Ε., E-mail για την Ελλάδα: πολιτικές, πληροφορίες, ενημέρωση
www.ee.gr
13. Πολιτικές -Κρατικές Υπηρεσίες
 - A. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς
www.neagenia.gr
 - B. Υπουργεία
www.primeminister.gr/links.htm
 - Γ. Αυτοδιοίκηση (στοιχεία, φορείς, τηλέφωνα)
www.eetaa.gr
 - Δ. Εθνικό Τυπογραφείο (αναζήτηση ΦΕΚ)
www.et.gr

Ε. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (πληροφορίες, δημοσιεύματα, πίνακες Online)
www.statistics.gr

14. Ελληνικά Πανεπιστήμια

Α. Εθνικό και Καποδιστριακό Παν/μιο Αθηνών

www.uoa.gr

Β. Πάντειο Παν/μιο

www.panteion.gr

Γ. Παν/μιο Μακεδονίας

www.uom.gr

Δ. Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης

www.duth.gr

Ε. Παν/μιο Ιωαννίνων

www.uoi.gr

ΣΤ. Παν/μιο Κρήτης

www.uch.gr

Ζ. Παν/μιο Αιγαίου

www.aegean.gr

Η. Παν/μιο Πατρών

www.upatras.gr

Θ. Παν/μια, Τ.Ε.Ι., Ερευνητικά Κέντρα

www.hri.org/nodes/gredu.html

15. UNESCO / Innocence in Danger

<http://www.unesco.org/webworld/innocence>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

1. Μιχάλης Ρηγίνος, **"Μορφές Παιδικής Εργασίας στη Βιομηχανία και Βιοτεχνία (1870 – 1940)"**, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1995.
2. Γιώργος Παπαγεωργίου, **"Η Μαθητεία στα Επαγγέλματα"**, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1986.
3. Αγάθωνος. Ε., **"Εγχειρίδιο για τα Δικαιώματα του Παιδιού"** Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα 1999 .
4. Sandy Ruxton, **"Μια Πολιτική για το Παιδί στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα : Τα Πρώτα Βήματα"**, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ΓΓΝΓ, Αθήνα 2000 .
5. Fountain Suzan, **"Δικαιωμά μου. Ένας πρακτικός οδηγός για να μάθουμε για τη σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού"**, UNICEF, Αθήνα 1994 .
6. Στυλιανού Γ. Βλαστός **"Ατομικό Εργατικό Δίκαιο. Η σχέση εξαρτημένης εργασίας"** Αντ. Ν. Σακκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1994 .
7. **Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας**, Τόμος 54/1998, τεύχος 1293 .
8. Μαρία Αγγουρίδου, **"Τα δικαιώματα του Εργαζόμενου"**, εκδόσεις Τεκμήριο .

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. UNICEF, "**Η Εργασία των Παιδιών στο Κόσμο**", ΚΟΣΜΟΣ Τεύχος 27, 1996.
2. Ινστιτούτο Εργασίας, "**Παιδική εργασία**", ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, Τεύχος 35, Απρίλιος 1998.
3. Ινστιτούτο Εργασίας, "**Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα**", Τεύχος 68, Φεβρουάριος 2001 .

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

1. ΤΑ ΝΕΑ, "**Μηνιαίο 1δισ στα φανάρια**" Πέμπτη 15 Φεβρουαρίου 2001 .
2. ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ, "**Η Βιομηχανία της Φρίκης**" 15 Δεκεμβρίου 1999 .
3. Έθνος, "**5.800 Παιδιά στο δρόμο**" 7 Δεκεμβρίου 2000 .
4. Το Βήμα, "**Οι ανήλικοι του μεροκάματου είναι οι άνεργοι του μέλλοντος**", Τετάρτη 29 Μαρτίου 2000 .
5. Ο Λόγος, "**Συγκλονιστικά στοιχεία για τα παιδιά των φαναριών στην Ελλάδα**", 10 Δεκεμβρίου 2000 .
6. Η Βραδινή της Κυριακής, "**Ανθεί η παιδική πορνεία στην Ελλάδα**", 13 Φεβρουαρίου 2000 .

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

1. UNICEF, **"Σύμβαση για τα δικαιώματα των παιδιών στο κόσμο"**, ΟΗΕ 1990
2. ΑΡΣΙΣ, ΕΟΠ, ΙΥΠ, Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού, **"Η Εργασία ανηλίκων στην Ελλάδα"**, Αθήνα 1996

ΟΜΙΛΙΕΣ

1. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου, **"Παιδική Εργασία"**, Τάσος Γιαννίσης Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, 1997

ΕΡΕΥΝΕΣ

1. ΕΣΥΕ, **"Έρευνα Εργατικού Δυναμικού"**, 2000
2. UNICEF, **"Τα Παιδιά των Φαναριών"**, ALKO, 2000
3. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου **"Καταγραφή συγκεκριμένα μορφών παιδικής εργασίας για παιδιά κάτω των 14 ετών"**, 1997.
4. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. **"Πρόγραμμα Κοινωνικής Ανάπτυξης και Προαγωγής της Υγείας σε Κοινωνικά Αποκλεισμένη Κοινότητα στη Ρόδο, σε συνεργασία με τον Δήμο και το Δημοτικό Οργανισμό Πρόνοιας"**.

